

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ФОКУС-ГРУПОВОГО ІНТЕРВ'Ю У ВИВЧЕННІ ЗМІНИ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ МІСТА КИЄВА ЗА УМОВ ВІЙНИ»

Спеціальність: 054 Соціологія

Освітня програма: «Соціальні технології»

Освітній ступінь: бакалавр

Кваліфікація: бакалавр з соціології

Авторка:

Виноградова Марія Олексіївна,
студентка 4 курсу

Науковий керівник:

Ковальська Єлена Валеріївна,
кандидат соціологічних наук

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри методології та методів соціологічних досліджень

Протокол № 14 від «06» червня 2023 р.

Зав. кафедри _____ доц. Сидоров М. В.

Київ 2023

Реєстрація

_____ номер

_____ дата

_____ підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано до захисту

_____ підпис наукового керівника

_____ ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

_____ оцінка

_____ дата захисту

Голова ЕК

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

Члени ЕК

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

Секретар ЕК

_____ підпис

_____ ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Специфіка методу фокус-груп у форматі онлайн та офлайн: переваги та недоліки.....	8
1.1 Метод фокус-груп.....	8
1.2 Специфіка фокус-груп в режимі онлайн.....	10
1.3 Аналіз використання методу фокус-груп соціологічними компаніями під час війни.....	15
Висновок до першого розділу.....	17
РОЗДІЛ 2. Специфіка підготовки гайду та проведення онлайн фокус-груп з урахуванням умов війни.....	18
Висновок до другого розділу.....	24
РОЗДІЛ 3. Підготовка та проведення якісного дослідження.....	25
3.1 Програма дослідження.....	25
3.2 Підготовка гайду.....	26
3.3 Гайд.....	29
3.4 Результати дослідження.....	33
Висновок до третього розділу.....	37
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ	43
Додаток 1. Транскрипт 1-ї фокус-групи.....	43
Додаток 2. Транскрипт 2-ї фокус-групи.....	73
Додаток 3. Транскрипт 3-ї фокус-групи.....	95

ВСТУП

Актуальність: Дана робота прагне дослідити вплив викликів повномасштабного вторгнення на життєві стратегії студентської молоді з урахуванням адаптаційних реакцій, зміни цінностей та навичок. Застосування методу фокус-груп надає можливість отримання глибшого розуміння переживань, думок та відношення студентів до воєнного конфлікту, а також виявити конкретні зміни у їхніх життєвих стратегіях. Онлайн-формат забезпечить зручність, за необхідності анонімність та безпечний простір для респондентів, що сприятиме відкритості до обговорень та щирості відповідей. Результати такого дослідження можуть стати цінним джерелом інформації для розробки програм та стратегій підтримки студентів, спрямованих на їхню адаптацію та успішність в умовах воєнного конфлікту.

Студенти міста Києва є соціальною групою, що представляє різноманітні соціальні, етнічні, культурні та економічні групи. Вивчення їх життєвих стратегій під впливом війни може дати уявлення про широкий спектр реакцій та адаптаційних стратегій, які розгортаються серед студентської молоді в умовах конфлікту. Таке дослідження може виявити ключові виклики, з якими стикаються студенти за час війни, а також визначити ресурси та можливості, які допоможуть їм успішно адаптуватися до відповідних умов та вплинуть на розвиток їх майбутнього.

Дослідження реакцій та змін в життєвих стратегіях студентів може мати важливе значення для передбачення соціальних процесів в перспективі. Воєнний конфлікт має довготривалі наслідки, і розуміння того, які зміни відбуваються в молодіжному середовищі, може допомогти прогнозувати подальші тенденції та розвиток суспільства. Це надає можливість адаптувати

соціальні політики, освітні програми та інші ініціативи, що враховують вплив війни на молодіжну групу і сприяють її позитивному розвитку.

Актуальність дослідження полягає в тому, що внаслідок воєнного конфлікту багато студентів міста Києва стикаються з численними складнощами, що впливають на їхнє навчання та життя. Втрати у майна, нестабільність житлових умов, переїзди до безпечних областей, непевність майбутнього і навіть відключення електроенергії – все це стає перешкодою для нормального навчання та розвитку студентів.

Розуміння, які саме зміни відбуваються в життєвих стратегіях студентів під впливом цих умов, дозволить розробити ефективні підходи до їхньої підтримки та допомоги. Пошук рішень, спрямованих на вирішення побутових проблем, забезпечення доступу до освіти, психологічної підтримки та інших ресурсів є необхідним у контексті зміни соціальних процесів, пов'язаних з воєнним конфліктом. Адаптація до нових реалій та пошук нових шляхів розвитку стають важливими завданнями для студентів, а їхні досвіди та стратегії можуть стати цінними джерелами навчання для інших молодих людей, які також знаходяться у подібних умовах.

Об'єкт: світогляді та способі життя студентів міста Києва

Предмет: вивчення зміни у світогляді та способі життя студентів міста Києва за допомогою методу фокус-груп.

Мета: застосувати метод фокус-груп для вивчення зміни життєвих стратегій студентської молоді міста Києва за умов війни

Завдання:

1. Проаналізувати специфіку онлайн фокус-груп в порівнянні з офлайн-форматом.

2. Дослідити специфіку складання гайду для онлайн фокус-групового інтерв'ю за умов війни.
3. Проаналізувати соціальні, економічні та психологічні наслідки війни на студентську молодь у Києві.
4. Виявити основні зміни в життєвих стратегіях студентів під впливом воєнного конфлікту.
5. Визначити фактори, що впливають на розвиток нових життєвих стратегій у студентській групі в умовах війни.
6. Виявити ресурси, що допомагають студентам адаптуватися та зберігати позитивний розвиток в умовах воєнного конфлікту.
7. Розробити рекомендації та стратегії для підтримки студентів, спрямовані на протидію негативним наслідкам війни та сприяння позитивному розвитку їхнього життя та навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Під час воєнного стану особливої опіки потребує молодь, адже вже зараз вона закладає фундамент майбутнього країни, роблячи це в іноді непридатних умовах. Наразі молоді люди, які лише отримують освіту, намагаються влаштуватися на роботу, увійти у стосунки та створити сім'ю, змушені змінити природний для свого віку хід подій на невизначений та непередбачуваний сценарій. У результаті повномасштабного вторгнення Російської Федерації, велика частка людей, молоді зокрема, були змушені змінити свій звичний ритм життя, іноді кардинальні. Молодь складає найбільшу частку волонтерів: збирає та розносить гуманітарну допомогу, допомагає військовим, переселенцям та біженцям, а хтось навіть сам долучається до лав Збройних Сил України.

Для підтримки цієї молоді, допомоги їм в максимальній реалізації її потенціалу, повного включення в процес відбудови країни та прийняття

рішень на локальних рівнях, важливо своєчасно визначити їх потреби та складнощі.

В дослідженнях, проведених до початку повномасштабного вторгнення, зазначається, що для більшості молодих людей головними цілями в житті були можливість бути самостійними у прийнятті рішень та свобода у своїх діях, а також прояв своїх природних здібностей та талантів. Менше значення надавалось рівню забезпеченості та гедонізму [Соціологічна група «Рейтинг», 2022].

У дослідженнях, проведених після 24 лютого 2022 року картина трохи інша: за винятком незручностей на кшталт відсутності електроенергії та інтернету, найбільший рівень переживань серед молоді викликає стан фізичного та психічного здоров'я [Соціологічний центр «CEDOS», 2023]. Попри все, ще проявляються відгуки минулих цінностей, але тепер у формі тривожності з приводу відсутності можливості знайти роботу.

Варто зауважити, що дослідники спостерігають неабиякий зріст громадянської активності молодих людей, попри високий показник емоційного виснаження [Соціологічна група «Рейтинг», 2022]. Наразі потенціал, що міг бути спрямований на реалізацію успішної кар'єри, молодь з таким же рівням вкладає у допомогу країні, що є гарним дзвіночком. Так чи інакше, кожен перший робить щось для перемоги, будь то донат¹ на допомогу Збройним Силам України чи прямо волонтерська активність.

---

¹ Донат – благодійний внесок на користь Збройних Сил України або постраждалих від війни українців.

РОЗДІЛ 1. Специфіка методу фокус-груп у форматі онлайн та офлайн: переваги та недоліки.

1.1 Метод фокус-груп.

Фокус-група – це якісний дослідницький метод, що являє собою групове інтерв'ю за відповідним сценарієм (гайдом), де певна кількість респондентів (як правило, від 5 до 12 осіб) обговорює тему, задану модератором за відведений проміжок часу (близько 1-3 годин) [Танчин, 2005]. Більша частина комунікації відбувається між самими респондентами, тоді як модератор просто корегує хід розмови та аналізує поведінку учасників. Для ефективного проведення фокус-групи кожен учасник обговорення повинен мати достатньо часу для висловлювання, можливість сконцентруватися на темі дослідження, а також, за необхідності, зробити перерву. Якісні умови для фокус-групи передбачають комфортне приміщення, оснащене відеокамерою та пристроями для запису звуку. За можливості мають бути відсутні усі відволікаючі фактори, що можуть вплинути на концентрацію або настрій респондентів, що за умов війни, зважаючи на повітряні тривоги та обстріли, є серйозною проблемою.

Фокус-група не обмежується простим обміном запитаннями та відповідями між респондентами, а виступає як форма групового обговорення. Учасники отримують більше свободи для вираження своїх поглядів та почуттів щодо обраної теми. Використання фокус-груп спрямоване на появу нових поглядів на об'єкт дослідження, адже в ході обговорення тема може розвиватися в іноді непередбачуваних напрямках [Вербець, 2009]. Якісне дослідження з використанням методу фокус-груп може більш точно представити широкий спектр думок аудиторії, порівняно з масовим опитуванням, оскільки відбувається динамічне сприйняття теми через взаємодію учасників під час спілкування. Тема, структура та формулювання

запитань встановлюються завчасно і зафіксовані в настановах для модератора. Проте, іноді може бути важко передбачити всі нюанси відкритих запитань та відповідей на них, тому важливо, щоб модератор володів необхідними навичками та був здатний скерувати обговорення у вірному напрямку. Інформація збирається шляхом спостереження за обговоренням поставлених питань та невербальною поведінкою респондентів. У цьому сенсі метод фокус-груп схожий на метод спостереження. Висловлювання учасників розглядаються не відокремлено, а у контексті вербальної та невербальної дискусії, оскільки в процесі обміну інформацією учасники можуть редагувати не лише свої погляди, але й впливати на думки інших.

Характерною рисою фокус-групи є групова взаємодія, що виникає під час обговорення та надає досліднику можливість зрозуміти не тільки погляди учасників на конкретні проблеми, але й причини, що формують ці погляди. Під час обговорення, модератор стимулює учасників підкріплювати свої думки власним досвідом, що надає їх висловлюванням більшої вагомості. Це дає змогу аналізувати мотивацію міркувань і поведінки аудиторії.

Фокус-група, через взаємодію, яка виникає під час її проведення, надає можливість розгледіти більш глибокі аспекти психіки учасників, включаючи емпатію та колективні очікування. Досягти такого глибинного розуміння через традиційні опитування (анкетування, метод телефонних опитувань САТІ тощо) було б надзвичайно складно.

Зазвичай, головною ціллю фокус-групи є не єдність думки всієї групи, а навпаки індивідуальність погляду кожного респондента. У цьому полягає суттєва відмінність даного методу від експертних опитувань, так як підтримує висловлювання різноманітних точок зору, як позитивних, так і негативних. Фокус-групи зосереджені на вивченні думок звичайних людей, а не експертів. Учасники кожної групи часто мають відмінні думки щодо

обговорюваної проблеми, тож, порівнюючи результати всіх фокус-груп, можна виявити загальні тенденції і зробити висновки про їх розповсюдженість.

Фокус-група дає змогу виявити слабкі та сильні сторони об'єкту дослідження, розуміння структури поведінки аудиторії, глибинних мотивів та систему її цінностей. Не зважаючи на те, що при використанні даного методу цінується унікальність думки опитаних, окремі висловлювання не можуть бути підставою для висновків, тому фокус-груп має бути якомога більше. Завдяки цьому збільшується ймовірність виявлення певних тенденцій, що впливають на думку аудиторії. Класичні фокус-групи володіють особливістю, що полягає в присутності ефекту єднання, викликаного прямим спілкуванням між учасниками групи. Такий ефект виявляється у тому, що кінцеві результати групової дискусії відображають більше, ніж просте складання окремих думок.

1.2 Специфіка фокус-груп в режимі онлайн.

В умовах сьогодення проведення фокус-групи у форматі face-to-face є дуже непростим завданням, адже окрім неоднорідного розташування та становища респондентів, ситуація ускладнюється постійними повітряними тривогами та загрозою обстрілу.

Для обраної мною теми дослідження, враховуючи умови воєнного стану, я вважаю оптимальним використання методу фокус-груп у форматі онлайн. Цільовою аудиторією для мого опитування є студентство міста Києва, що за час пандемії COVID-19 та війни звикло до роботи та комунікації в режимі онлайн.

Під час онлайн-зустрічі респонденти не бачать одне одного наживо, що спричиняє значний вплив на щирість комунікації, адже неможливість візуальної взаємодії з іншими учасниками фокус-групи зменшує

психологічний натиск і дозволяє їм більш безпосередньо та відкрито виражати свої думки [Гірник, 2009]. Зважаючи на вірогідну сенситивність теми мого дослідження для деяких респондентів, саме безпечність простору на онлайн-зустрічі дає змогу контролювати та приховувати ту інформацію про себе, яку вони не хочуть розкривати. Більше того, вони можуть залишатися анонімними та невидимими для інших учасників, що зберігає для них комфортну обстановку та позбавляє страху говорити на чутливу тему. З досвіду досліджених мною компаній, у ході онлайн фокус-групи, учасники мають змогу бути присутніми з вимкненою веб-камерою та використовувати псевдонім, а не власне ім'я при вході в систему. Жодна особиста інформація не збирається, за винятком імені та контактного номеру телефону для організаційних потреб. Ці дані зберігаються окремо від відповідей на питання і видаляються через певний час після закінчення проекту.

Ще однією неявною перевагою онлайн фокус-груп є можливість автоматичного запису, що не напружує обстановку в порівнянні з камерами або диктофоном на інтерв'ю в офлайн-режимі. Те ж саме стосується і дзеркала Геззела: в онлайн-режимі спостерігач проведення фокус-групи може просто доєднатися до зустрічі так само, як респонденти та модератор.

Важливою перевагою онлайн-формату є те, що модератори та респонденти не витрачають додатковий час на дорогу та не виходять із свого звичного ритму життя [Олійник, 2022]. Всі учасники фокус-групи можуть приєднатися до зустрічі з будь-якого зручного для них місця, що заощаджує не лише час, а й гроші на проїзд. І якщо для респондентів ця сума може бути не такою значною, то для модератора, у разі проведення дослідження в іншому місті, це значна економія. Для організації умов проведення онлайн фокус-групи достатньо мати наявне програмне забезпечення та надійне інтернет-з'єднання. Натомість, в традиційному варіанті проведення, організатор має

забезпечити приміщення із дзеркалом Геззела та технічним обладнанням. В такому контексті, онлайн фокус-групи безперечно є значно вигіднішими.

Також гарною стороною того, що учасникам не приходится їхати до місця проведення інтерв'ю, а можна пройти його прямо з дому, є безпечність простору. Перебуваючи в звичній для себе обстановці, респондент почувається “на власній території”, що сприяє спокійному настрою та вільному висловленню думок.

Вибір учасників є одним з ключових аспектів, який варто розглянути при порівнянні онлайн фокус-групи та взагалі інших видів інтерв'ю. При використанні звичайного формату дослідники часто стикаються з викликом залучення представників цільових груп, які знаходяться в географічно недоступних місцях. Онлайн формат, хоча і не може гарантувати повного вирішення цієї проблеми, все ж значно підвищує шанси залучення труднодоступних цільових аудиторій до фокус-групи [Буданова, 2021]. Це сприяє швидкому збору інформації та дозволяє залучити більшу кількість учасників. Це значно спрощує процес пошуку респондентів, адже дає можливість легко структурувати географічний розподіл фокус-групи, зібравши учасників з різних міст, областей та країн на одній онлайн-конференції. Усе, що потрібно - це швидке одночасне підключення за допомогою посилання. Завдяки цьому, у моєму дослідженні я матиму змогу опитати не лише студентів, які зараз перебувають в Києві, а й тих, хто зараз знаходиться у рідному місті, переїхав у безпечніше місто через війну або виїхав за кордон.

Ще одна перевага онлайн-методу відображається у вирішенні проблеми упередженості респондентів. В офлайн фокус-групах часто спостерігається домінування більш активного та нав'язливого учасника, який може впливати на думку інших, роблячи їх менш щирими та відкритими до висловлювання

своїх справжніх поглядів. Онлайн-формат, натомість, суттєво обмежує вплив такого “альфа-респондента” [Олійник, 2022].

Але в цієї переваги є й зворотня сторона, що є значним недоліком онлайн-формату: харизматичність та лідерська роль модератора може бути обмежена в цифровому середовищі, що впливає на процес отримання розширеної відповіді. Така ситуація обумовлена сучасною Інтернет-культурою, якій притаманні короткі та лаконічні висловлювання думок та емоцій. Ще одним аспектом, зменшуючим користь отриманих відповідей в порівнянні з офлайн, в онлайн фокус-групах втрачається можливість спостерігати за тілесною мовою учасників [Гірник, 2009]. Через це модератору значно складніше відстежити деякі моменти, що вказують на щирість відповіді або напруженість респондентів.

Перевага офлайн фокус-груп в порівнянні з форматом онлайн полягає у вищій залученості респондентів до процесу. Обговорення у віртуальному режимі швидше втомлює учасників інтерв'ю, через це зустріч іноді затягується, що не бажано. Попри все, грамотна побудова гайду та застосування проєктивних технік, вправ з фото та відео зможуть трохи покращити ситуацію, утримуючи концентрацію та зацікавленість респондентів.

Однією з найбільших переваг онлайн фокус-груп, порівняно з традиційним форматом, є спосіб, яким мультимедійні матеріали подаються учасникам [Буданова, 2021]. Замість демонстрації зображень або роликів на презентації, вони надсилаються безпосередньо респондентові. Це означає, що учасники можуть роздивлятися дані матеріали у своєму власному темпі, що призведе до більш ефективного аналізу та підвищить якість отриманої дослідником інформації.

Також відмінність між онлайн та офлайн форматом фокус-груп полягає у кількості респондентів. Вище у тексті було зазначено, що традиційна фокус-група складається з 5-12 учасників, в той час як онлайн передбачає участь 5-6 [Олійник, 2021].

Ще одним недоліком онлайн-формату є те, що учасники інтерв'ю можуть нехтувати деякими питаннями та проявляти пасивність. Є ризик нестабільної групової динаміки, коли при груповій роботі будуть задіяні не всі учасники. На жаль, через проблему відключень світла можлива втрата інтернет-з'єднання в будь-який момент, не кажучи вже про обстріли та повітряні тривоги. Всі ці фактори спричиняють негативний вплив на якість отриманих відповідей.

Суттєвий обмеження онлайн-досліджень полягає в тому, що посправжньому вони будуть ефективними в тих випадках, коли цільова аудиторія складається з людей, що активно користуються мережею Інтернет та добре володіють навичками роботи з онлайн-платформами для віртуальних зустрічей [Гірник, 2009]. Специфічні характеристики цього формату підкреслюють його особливу важливість при проведенні досліджень, в яких основною змішаною групою є студенти, школярі та професійні спільноти, що активно користуються інтернетом.

Враховуючи переваги та недоліки методу онлайн фокус-груп, соціологи можуть впевнено використовувати її в обставинах сьогодення. Онлайн фокус-група може бути доречним рішенням у випадку, коли досліднику відомо, що більшість його цільової аудиторії активно користується інтернетом у повсякденному житті. Також цей метод може бути використаний, якщо точні числові дані не є необхідними для дослідження, і задача не вимагає строгого дотримання репрезентативності. Однак, під час

проведення дослідження краще комбінувати онлайн фокус-групи з іншими методами для подальшого глибшого вивчення відповідної теми.

1.3 Аналіз використання методу фокус-груп соціологічними компаніями під час війни.

Сучасні соціологічні дослідження в Україні в значній мірі визначаються географічним положенням респондентів. Групи українського населення можна умовно класифікувати наступним чином: біженці, що виїхали за кордон, люди, які вимушені були переїхати в мирні регіони України через конфлікт, особи, що проживають на територіях під контролем окупантів, і ті, хто залишається у своїх містах з різних причин. Більшість досліджень сьогодні зосереджуються на опитуванні тих, хто проживає в Україні в більш-менш стабільних умовах, або українцях, що наразі перебувають за кордоном. Це дає змогу аналізувати міркування значної частини українського населення, що сприяє більш точному висвітленню реальної ситуації в країні.

Розглянувши методологію соціологічних досліджень, проведених від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну до 15 травня 2023 року, було визначено, що наразі метод CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing – Computer Assisted Telephone Interviewing – телефонне інтерв'ю з використанням комп'ютера) є найбільш вживаним [Соціологічна група «Рейтинг», 2023; Київський Міжнародний Інститут Соціології, 2023; Соціологічна компанія «Active Group», 2022]. Він забезпечує швидкість не лише у зборі, але і обробці інформації, що має критичне значення для моніторингу динаміки суспільних змін в сучасних умовах. Крім того, використання комп'ютера для проведення опитування подальше полегшує і прискорює процес: під час опитування дослідник просто читає питання з екрану і негайно реєструє відповіді респондентів, що дозволяє отримувати агреговану інформацію на будь-якому етапі дослідження.

Попри все, в порівнянні з онлайн-інтерв'ю, недоліком методу будь-якого телефонного опитування є складність сприйняття, що унеможлиблює якісне опрацювання “складних” запитань та взагалі не має візуальної частини та швидко втомлює респондента, що має сприймати інформацію лише на слух. При використанні телефонного опитування, інтерв'юер повинен ставити обмежену кількість запитань до того часу, як респондент втратить зацікавленість в обговорюваній темі. Таким чином, тривалість телефонного є значно коротшою в порівнянні з глибинним інтерв'ю або фокус-групою і в середньому триває до 15 хвилин [Гірник, 2009]. Ще одним вагомим мінусом даного методу є вірогідність спотворення процесу вибору учасників, оскільки особа, що проводить опитування, не має змоги візуально контролювати вибірку. В результаті, люди, що відповідають на запитання по телефону, можуть не бути тими, кого дослідник хотів би опитати.

Варто зауважити, що порівняно з першою половиною 2022 року, кількість застосування методу онлайн фокус-груп значно зросла [Соціологічна компанія «Active Group», 2023; Соціологічний центр «CEDOS», 2023]. Також частіше використовується метод офлайн фокус-груп, що було не так ефективно на початку повномасштабного вторгнення, адже через повітряні тривоги респонденти втрачали відчуття спокою та навіть якщо зробити перерву і продовжити обговорення пізніше, це накладало значний відбиток на відкритість та щирість відповідей учасників [Соціологічна група «Рейтинг», 2023; Фонд «Демократичні ініціативи Ілька Кучеріва», 2023; Черниш, 2022].

У випадку оголошення повітряної тривоги модератор має припинити проведення інтерв'ю. Він просить респондентів пройти у безпечне місце та якщо вони мають можливість підтримувати необхідний рівень конфіденційності, продовжити розмову з укриття [Соціологічний центр «CEDOS», 2023]. У разі відключення світла, якщо учасник висловлює

небажання або неможливість продовжити інтерв'ю, зустріч переноситься на інший час або респондент надсилає відповіді на пропущені запитання у письмовому вигляді.

Висновок до першого розділу.

Підсумовуючи перший розділ, можна дійти висновку, що метод фокус-груп в онлайн-форматі найкраще підходить для мого дослідження. До переваг даного методу можна віднести: значно менші затрати часу, економія фінансів, ширший доступ до респондентів та охоплення потрібної аудиторії, свободу у відповідях учасників, емоційний контекст, відсутність необхідності додаткових технічних компонентів.

Зважаючи на воєнний стан в країні, необхідним є детальне опрацювання питання безпеки перед проведенням дослідження: написання гайду з урахуванням інструкції щодо дій під час повітряної тривоги, відключень електроенергії та неможливості респондента продовжити проходження інтерв'ю у разі перерахованих вище умов. Також треба подбати про безпеку та технічну оснащеність модератора.

РОЗДІЛ 2. Специфіка підготовки гайду та проведення онлайн фокус-груп з урахуванням умов війни.

Підготовка якісного гайду передбачає створення послідовності тем для дослідження, що забезпечує плавний перехід між питаннями і, за необхідності, готовність до зміни їх порядку. Оскільки онлайн фокус-група є якісним дослідженням, варто уникати провокативних питань, які допоможуть контекстуалізувати відповіді респондентів.

Формулювання запитань і тем повинне допомагати отримати розв'язання для завдань дослідження та бути легким для сприйняття респондентами. Також важливо враховувати питання мови, що має бути зрозуміла та комфортна всім респондентам, адже в іншому випадку це створюватиме напругу під час обговорення, що прямо відобразиться на щирості та зацікавленості респондентів, завдавши шкоди результатам дослідження.

Онлайн фокус-групи не є окремим типом самі по собі, але є результатом адаптації традиційних методів до віртуального формату. Невід'ємною умовою проведення онлайн фокус-групи є доступ всіх його учасників до інтернету та комп'ютера (або принаймні телефону) з камерою та мікрофоном. У разі відсутності такої можливості, досліднику доведеться організувати комфортне місце з доступом до інтернету та відповідних ресурсів. Респондент повинен мати не лише доступ до зустрічі, а й можливість бути з увімкненою або вимкненою камерою та звуком, мати опцію «підняти руку» та доступ до чату зустрічі, аби уникнути переривань одне одного учасниками дискусії.

Перед початком онлайн фокус-групи модератор повинен переконатися, що учасники вміють користуватися обраною платформою, зазвичай «Google Meet» або «Zoom», і повинен встановити основні правила для обговорення,

зокрема функція «піднятої руки» та користування чатом, аби респонденти не перебивали одне одного та всі могли вільно висловити свою думку.

Фокус-групи записуються на відео, що є дискомфортом для деяких респондентів. Попри неможливість невербальної взаємодії, той факт, що респондент зберігає анонімність за рахунок вимкненої камери спричиняє позитивний вплив на щирість його відповіді. Варто заздалегідь попередити учасників інтерв'ю про необхідність відеозапису, пояснити його причини та запевнити респондентів у дотриманні конфіденційності, що також має бути включено до гайду.

Технічні збої, зокрема відключення світла або втрата доступу до інтернету та зовнішні чинники, такі, як повітряна тривога, є значними перешкодами для проведення інтерв'ю та потребують передбаченого плану дій у разі їх виникнення. Варто прописати коротку інструкцію для модератора та респондентів у вступній частині гайду фокус-групи, що надасть змогу зменшити обсяг шкоди для результатів дослідження та забезпечити безпеку для всіх учасників інтерв'ю.

Попри всі переваги методу онлайн фокус-груп, вони є значно більш втомлюючими як для модератора, так і для респондентів, в порівнянні з офлайн-форматом. Аби забезпечити якість та інформативність дискусії, варто максимально скоротити час обговорення та розробити гайд якомога більш стислим та влучним [Буданова, 2021]. У зв'язку з коротшою тривалістю сесії, можливо, варто приділити більшу увагу важливим аспектам дослідження, відмовившись від менш значущих чи додаткових питань. Усі ключові питання повинні бути обговорені в короткий часовий проміжок. Також треба врахувати, що учасникам може бути важко тримати увагу на екрані протягом тривалого часу, тому утримання зацікавленості та активності учасників вимагає особливого підходу. Гайд має бути чітким щодо того, як

ефективно вести дискусію в онлайн-форматі. На першому етапі складання гайду передбачається більша кількість запитань, проте у процесі подальшого вдосконалення їх число має значно зменшитись, але найважливішим аспектом плану інтерв'ю є ясність та послідовність.

Онлайн-формат не дозволяє використовувати фізичні матеріали, такі як плакати або картки, до яких учасники можуть торкатися, відчувати та реагувати під час офлайн фокус-груп. Звичайно, під час онлайн фокус-груп дослідники використовують різні платформи, але при виборі вправи та способу її виконання респондентами варто зауважити, що не всі учасники зможуть брати участь з комп'ютера. Всі завдання мають бути адаптовані як для комп'ютерної так і мобільної версії, хоча доречно заздалегідь попередити респондентів про наявність інтерактивних вправ та зауважити, що виконувати їх з комп'ютера буде значно зручніше, але з телефону це також можливо.

При проведенні онлайн фокус-групи, особливу увагу слід приділити вибору і використанню відповідних методик. Ці методики повинні бути спрямовані на стимулювання продуктивного діалогу, забезпечуючи при цьому достатню гнучкість для вільного висловлювання думок учасниками.

Основою успішної онлайн фокус-групи є напівструктуроване інтерв'ю. Це формат, який дозволяє інтерв'юєру задавати відкриті питання, стимулюючи таким чином багатоаспектну дискусію [Bryman, 2004]. Також це дозволяє модератору адаптувати питання в ході інтерв'ю, залежно від відповідей учасників, підтримуючи активне обговорення і забезпечуючи високий рівень участі всіх респондентів.

Для онлайн-формату методики, що передбачають активну спільну групову роботу респондентів, зокрема мозковий штурм, можуть виявитись недоречними. Наразі виникає велика кількість проблем через звук, що знижує

якість та ефективність дискусії. Затримка передачі звуку, різниця у якості мікрофонів учасників та відлуння можуть відволікати учасників від основного обговорення, тим самим знижуючи продуктивність групової роботи.

При побудові гайду для онлайн фокус-групи варто зважати не лише на влучність, а й на формулювання запитання, що має прямий вплив на обсяг та глибину відповіді респондента. Всі питання в у якісному дослідженні спрямовані на те, щоб викликати реакцію у респондента. У контексті якісного інтерв'ю, ефективні запитання мають бути відкритими, непередбачуваними, влучними та зрозумілими. У ході формулювання відкритих запитань важливо враховувати можливу суб'єктивність розуміння даного питання респондентом. Особлива увага має бути приділена можливій перебудові запитання інтерв'юера, виконаної респондентом [Паніна, 2007]. Важливо, щоб одне запитання несло в собі один сенс – одну ідею. Не варто ставити подвійні запитання, якщо обидва вони відкриті. В такому випадку є ризик, що увага респондента розсіється, що призведе до зниження якості його відповіді.

Важливо також використовувати інтерактивні техніки, щоб залучити учасників і стимулювати креативне мислення. Це може бути використання віртуальних дошок для спільного створення ідей або ранжування. Ці методики допомагають створити динамічну, активну атмосферу, сприяючи глибокому і різнобічному обговоренню теми.

Методика ранжування вважається однією з найбільш базових технологій оцінки установок респондента. Згідно принципів цього методу, респонденти мають впорядковувати об'єкти відповідно до своїх пріоритетів, де об'єкти представляють собою те, стосовно чого дослідник бажає зрозуміти їх ставлення [Танчин, 2005]. Дана методика є оптимальним варіантом для

онлайн фокус-групи, адже не потребує багато часу для виконання та можлива для адаптації до віртуального формату.

Аби підвищити ефективність онлайн фокус-групи варто включити до гайду застосування проєктивної методики. Вона не лише допомагає поглянути на проблему без звичних рамок, змінивши загальну перспективу дискусії, а й служить інструментом, підтримуючим увагу аудиторії. Фактично, це пропонування учасникам зробити ментальний експеримент. Наприклад, запропонувати респондентам наступне формулювання запитання (можливо, те ж саме або переформульоване): "Уявіть, що Ви... (уявна умова - "маєте можливість зробити таке-то і таке-то", "є керівником такого-то і такого-то" і т.д.). Тобто, дослідник занурює респондента в уявні умови, зі зміною статусу, часу, географії або інших зазвичай фіксованих параметрів [Корольчук, 2011]. Однак така відповідь потребує інтерпретації, оскільки все одно стосується реальної наявної ситуації, але представленої у проєктивній формі. Проєктивні методики поділяються на п'ять основних типів: асоціативні, завершення даного твердження, конструювання, експресивні та ранжирування. Асоціативні методики вимагають від респондентів вільної асоціації за стимулом, що сприяє виявленню глибоких уявлень та переконань. Методики завершення завдання передбачають, що респондент повинен завершити незакінчену фразу або ситуацію, що допомагає розкрити його ставлення та думки, що не виявляються безпосередньо. Техніки конструювання являють собою розробку оповіді на основі поданих зображень або сценаріїв, що дозволяє аналізувати образи та відношення респондента. Експресивні методики включають в себе рисунки, пластилін та інші форми виразу, які відображають емоції та почуття респондента. Нарешті, методики ранжирування вимагають від респондента впорядкувати ряд об'єктів за їх пріоритетністю або важливістю, допомагаючи визначити його вподобання та цінності.

При роботі із підсвідомі сприйняттям респондентів певного продукту або сенситивної теми варто вдається до використання асоціативної методики. Асоціативні методики в якісних соціологічних дослідженнях відіграють досить важливу роль, адже стимулюють респондентів до вільного висловлювання асоціацій, дозволяючи дослідникові виявляти глибинні уявлення, переконання та настрої учасників інтерв'ю [Ганчин, 2005]. Дані техніки, які часто включають використання словесних або візуальних стимулів, допомагають витягнути інформацію, яка може бути прихована або неусвідомлена учасниками. Такий підхід може допомогти забезпечити більшу глибину та контекст, ніж традиційні методи дослідження, зокрема відкриті запитання, і може бути особливо корисним при вивченні сенсативних або суб'єктивних тем. Застосовувати асоціативні методики можна за допомогою персоніфікації (коли респонденти мають описати зовнішність, характер та статус відповідного персонажа), візуальних матеріалів або просто слів.

Формат онлайн фокус-груп передбачає можливість використання методик конструювання. Це значно полегшує процес роботи для респондентів, адже вони можуть самі обирати та використовувати зображення прямо з інтернету та вживати необхідні елементи (стрілки, текст тощо), що сприятиме більш персоніфікованому виявленню думки учасників при створенні колажів [Власова, 2012].

Недоречними для використання під час онлайн фокус-групи будуть експресивні методики, зокрема рольові ігри та психологічні малюнки. По-перше, через те, що онлайн-формат, як було зазначено вище, має передбачати вужчі часові рамки, ніж звичайна фокус-група. По-друге, без невербальної комунікації учасникам буде значно складніше відігравати відповідну роль, ще й без можливості “живої” дискусії, адже всі учасники мають висловлюватись одне за одним, аби запобігти появі проблем зі звуком.

Загалом, при виборі методик для онлайн фокус-групи важливо пам'ятати про їх мету – створення безпечного та комфортного середовища для вільного висловлювання думок респондентів. Якісні методики можуть допомогти досягти цієї мети, забезпечуючи високий рівень участі та відкритості обговорення.

Висновок до другого розділу.

Підготовка ефективного гайду для онлайн фокус-групи потребує врахування послідовності тем, а формулювання запитань має сприяти отриманню відповідей, що вирішують завдання дослідження, та бути зрозумілим та комфортним для всіх учасників. Важливо стисло сформулювати гайд для економії часу в процесі інтерв'ю.

Створення короткої інструкції для модератора та респондентів щодо дій у разі повітряної тривоги у вступній частині гайду допоможе забезпечити безпеку всіх учасників інтерв'ю. Варто прописати план дій у разі втрати доступу до інтернету, аби зменшити шкоду для результатів дослідження. Також важливо попередити учасників про необхідність відеозапису та завірити у конфіденційності даних, що також має бути включено до гайду.

Для забезпечення комфорту всіх респондентів, модератор повинен пересвідчитись, що всі учасники освідчені щодо основних функцій обраної платформи та встановити правила обговорення, зокрема використання "піднятої руки" та чату. Також важливо попередити учасників про необхідність відеозапису та завірити у конфіденційності даних, що також має бути включено до гайду.

Для онлайн фокус-групи доречно використовувати інтерактивні вправи та проєктивні методики, що сприятиме активному залученню учасників та можливості оцінки проблеми з різних боків.

РОЗДІЛ 3. Підготовка та проведення якісного дослідження.

3.1 Програма дослідження

Проблема: труднощі та плани на майбутнє студентів міста Києва за умов війни. Вплив умов воєнного стану на ритм життя та розстановку пріоритетів молоді потребує вивчення, адже це відображається на розвитку Українського суспільства в майбутньому.

Об'єкт: студенти міста Києва.

Предмет: зміни у світогляді та способі життя студентів міста Києва.

Мета: визначити й описати зміни у життєвих цінностях студентів міста Києва через війну.

Завдання:

1. Проаналізувати соціальні, економічні та психологічні наслідки війни на студентську молодь у Києві.
2. Виявити основні зміни в життєвих стратегіях студентів під впливом воєнного конфлікту.
3. Визначити фактори, що впливають на розвиток нових життєвих стратегій у студентській групі в умовах війни.
4. Виявити ресурси, що допомагають студентам адаптуватися та зберігати позитивний розвиток в умовах воєнного конфлікту.
5. Розробити рекомендації та стратегії для підтримки студентів, спрямовані на протидію негативним наслідкам війни та сприяння позитивному розвитку їхнього життя та навчання.

Гіпотези:

1. Війна сприяє укріпленню соціальних зв'язків, що проявляється у готовності об'єднуватися та допомагати знайомим або незнайомим людям, працюючи як одна команда.

2. Попри зростання цін, студентство обирає шлях пошуку додаткового заробітку, а не економії на звичних речах.

3. Війна сприяє підвищенню цінності сім'ї та стосунків.

Метод: онлайн фокус-група.

Соціальна група:

- студенти, що навчаються та проживають в Києві
- студенти, що навчаються в Києві, але наразі перебувають в іншому місті
- студенти, що навчаються в Києві, але наразі перебувають за кордоном.

3.2 Підготовка гайду

При складанні вступної частини гайду було важливо прописати не лише стандартне попередження про відео та аудіозапис зустрічі, а й пересвідчитись, чи всі учасники інтерв'ю володіють функціоналом обраної платформи “Zoom” та проінструктувати щодо плану дій на випадок оголошення повітряної тривоги або втрати доступу до інтернету.

Після представлення та оголошення теми обговорення, респонденти були попереджені, що буде проведено відео та аудіозапис фокус-групи. Зазначалося, що дані матеріали будуть використані лише для аналізу, зберігаючи повну конфіденційність учасників.

Як вже зазначалося вище, для проведення онлайн фокус-груп було обрано платформу “Zoom”, що є добре знайомою для студентства завдяки дистанційному навчанню за часів пандемії. Враховуючи недоліки онлайн-

формату, було встановлені певні правила, аби уникнути проблем зі звуком та не створювати дискомфорту для учасників: всі респонденти мали висловлюватись по черзі, не перебиваючи одне одного. Якщо у когось з учасників виникало питання або доповнення у той час, коли говорив хтось із колег, вони мали скористатися функцією “підняти руку”, після чого модератор надавав їм слово, по завершенню відповіді попереднього оратора.

У разі виникнення повітряної тривоги респонденти могли припинити проходження інтерв'ю та пройти до укриття або продовжити бесіду за їх бажанням. У разі відключення світла, за можливості та бажання учасники могли перепід'єднатися до зустрічі або надати відповіді на запитання у письмовому вигляді. На щастя, під час проведення дослідження жодної повітряної тривоги не було оголошено.

Завершальною частиною вступу було спонукання респондентів до вільного висловлювання думок та подяка за те, що учасники знайшли час для зустрічі. Після цього починався блок запитань, першим з яких була коротка розповідь респондентів про себе.

Аби дослідити зміни у ціннісних орієнтаціях студентів, було застосовано методику Сергія Дембіцького, адаптовану до фокус-групи [Дембіцький, 2019]. Респондентам було запропоновано 13 карток із цінностями (матеріальний та психологічний комфорт, краса та фізичне здоров'я, багатство, статус, знання, влада, моральність, міжособистісні стосунки та особиста свобода, дозвілля та самореалізація), які вони мали розподілити на три групи – від найважливішого (того, від чого неможливо відмовитись за будь-яких умов) до найменш необхідного. Респонденти мали розставляти їх відповідно до власного бачення, вне залежності від співвідношення кількості карток на одну колонку. Для впровадження даної методики у формат онлайн було використано платформу “Canva”, де картки були представлені у вигляді

динамічних елементів з текстом та зображенням, що респонденти мали розподілити по трьом статичним полям. Доречно було застосувати саме цю платформу з декількох причин. По-перше, це досить поширений та добре знайомий студентській молоді інструмент, з яким, як виявилось в ході дослідження, всі респонденти мали досвід роботи. По-друге, дана програма пропонує широкий спектр можливостей та матеріалів, що можуть бути корисними не лише для дослідника, при підготовці завдань заздалегідь, а й для методики конструювання, коли респонденти роблять, наприклад, колаж прямо під час інтерв'ю. По-третє, платформа є дуже адаптивною та простою у користуванні. Респондентам не довелося користуватися функціями програми, адже все необхідне для виконання завдання було одразу підготовлено у файлі, у якому працювали учасники.

Наступним йшов блок відкритих запитань про стосунки. Перша частина даного розділу була спрямована на розуміння ролі сім'ї у житті респондентів. Наступні питання стосувалися особистого життя, аби виявити зміни у ставленні респондентів до цієї теми під впливом війни. Остання частина цього розділу була присвячена друзям та знайомим. Після запитань про дружні стосунки, було зачеплено тему війни та ставлення респондентів до українців, що вступили до лав Збройних Сил України. Всі запитання були сформульовані таким чином, аби заохотити респондентів до відкритої та детальної відповіді.

Процес написання цієї частини гайду почався з формулювання відкритих запитань, які зосереджуються на процесі та ставленні до навчання учасників інтерв'ю. Метою було виявлення впливу повітряних тривог, відключень світла та умов війни на якість навчання та рівні вмотивованості респондентів. Наступний блок запитань стосувався працевлаштування та матеріальної забезпеченості студентів. З метою виявлення впливу війни на зміни у пріоритетах та матеріальний ста респондентів було використано методику

ранжування [Танчин, 2005]. Завданням учасників інтерв'ю був поділ статей розходів (продукти, кафе / ресторани, здоров'я, хобі, спорт, розваги, подорожі, навчання, зовнішність, одяг, донати, програми / підписки та алкоголь / цигарки) на три групи (від тих, на що вони витрачають гроші найчастіше до тих, на які найрідше відповідно) та прокоментувати свій вибір. Було важливо з'ясувати, які статті витрат стали більш важливими для студентства після початку війни і як це вплинуло на їхній загальний життєвий комфорт. Завдання було сформульовано так, аби стимулювати відкриті, рефлексивні відповіді від респондентів, з метою отримати якомога більшої кількості інформації.

Останній розділ гайду було присвячено безпосередньо життєвим стратегіям студентів. Для спонукання респондентів до відкритої та глибокої рефлексії було використано проєктивну методику. Важливим моментом було змусити респондентів уявити, як зміниться їх життя та стан країни за умови, що війна завершиться через місяць. Основною метою цього розділу було дозволити учасникам інтерв'ю подумати про свої перспективи, очікування та потенційні виклики, з якими вони можуть зіткнутися по завершенню війни. Наступне запитання зосереджувалося на довготривалій перспективі. Виходячи з тих же умов, респонденти повинні були уявити та описати, що відбуватиметься через десять років після закінчення війни. Це дало змогу побачити, як вони бачать своє довготривале майбутнє, їх цілі та амбіції, а також їх бачення перспектив для своєї країни.

3.3 Гайд

1. ВСТУП

Вітаю! Моє ім'я Марія, я студентка факультету соціології та сьогодні я буду вашим інтерв'юером. Перш ніж ми почнемо, я хочу щиро подякувати, що знайшли час, аби приєднатися до нашої бесіди.

Сьогодні ми поговоримо на тему змін ваших поглядів та пріоритетів за час війни у рамках дослідження "Зміни життєвих стратегій студентства". Ваші думки та досвід допоможуть краще зрозуміти, як молодь адаптується до нових реалій, та як ці зміни впливають на ваш світогляд. Хочу попередити, що дана розмова буде записана, але запевняю, що дане відео не буде передано жодним третім особам та робиться виключно для подальшого аналізу у рамках дослідження. Згодом даний запис буде видалено. Сьогодні ми використовуємо "ZOOM" - чи є у когось питання щодо того, як користуватися платформою? Якщо в ході дискусії хтось говоритиме, а у вас буде доповнення або запитання – на нижній панелі у вас є кнопка "підняти руку", я побачу вашу реакцію та дам слово трохи згодом. Давайте поважати одне одного та дамо усім можливість висловитись.

У разі повітряної тривоги ви можете припинити проходження інтерв'ю та пройти до укриття або продовжити бесіду за вашим бажанням. У разі відключення світла, за можливості та бажання ви можете перепід'єднатися до зустрічі або повідомити мене про втрату сталого підключення до інтернету та надати відповіді на пропущені запитання у письмовому вигляді.

У нашому обговоренні важливо, щоб кожен з вас почувався комфортно і вільно ділився своїми думками. Всі ваші відповіді залишаться анонімними, я не даю оцінок, а навпаки, ціную щирість та відвертість у висловлюванні ваших позицій та відчуттів. Ще раз дякую вам за участь та сподіваюсь, що наша дискусія виявиться продуктивною та цікавою для всіх. Тож, давайте розпочинати. Спершу давайте познайомимось.

2. ЗНАЙОМСТВО

Коротко розкажіть про себе та назвіть 3-4 прикметники, які максимально точно характеризують Вас.

ЦІННОСТІ (індивідуальне завдання). Зараз я надам кожному учаснику власне посилення, за яким Вам потрібно розподілити 13 карток з цінностями, які тою чи іншою мірою важливі для різних людей, по 3-м групам: від найважливіших до найменш важливих. Якщо виникнуть питання - задавайте, я поясню.

ПО ПЕРШІЙ ГРУПІ ЦІННОСТЕЙ УТОЧНИТИ: Чому це важливо для вас?
У чому саме це проявляється у вашому побутовому житті?

3. СТОСУНКИ

СІМ'Я для мене – це ... (друзі / батьки / хлопець / дівчина)

Які у вас із нею стосунки (опишіть)?

СТОСУНКИ. За статистикою Міністерства Юстиції з початку повномасштабного вторгнення значно зросла кількість укладання шлюбу та розлучень. Як ви вважаєте, як війна впливає на стосунки?

ДРУЗІ для мене – це ...

Які у вас із ними стосунки (опишіть)?

Чи є у вашому у вашому оточенні знайомі, які належать до лав ЗСУ?

Чи відчуваєте ви певні зміни у ваших стосунках (ставленні до) після початку повномасштабного вторгнення?

Чи відгукується вам теза про те, що війна посприяла зближенню стосунків та збільшенню довіри між українцями? У чому це проявляється?

4. НАВЧАННЯ, ФІНАНСИ ТА РОБОТА

НАВЧАННЯ. Що ви думаєте про навчання в умовах війни? Чи відчуваєте зниження рівня важливості навчання, в порівнянні з довоєнним часом? Чому?

Чи працюєте ви? Або, може, займаєтесь іншою активністю (волонтерство, участь у проектах, тощо) Як це впливає на навчання?

Чи спричиняють відключення електроенергії та повітряні тривоги значний вплив на навчання та роботу? Як ви вирішуєте ці проблеми?

Чи можете ви порівняти, що має більший вплив на якість вашого навчання - повітряні тривоги та відключення світла чи робота (інша зайнятість)?

Давайте трохи поговоримо про ваш бюджет. Від початку війни спостерігається стале зростання цін на продукти та послуги.

Чи вплинуло це на ваші звички або частоту вживання певних продуктів або послуг? У чому це проявляється?

У випадку, якщо вам не вистачає грошей на звичні речі типу цигарок чи кави, як ви вирішуєте цю проблему? Починаєте економити або шукати додатковий заробіток?

Чи доводилося вам змінювати або знаходити нове / додаткове місце роботи за час війни?

Чи з'явилися у вас нові статті розходів за час війни? Які?

СТАТТІ РОЗХОДІВ (індивідуальне завдання). Зараз я знов надам кожному учаснику власне посилання, за яким Вам потрібно розподілити статті розходів на три групи: від невід'ємної частини вашого життя до тих, на чому можна зекономити:

А за що готові доплатити? Я краще куплю...дорожче, ніж буду...

5. ГОВОРИМО ПРО МАЙБУТНЄ

Уявімо, що через місяць закінчилася війна.

Розкажіть, що відбувається з країною? Що робите Ви? Чи відбуваються якісь кардинальні зміни у вашому житті, на які ви, можливо, не наважуєтесь або не маєте можливості через воєнний стан?

Опишіть себе через 10 років (де я? чим займаюся?, який я?, який статус: сімейний, та соціальний?)

6. ЗАВЕРШЕННЯ

То ж, на цьому ми завершуємо. Дякую Вам за таку дійсно щиру та цікаву бесіду, мені було дуже приємно з вами працювати. Бажаю вам гарного дня та вдачі у здійсненні описаних вами планів. До побачення!

3.4 Результати дослідження

Розповідаючи про себе на вступній частині інтерв'ю, всі респонденти охарактеризували себе як веселих та життєрадісних, більшість зазначили, що відчувають сильну мотивацію щось зробити, аби допомогти країні. Проте переважна кількість студентів, що виїхали або вже повернулися із за кордону зауважують, що відчувають значний зріст тривожності та певну апатію за час повномасштабного вторгнення: “Я втратила якусь мотивацію на цей період, то я навпаки не мотивована зараз” (студентка КНЕУ, виїхала за кордон).

За оцінкою учасників фокус-груп, найбільшими цінностями для молоді наразі є міжособистісні стосунки, психологічний комфорт та здоров'я. При поясненні свого вибору, здебільшого респонденти розглядали міжособистісні стосунки як сімейні або дружні зв'язки, що втілюють підтримку та опору, необхідні для життя: “Мені важливо, щоб були люди в моєму житті, які б могли мене підтримати і я їх, мені набагато комфортніше жити, знаючи, що в мене є люди, яким я можу довіряти” (студентка КНУ, проживає в Києві). Також респонденти відмічають невід'ємну взаємозалежність деяких цінностей, та розглядають психологічний комфорт

як наслідок наявності міжособистісних стосунків, моральності та здоров'я. Наразі респонденти визначають психологічний комфорт як базис для свого життя: “Якщо може, я до війни відніс би це в другу колонку зараз в принципі важливо, бо постійно якісь чинники, подразники і тобі якось треба себе тримати” (студент КНУ, проживає в Києві). Також однією з найпоширеніших відповідей були такі цінності як моральність, особиста свобода та самореалізація.

Стосовно ролі сім'ї в контексті зміни життєвих стратегій студентства, серед учасників інтерв'ю домінувала думка, що сім'я відіграє ключову роль в їхньому житті, і неодноразово було проговорено, що війна підкреслила важливість сімейних стосунків: “Сім'я – це важлива річ, особливо, коли ти розумієш, що людини може просто не стати завтра, це дуже... це заставляє людей бути ближче, більше спілкуватися, більше турбуватися один про одного” (студентка КНУ, виїхала за кордон). Деякі респонденти визначили сім'ю як більш широке поняття, що охоплює не лише кровні зв'язки, а й друзів та близьких людей: “Для мене сім'я це більш рівень близькості стосунків відвертості і вкладу одне в одного” (студентка КНУ, виїжджала за кордон, вже повернулася до Києва). За висловами учасників інтерв'ю, сім'я є втіленням опори в нестабільний час, яку респонденти спираються та підтримують самі. Третя гіпотеза про підвищення цінності сім'ї та стосунків підтвердилась.

Щодо партнерських стосунків, всі респонденти були єдині у думці, що війна послужила свого роду індикатором та підсилювачем, що сприяє або суттєвому зближенню, або розриву: “Це може бути частково пов'язане з тим, що під час всяких кризових станів як війна, або як під час пандемії, люди стають як більш рішучими та сміливими” (студентка НМУ, проживає в Києві). Також поширеною була думка, що виїзд жінок за кордон є основною причиною масових розлучень, в той час як невпевненість у завтрашньому дні

та критичність умов сприяють зближенню стосунків та легшому прийняттю рішення про одруження: “Може вплинути відстань, у багатьох вимушено-переселених українців друга половинка залишилася тут, і стосунки на відстані, до того ж в даних обставинах, можуть негативно впливати на партнерів” (студент КНУ, проживає в Києві).

Говорячи про друзів, респонденти робили акцент на якості та близькості цих стосунків, здебільшого, перевірених часом та критичними ситуаціями: “Я вважаю, що це якраз характеризує те, що якщо ти знаходиш свою людину, то вона з тобою і залишається” (студентка НМУ, виїжджала за кордон, вже повернулася до Києва). Здебільшого респонденти говорили про друзів як джерело енергії та надійну опору, яка проявилася на початку повномасштабного вторгнення. Багато учасників зазначили, що їх дружні стосунки також були підвержені випробуванню відстанню через виїзд українок за кордон, проте зберегли зв’язок та продовжили спілкування: “Трохи місця дислокації наші змінилося з ними і через це, як прямо наживо, ми не можемо поспілкуватись, але через інтернет довгий час ми спілкуємось, і я можу сказати, що ми з ними стали навіть набагато ближче, ніж були до війни”. Говорячи про знайомих або просто своє ставлення до тих, хто належить до лав Збройних Сил України, респонденти зауважили, що війна посприяла підвищенню рівня довіри між українцями, що об’єднуються та спільними зусиллями допомагають захисникам: “Українці стали ще більш згуртованішою нацією, більше довіри та людяності один до одного з’явилося, найбільше це проявляється у допомозі в такі часи один одному” (студентка КНУ, переїхала до іншого міста через окупацію). Всі респонденти зазначили про підвищення рівня поваги до тих знайомих, хто доєднався до Збройних сил. Перша гіпотеза про те, що війна сприяє укріпленню соціальних зв’язків, що проявляється у готовності об’єднуватися та допомагати знайомим або незнайомим людям, підтвердилась.

Респонденти виявили суттєве зниження мотивованості вчитися та зниження важливості ролі навчання: “Я якось переосмислила своє ставлення до всього і зрозуміло, що навчання не є чимось таким, що мене захоплює й що мені зараз важливо” (студентка КПІ, виїхала за кордон). Щодо впливу повітряних тривог та відключень світла, було зазначено, що найбільший дискомфорт студенти відчують від неадаптивності навчального процесу до форс мажорних ситуацій, зокрема нічних обстрілів, що прямо впливає на фізичну здатність сприймати інформацію: “Обстріли, блекауты та тривоги впливають на психоемоційний стан дуже сильно, особливо складно, коли зараз почастишали обстріли вночі, і через це складно вставати зранку та концентруватися одразу. На заняттях в університеті, чи тим паче, якщо зранку вже екзамен стоїть, тому в цьому плані це просто впливає на здоров'я в першу чергу на психічний стан” (студентка НМУ, виїжджала за кордон, вже повернулася до Києва).

Учасники інтерв'ю оцінили свій матеріальний стан як достатній, зазначивши, що можуть економити, але на не принципових для них речах. Найпоширенішими статтями витрат виявились продукти та здоров'я, також багатьма студентами було зазначено, що дані статті пов'язані. Переважна частина респондентів жіночої статі включила до списку найчастіший витрат зовнішність. Між тим, майже всі респонденти сказали, що ще час війни в них з'явилася нова стаття розходів у вигляді донатів: “Як у мене, як і у більшості українців, з'явилася така графа, з'явилися донати” (Студентка НМУ, проживає в Києві). Друга теза про те, що попри зростання цін, студентство обирає шлях пошуку додаткового заробітку, а не економії на звичних речах, частково підтвердилась.

Говорячи про майбутнє, переважна кількість респондентів виявила бажання подорожувати по завершенню війни. Говорячи про майбутнє в перспективі, більша кількість опитаних не збирається працювати за

отриманою спеціальністю, а планує знайти своє діло та допомагати країні. Всі респоденти зазначили, що бачать своє подальше життя в Україні, яка по завершенню війни, спершу має оцінити втрати, пройти крізь наслідки війни, а потім почати відбудову та активний розвиток.

Висновок до третього розділу.

В ході проведення мого дослідження було застосовано три методики: Сергія Дембіцького, ранжування та проективну. Для фокус-груп було використано дві платформи: «Zoom» для онлайн-зустрічі і «Canva» для запровадження методик Сергія Дембіцького та ранжування. До гайду було включено інструкції щодо дій респондентів у разі повітряної тривоги або втрати доступу до інтернету та правила обговорення з використанням функцій платформи «Zoom».

В ході дослідження було виявлено, що студенти, що виїхали за кордон, відчувають тривожність та невизначеність значно більше, ніж ті, хто залишається в Україні. Найбільшими цінностями студенти наразі визначають міжособистісні стосунки, психологічний комфорт та здоров'я. Повномасштабне вторгнення посприяло зближенню стосунків із сім'єю, та послужило індикатором для романтичних стосунків. Студенти легше приймають кардинальні рішення, пояснюючи це непередбачуваністю завтрашнього дня та тим, що не варто відкладати життя. Спостерігається зниження рівня важливості навчання та бажання змінити спеціальність. Студенти не відчувають значного зниження рівня якості життя в матеріальному плані, зазначаючи, що за необхідності можуть зекономити на неважливих для них речах. Говорячи про себе по завершенню війни, всі учасники опитування зазначили, що планують влаштувати своє подальше життя в Україні.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши специфіку онлайн фокус-груп відносно традиційних, можна зробити висновок, що його перевагами є значна економія часу та фінансів, ширший доступ до потрібної аудиторії, щирість та відкритість відповідей респондентів.

Специфіка створення гайду для онлайн фокус-групи за умов війни включає передбачення додаткових інструкцій щодо дій у разі повітряної тривоги та втрати підключення до інтернету. Також важливим є врахування можливої сенсативності теми та уникання провокативних запитань.

Проаналізувавши соціальні, економічні та психологічні наслідки війни, можна стверджувати, що студенти не виказують критичного дискомфорту в плані матеріальної забезпеченості, виявляють бажання активно підтримувати тих, хто наразі потребує допомоги, проте відчують емоційне та іноді фізичне виснаження через умови війни. Попри це, вони почали надавати значно більшої значущості соціальним зв'язкам, зокрема сім'ї, друзям та стосункам. За думкою студентства спостерігається значний зріст рівня довіри між українцями, що сприяє єднанню та допомозі навіть незнайомим людям.

Щодо змін життєвих стратегій студентів, всі респонденти зазначили зростання цінності ролі сім'ї. Переважна більшість учасників озвучили, що не збираються працювати за спеціальністю, на яку зараз вчать, а деякі респонденти зауважили, що збираються взагалі не завершувати освіту. Загальний рівень важливості ролі навчання за словами респондентів значно знизився в порівнянні з іншими сферами життя.

Фактором, що впливає на розвиток нових стратегій у студентській групі в умовах війни, можна назвати цінність здоров'я та життя. Опитані студенти зазначають, що невпевненість у завтрашньому дні підвищує рішучість, що

стимулює легше приймати серйозні рішення, такі як зміна спеціальності, одруження або розрив стосунків.

Джерелом ресурсу, що допомагає студентам адаптуватися та зберігати психологічний комфорт в умовах воєнного конфлікту, респонденти визначають міжособистісні стосунки, як втілення опори, підтримки та стимулу до життя.

Рекомендацією щодо підтримки студентів, спрямованої на протидію негативним наслідкам війни та сприяння позитивному розвитку їхнього життя та навчання, є врахування затяжних нічних повітряних тривог. Через недостатню кількість студенти втрачають можливість якісно сприймати інформацію, що спричиняє негативний вплив на ефективність навчального процесу. Варто запровадити зсув навчального процесу на певний час, у разі нічної повітряної тривоги більше трьох годин.

Студенти, що перебувають або перебували за кордоном потребують додаткової допомоги в процесі адаптації. Виходом може бути створення спеціалізованих онлайн-ресурсів для психологічної підтримки та віртуальних спільнот, де студенти можуть заводити нові знайомства за новим місцем проживання, обмінюватися досвідом та отримувати підтримку. Це може зменшити відчуття тривожності та невизначеності.

Для студентів, що наразі незадовільні обраною спеціальністю, бажають її змінити або взагалі зупинити процес навчання, варто розробити консультативні установи, що допоможуть проаналізувати індивідуальну ситуацію, надавши рекомендації щодо актуальних професій на ринку праці та способу екологічної зміни діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буданова О. Б. Онлайн фокусовані групові інтерв'ю: нові старі методи якісних досліджень / Олександра Борисівна Буданова // IV Конгрес САУ Трансформація соціальних інститутів в інформаційному суспільстві: тези доп. – 2021. – С. 340–341.
2. Вербець В.В. Соціологія: Навчальний посібник / В. Вербець, О. Субот, Т. Христюк. – Київ: КОНДОР, 2009. – С. 550.
3. Власова О.І. Методика викладання психології: підручник / Олена Іванівна Власова. – Київ: Геопринт, 2012. – С. 369
4. Гірник А. М. Метод он-лайн фокус-груп / А. Гірник, Д. Гірник // Наукові записки. – 2009. – №97. – С. 24–27.
5. Дембіцький С. С. Системний підхід до соціологічного вивчення індивідуальних цінностей / С. Дембіцький, М. Сидоров, В. Плющ, Є. Соснюк, О. Шалімова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2019. – №3. – С. 102-123.
6. Київський Міжнародний Інститут Соціології: аналітичні звіти за результатами всіх досліджень за період з 24-го лютого 2022 р. до дослідження «Думки і погляди населення Львівської агломерації» від 08 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kiis.com.ua/materials/pr/20230508_z/Report_LvivAgglomeration_March2023_ukr_fin.pdf
7. Корольчук М.С. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. Корольчук, В. Крайнюк, В. Марченко – Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2011. – С. 320.
8. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навчальний посібник / Тетяна Миколаївна Кузьменко – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – С. 320.

9. Олійник О. В. Можливості та обмеження методу фокус-груп / Оксана Валеріївна Олійник // Проблеми розвитку соціологічної теорії: концептуальні стратегії дослідження соціальних наслідків пандемії Covid-19. – 2021. – С. 76.
10. Олійник О. В. Онлайн фокус-групи: особливості організації та проведення / Оксана Валеріївна Олійник // Соціологічні студії. – 2022. – №1(20). – С. 32-40.
11. Олійник О. В. Особливості організації та проведення онлайн фокус-груп / Оксана Валеріївна Олійник // IV Конгрес САУ Трансформація соціальних інститутів в інформаційному суспільстві: тези доп. – Харків, 2022. – С. 341–343.
12. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / Наталія Вікторівна Паніна. – Київ, 2007. – С. 320.
13. Соціологічна група «Рейтинг»: аналітичні звіти за результатами всіх досліджень за період з 24-го лютого 2022 р. до дослідження «Всеукраїнське опитування Міжнародного республіканського інституту (IRI): лютий 2023» від 23 березня 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/ukr-23-ns-01-ukr_for_public_-_final.pdf
14. Соціологічна компанія «Active Group»: аналітичні звіти за результатами всіх досліджень за період з 24-го лютого 2022 р. до дослідження «Перспективи розвитку волонтерського руху у контексті проблем ВПО: результати якісного дослідження» від 22 вересня 2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://activegroup.com.ua/2022/09/22/perspektivi-rozvitku-volonterskogo-ruhu-u-konteksti-problem-vpo-rezultati-yakisnogo-doslidzhennya/>
15. Соціологічний центр «CEDOS»: аналітичний звіт за результатами дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» / Інна Волосевич, Ірина Когут, Тетяна Жерьобкіна, Юлія Назаренко // від 02 травня 2023 р.

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua_28.04_vplyv_viyny_na_molod_v_ukrayini.pdf
- 16.Танчин І. Соціологія: Навчальний посібник / Ігор Танчин. – Львів: УАД, 2005. – С. 360.
- 17.Фонд «Демократичні ініціативи Ілька Кучеріва»: аналітичні звіти за результатами всіх досліджень за період з 24-го лютого 2022 р. до дослідження «Символи, події та особистості, які формують національну пам'ять про війну з Росією» від 08 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/simvoli-podii-ta-osobistosti-yaki-formuyut-natsionalnu-pamyat-pro-viynu-z-rosieyu>
- 18.Черниш О. Чому українці вірять у перемогу, а росіяни люблять війну? Пояснює соціолог Паніотто [Електронний ресурс] / Олег Черниш // BBC News Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61151164>
- 19.Bryman A. Social Research Methods / Alan Bryman. – New York: Oxford University Press, 2004. – P. 318–345.
- 20.Giddens A. Introduction to sociology / A. Giddens, M. Duneier, R. Appelbaum. – New York: W.W.Norton &Company, Inc., 2005. - P. 646.
- 21.Krueger R. A. Focus group interviewing. Handbook of practical program evaluation / R. Krueger, M. Casey. – 2015. – P. 506-534.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Транскрипт 1-ї фокус-групи.

Вітаю! Моє ім'я Марія, я студентка факультету соціології та сьогодні я буду вашим інтерв'юером. Перш ніж ми почнемо, я хочу щиро подякувати, що знайшли час, аби приєднатися до нашої бесіди.

Сьогодні ми поговоримо на тему змін ваших поглядів та пріоритетів за час війни у рамках дослідження "Зміни життєвих стратегій студентства". Ваші думки та досвід допоможуть краще зрозуміти, як молодь адаптується до нових реалій, та як ці зміни впливають на ваш світогляд. Хочу попередити, що дана розмова буде записана, але запевняю, що дане відео не буде передано жодним третім особам та робиться виключно для подальшого аналізу у рамках дослідження. Згодом даний запис буде видалено. Сьогодні ми використовуємо "ZOOM" - чи є у когось питання щодо того, як користуватися платформою? Якщо в ході дискусії хтось говоритиме, а у вас буде доповнення або запитання – на нижній панелі у вас є кнопка "підняти руку", я побачу вашу реакцію та дам слово трохи згодом. Давайте поважати одне одного та дамо усім можливість висловитись.

У разі повітряної тривоги ви можете припинити проходження інтерв'ю та пройти до укриття або продовжити бесіду за вашим бажанням. У разі відключення світла, за можливості та бажання ви можете перепід'єднатися до зустрічі або повідомити мене про втрату сталого підключення до інтернету та надати відповіді на пропущені запитання у письмовому вигляді.

У нашому обговоренні важливо, щоб кожен з вас почувався комфортно і вільно ділився своїми думками. Всі ваші відповіді залишаться анонімними, я не даю оцінок, а навпаки, ціную щирість та відвертість у висловлюванні ваших позицій та відчуттів. Ще раз дякую вам за участь та сподіваюсь, що наша дискусія виявиться продуктивною та цікавою для всіх. Тож, давайте розпочинати. Спершу давайте познайомимось. Коротко розкажіть про себе та назвіть 3-4 прикметники, які максимально точно характеризують Вас.

Студентка НУБіП (20 років): Давайте я. Мене звать , навчаюся в університеті, прикметники: весела, життєрадісна, і... спортивна, хай буде. Сподіваюсь, це прикметник.

Дякую.

Студентка КНУ-1 (20 років): Я можу продовжити. Мене звати , навчаюсь, також, в університеті Шевченка. Три прикметники: добра, весела, можливо, трішечки наївна. Хай буде.

Дякую.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Давайте я продовжу. Мене звати. Я так само навчаюся, працюю. Три прикметники: добра, відповідальна, трохи тривожна. Ось.

Дякую. Давайте далі.

Студентка КПІ (21 рік): Так, давайте далі я. Мене звати . Я навчаюся в університеті КПІ. І три прикметники: життєрадісна, комунікабельна... і, третій прикметник: наполеглива.

Добре, дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): Давайте я. Всім привіт, мене звати . Я вчуся в університеті і працюю зараз. Три прикметники це буде: трудолюбива, добра та комунікабельна.

Дякую.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Мене звать . Я навчаюся в університеті. Три прикметники: хай буде також тривожна... Мабуть, вперта. ...Та...знаєте, багато ....(нерозбірливо) Знаєте, багато думаю.

Ну, це ж так, у вільному порядку, якщо хочете, можете залишити два.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): розсудлива. Нехай буде розсудлива.

Добре. Дякую. Так, давайте далі. Зараз я надам кожному учаснику власне посилання, за яким Вам потрібно розподілити 13 карток з цінностями, які тою чи іншою мірою важливі для різних людей, по 3-м групам: від

найважливіших до найменш важливих. Якщо виникнуть питання - задавайте, я поясню. Так, дівчата, переходьте за посиланнями. Дивіться: там є дві вправи. Зараз ми зробимо першу. Всі картки динамічні. Тобто просто розподіляєте їх по полях так, як ви вважаєте потрібним. У всіх все відкрилося, все працює? Добре. Давайте тоді, три хвилини вистачить?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Маша, можна запитання, будь ласка стосовно моралі? Що означає мораль?

Це про совість, ваше відчуття.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Ага, окей.

Якщо є запитання стосовно карток, можете задавати, я поясню. Давайте ще хвилинку і будемо розпочинати. Обговоримо. Так, ну що? Хтось бажає розпочати?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так, тільки чи чути мене, Маша?

Так, чутно.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Супер! То я, мені... як розповідати? Скажіть, будь ласка

Розкажіть, будь ласка, як ви розподілили перші цінності, у першій колонці, і чому ви так обрали.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Угу, окей, добре. Я в першу колонку, де найважливіше, що не готова відмовитись, що я поставила. Це міжособистостні стосунки, взаємодія з людьми, мені важливо, щоб були контакти, ну, і були люди в моєму житті, які б могли мене підтримати і я їх, мені набагато комфортніше жити, знаючи, що в мене є люди, яким я можу довіряти. Це моральність, якщо я правильно трактую, то це по суті те, що за всі мої вчинки мені не соромно. Це знання. Для мене дуже важливо вчитися, то я б не дуже хотіла від цього відмовлятися. Самореалізація дуже важлива і кар'єрна і в інших аспектах. Здоров'я сто відсотків, через те що без здоров'я не можна нічого іншого буде робити, і матеріальний комфорт через те що мені насправді комфортно коли я можу собі дозволити більшість речей, які я хочу. Тому я б не хотіла відмовлятися. Ось, не знаю, чи мене чути, Маша.

Так, чути. Все чудово. Дякую.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Все. Ну, от.

Хто продовжить?

Студентка КНУ-1 (20 років): Можу я продовжити.

Чудово, давайте.

Студентка КНУ-1 (20 років): В мене, насправді, дуже мало речей найвищого ступеня важливості, якщо порівнювати ці, які я поставила, з іншими, то на мою думку, вони важливіші для мене. тому я поставила сюди міжособистісні стосунки, тому що це для мене взагалі на першому місці. Це родина і близькі, це те, що для мене є найважливіше. І здоров'я, бо це також дуже важливо, тим паче, від цього точно не хочеться відмовлятися. А те, від чого можна відмовитися на певний час, тут в мене багато. Це в мене знання, особиста свобода, самореалізація, багатство, дозвілля, моральність, матеріальний комфорт, краса і психологічний комфорт, бо, якщо дивитись так на життя моє, то можу, в принципі, сказати, що в деякі моменти, від чогось цього я відмовлялась, тому такий вибір. І, те від чого готова відмовитись назавжди, це влада і статус, бо, в принципі, для мене це не дуже цікаво, і немає якоїсь такої життєвої цілі мати якусь там владу і щось такого плану. В принципі, це все.

Добре. Дякую. Хто далі?

Студентка НУБіП (20 років): Давайте я. Мене чути? Добре, цінності найвищого ступеня важливості це: особиста свобода, матеріальний комфорт, здоров'я і психологічний комфорт. цінності середнього ступеня важливості це моральність, міжособистісні стосунки, багатство, самореалізація та знання. І найнижчого ступеня цінності це краса, влада, статус. Ось я так розподілила.

(Ім'я респондента), а можете пояснити, за яким принципом ви обирали першу колонку?

Студентка НУБіП (20 років): Першу колонку? Ну, за тим принципом...що мені найважливіше у житті на даний момент. Так от.

Дякую.

Студентка КПШ (21 рік): Давайте я продовжу. Так, мене чутно? Так, до цінностей найвищого ступеня я на перше місце поставила психологічний комфорт, тому що зараз живемо в такий час, що не знаєш що буде завтра, тому важливо, все-таки, щоб нам було спокійно і комфортно в житті. Потім міжособистісні стосунки, тому що взаємодія з людьми для мене дуже важлива та здоров'я і матеріальний комфорт. До середнього ступеня я віднесла знання, моральність, особисту свободу, також, самореалізацію, зараз, хвилинку. В мене тут на фоні іде ремонт, сподіваюсь вам його не дуже чутно. І до найнижчого ступеня віднесла владу, статус та багатство.

Дякую.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): так, до найвищого ступеня я віднесла..

(Ім'я респондента), можна трохи гучніше, бо не чутно.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): До найважливіших цінностей я віднесла це здоров'я, моральність, матеріальний комфорт та психологічний комфорт. Це ті речі, від яких я не можу просто відмовитися. І до... до того, що я.. До середнього ступеня важливості я віднесла самореалізацію, статус, особисту свободу, дозвілля, знання, багатство і міжособистісні стосунки, це те, від чого я змогла б відмовитися на деякий час, якщо б була в цьому необхідність. І від чого я б могла взагалі відмовитися, це такі речі як влада і краса, для мене вони не дуже важливі. І я могла б спокійно жити і без них.

Дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): Так, для мене цінності найвищого ступеня це будуть знання, здоров'я, самореалізація, психологічний комфорт та матеріальний комфорт. Цінності середнього ступеня на певний час відмовитися я готова від дозвілля, багатства, особистої свободи, міжособистісних стосунків і моральності. І цінності найнижчого рівня це будуть статус, краса та влада.

Зрозуміла, дякую. Так, і давайте переходити до наступного питання. Давайте поговоримо про стосунки і спершу про сім'ю. Будь ласка, в двох словах розкажіть, що таке для вас сім'я і які у вас стосунки в сім'ї.

Студентка КНУ-1 (20 років): можна я почну?

Звичайно!

Студентка КНУ-1 (20 років): Ну, для мене це, напевно, найважливіше, бо, не можу, наприклад, якщо з кимось із членів родини сварка, не можу довго з цим жити, я хочу відразу помиритися, бо мені спокійно, коли все добре, всі в гарних стосунках, бо я звикла, що для мене батьки це мої друзі, і я звикла з ними всім ділитися, тому мені дуже важливо, щоб у нас були гарні стосунки, щоб батьки були щасливі, здорові і все було добре, для мене родина це дуже важливо є. Напевно, війна підкреслила цю важливість ще більше, і ще раз підкреслила, що це дуже-дуже-дуже важливо.

Дякую, (Ім'я респондента)! Хто продовжить? Так, давайте, (Ім'я респондента).

Студентка КПІ (21 рік): Ну, хочу сказати, що для мене, також, дуже важливі стосунки в сім'ї, в нашій родині, і війна, я думаю це показала кожній сім'ї окремо, і всі ще раз подивились на те, що це все-таки, важливо і... Звісно, у моїй родині не без сварок, але, ми, також, одразу намагаємося вирішити всі питання, всі проблеми, щоб всім було комфортно. І підтримуємо один одного тому що це важливо як ніколи зараз.

Дякую, (Ім'я респондента). Хто далі?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Я можу. Загалом, насправді, погоджуюсь з дівчатами, для мене приблизно так само, сім'я відіграє важливу роль, тому, це, мабуть, маркер підкреслює важливість сім'ї в повномасштабне вторгнення, тому дуже ціную ті стосунки з батьками і стосунки з коханою людиною, так само стосунки із своїми друзями найближчими. Ось. Ну, важно так. Ну, тобто для мене це дуже цінно наразі і якісь погані події, які відбуваються в житті, підкреслюють, наскільки важливі люди, які оточують тебе для того щоб підтримати і ти можеш підтримати їх.

Так. Чудово, дякую. (Ім'я респондента).

Студентка КНУ-3 (20 років): Давайте скажу я. Для мене сім'я в принципі займає перше місце в моєму житті. Вони моя підтримка і опора. Я так само до них і це протягом всього життя в мене так було. Під час

повномасштабного вторгнення це ще більш скріпилося. Дуже ціную своїх близьких і вважаю, що це найголовніше в житті.

Дякую, (Ім'я респондента).

Студентка НУБіП (20 років): Ну, для мене сім'я, вже багато сказали про це, для мене сім'я - це найважливіші люди, які... на яких я завжди можу опертися, тому, ну... і війна ще більше це для мене розкрила, це найважливіші люди, яким я довіряю і які мені завжди допоможуть.

Дякую. (Ім'я респондента).

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так, я підтримую дівчат, все що вони казали, що сім'я це важлива річ, особливо, коли ти розумієш, що людини може просто не стати завтра, це дуже... це заставляє людей бути більш ближніми, більш.. більше спілкуватися, більше турбуватися один про одного.

Дякую, , і тепер ми плавно переходимо до стосунків між парою. Взагалі, за статистикою міністерства юстиції з початку повномасштабного вторгнення значно зросла кількість одружень та розлучень. Як ви вважаєте, як впливає війна на стосунки? Що ви можете про це сказати з власного досвіду? Або не з власного досвіду?

Студентка КНУ-1 (20 років): У нас взагалі, ситуація, спочатку коронавірус спочатку було випробування, всі почали розводитись, тепер війна почалась. Ну, того, що я бачу, дійсно, є розлучення, бо важко психологічно, але я бачу багато людей, хто виходить заміж, народжує дітей, вони продовжують жити, бо вони розуміють, що якщо не зараз, то можна ніколи цього не зробити, що є лише сьогодні і треба жити зараз. Тому я бачу, що дуже багато людей дійсно одружуються, роблять якісь такі речі, народжують дітей, купують якісь там... будують, роблять ремонти. Вони живуть сьогодні і вони цінують сьогоднішній день. Тому я побачила таку тенденцію.

Дякую. Хто ще?

Студентка КП (21 рік): Ну, особисто я можу сказати, що в моєму досвіді за період війни як і багато людей одружилося, так і розійшлося, скажімо так, по різних причинах, але це робиться через різний світогляд. От, і одна

із останніх причин, що трапилося в моєму колі спілкування, це мовне питання. Хтось спілкується одною мовою, українською, хтось російською, не знайшли спільну мову між собою і вирішили, що краще жити окремо. Це вже залежить від людей.

Цікаво. Дякую. .

Студентка НУБіП (20 років): Так, ну не знаю. Я наблюдала, що багато людей, і деякі розійшлися, можливо, типу, хтось там поїхав за кордон, хтось залишився тут, складно підтримувати стосунки на такій відстані і тривалий час, але багато людей і зійшлися, зараз моя подруга одружується скоро, тому, ну, тому що зараз ми живем у такий час, що незрозуміло що буде завтра взагалі, проснемося чи не проснемося і багато людей це мотивує...ну, типу, не відкладати життя на потім, а робити зараз, ось. Тому я навіть не знаю, чи більше розлучень, чи більше тих, хто зійшлися.

Дякую. Дівчата, хто продовжить?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так, давайте я. Не знаю що доповнити, в моєму досвіді, мабуть, в колі оточення, були різні ситуації. Мені здається, повномасштабне вторгнення, тобто величезний стрес, який зазнали люди, пришвидшили якісь процеси, ті хто були в періоді розставання, вони, нарешті, розсталися, ті, хто були в періоді якихось нерішучих кроків одружуватись чи ні, вони одружилися. В мене знайома, яка за цей рік, чи трошки з хвостиком більше і одружилася, і народила, і щасливо живе, тому хто знає, якби не війна, скільки б цей час зайняв в неї. Тому, так. Мені здається, це залежить від людей, залежить, як вони реагують на стрес, як війна і так само, відстань, мені знається, відіграє дуже велику роль. Декілька знайомих, ну, вони роз'їхались, хтось поїхав за кордон і одна дівчинка повернулася, в мене подруга, до свого хлопця, а інші, вони просто розсталися і продовжили жити окремо, в різних країнах. Тому, це, мабуть, залежить особисто від людей. Але війна дуже пришвидшила рішучість давніх дій в стосунках, мені здається так.

Дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): Я погоджуюсь повністю з Іриною, що це пришвидшило, в принципі, всі події: як розлучення, так і розставання, так і одруження, що це дійсно через стрес на фоні війни прискорило, наприклад,

на моєму досвіді я розійшлась із хлопцем майже одразу, через два-три місяці після війни, під час війни, коли почалась війна тому що дійсно це просто прискорило процес і зрозуміло, що ми живемо зараз, сьогодні, і потрібно розуміти, чи ми хочемо бути із цими людьми, скріпити ці вузи в шлюбі, кохання почуття само в шлюбі, чи все-таки розійтися і на цьому все закінчиться. Також, відстань грає велику роль, що тут або на коханні, на розумінні, що хочеться бути поруч з тією людиною, то ви тримаєтесь, а якщо ні, то просто щоб не гаяти час, розуміти, що завтра може не настати, так воно все і прискорюється.

Дякую.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так, я згодна з дівчатами, що війна зараз пришвидшила все. І можливо, навіть, відкрила якісь нові сторони у людей, які вони ніколи раніше не бачили, але під цією стресовою ситуацією вони, як то кажуть, повилазили. І ти не думав, що людина може бути, наприклад, такою егоїстичною, нарцисичною, а воно все вийшло назовні і ти розумієш, що в тебе з людиною зовсім інші цінності, ідеї інші, плани на життя, і вони зовсім не сходяться. І тому, можливо, деякі люди є більшість і розійшлися швидше. Інші навпаки зрозуміли, що це якраз їх людина, і вони одружуються. Наприклад, в мене є знайома, яка, вона знайома з хлопцем декілька місяців, але вони вже одружилися, тобто.

Так це все значно швидше. Води мають жити саме сьогодні, а не відкладати все на завтра.

Дякую. А так і тоді стосунків ну з хлопцями з того, що ви казали переходимо до друзів і скажіть, в двох словах ті у вас стосунки з друзями? Скажіть про них.

Студентка КПІ (21 рік): Особисто я маю надію, що мене стосунки з друзями добрі, так як на моє щастя війна не вплинула майже, хіба що всі роз'їхалися, хто куди от тепер це як стосунки на відстані, але так вони залишилися. Я дуже цьому рада.

Студентка КНУ-1 (20 років): У мене в принципі також є подруги, які поїхали, але ми продовжуємо спілкуватися на відстані, близькі подруги, які залишилися, і ми продовжуємо спілкуватися. Тому слава богу нічого такого. В цій сфері в мене в погану сторону не змінилося лише, також,

війна підкреслила те, що є дійсно близький хороші, друзі, з якими треба цінувати стосунки.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так я тоді можу наступна, а насправді мені здається, що це знову ж таки так само, як ми говорили попередні про стосунки, так само і про стосунки з друзями. Ці люди, які є в моєму житті, вони залишилися серед найкращих друзів. Є кілька людей, з якими добре спілкувались до війни. Ну а війна якось впливала, можливо, на те, що ми менше почали спілкуватися. Мені здається, це природній процес і зараз, мабуть, через війну і через те через зайнятість людей більше починаєш цінувати спільні моменти разом. Ось вони дуже рідкісні, але дуже цінні і дуже класно розуміти, що я є в оточенні люди, які можуть підтримати.

Дякую, (Ім'я респондента), може ви?

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Можете тоді я продовжу? Якщо казати про друзів, то в принципі, залишилася все так само люди, які були до війни, з якими ми близько спілкувалися, вони так і залишилися. Єдине що, з більшістю людьми ми стали менше спілкуватися саме через те, що більшість хтось приїхав за кордон, хто залишився в Україні. Зараз у всіх людей трохи змінилися пріоритети в житті, і вони намагаються більше приділяти часу саме родині і, можливо, своєму майбутньому своїй роботі, як просто вижити. Тому деякі тому спілкування воно стало трохи менше.

Дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): У мене так вийшло, що в мене була великі велика компанія, але так більшість відїхала. Більшість якось почали займатися собою, сім'єю менше стали спілкуватися, але тим самим зменшився круг мого спілкування і тому лишилася прямо міцна дружба, справжні друзі, які поруч зі мною з іншими підтримує контакт, але це вже більше знайомі лишились.

Дякую.

Студентка НУБіП (20 років): Так ну за війну в мене нічого не змінилося з друзями, тому що в мене маленький круг спілкування і всі залишились тут... нам. Ну, навіть якщо приїхали в нас не могло бути проблем з тим, щоб спілкуватися, тому залишились такі ж відносини, які були все вроді би, як на мою думку, все добре.

Скажіть, будь ласка, в мене така наступне питання, чи є серед ваших знайомих хтось, хто належить до лав ЗСУ і чи змінилися ваші стосунки і ставлення до цієї людини після початку війни?

Студентка КНУ-1 (20 років): В мене немає.

Якщо немає, також, кажіть, будь ласка

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): в мене немає ніяких знайомих, які були б у ЗСУ, але, наприклад, у мене батько, скоро його мобілізують і він піде армії також. Я не думаю, що якимось зміниться відношення до людини, незважаючи на те, що вона там не робила, якщо її дії були продиктовані...раціональні дії, скажімо так, логікою, і вона це робила для того, щоб захистити нашу країну, захистити свою сім'ю і...робити все заради перемоги.

Дякую.

Студентка НУБіП (20 років): Ну в мене є пару знайомих, але в нас стосунки не змінилися. Ми як спілкувалися, так і спілкуємося. Нічого нового, в принципі. Все нормально, ну я б не сказала, що вони дуже змінилися. Чи там моє ставлення до них якимось змінилося. Як було, так і залишається, просто що набагато менше спілкування, та і все.

Дівчата, хтось ще бажає відповісти?

Студентка КП (21 рік): Мене чути? Є, але я дуже далекі знайомі, які пішли до ЗСУ. От. Особисто в мене тільки з'явилася більше до них поваги от і все.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так, в мене багато знайомих в ЗСУ і деякі з 14 року, деякі, які після 22 пішли ну насправді нічого не змінилося. В плані ставлення є лише повага до них і вдячність по спілкуванню. Я не можу сказати, що це супер мої близькі люди були, що я з ними часто спілкувалась. Зараз десь так само, мабуть, спілкуюся які раніше просто, коли вони приїжджають в Київ, то ну ми можемо зустрітись ось якимось так.

Зрозуміло, дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): А у мене таких знайомих немає.

Зрозуміла, дякую, . А тоді скажіть, будь ласка, як висновок з цієї теми, А чи можете ви сказати що, чи відгукується вам теза про те, що війна посприяла зближенню стосунків? Між українцями взагалі.

Студентка КНУ-1 (20 років): Я думаю, що так. Всі почали якось більше згуртовуватися, допомагати один одному, переживати одна за одного. Я помічаю за собою, що там, наприклад, коли в якомусь місті там прильоти або вибухи, і в мене якась знайома з цього міста, то навіть не супер спілкуємося, але я починаю переживати, думати можна писати, запитати, якщо б я в іншій ситуації ніколи не написала, от думаю, що однозначно так.

Дякую, .

Студентка КНУ-2 (22 роки): Мені здається, я погоджуюсь так само стосовно того, що дуже близькі стосунки стали. Мені здається, що через те, що у 22 році всі ну практично, мабуть, всі пережили спільний досвід як повномасштабне вторгнення, то навіть приходячи там волонтерський центр. Припустимо, не знаючи нікого, ви можете обійнятися спокійно. Ну, розповісти, поділитися історіями, тобто значно ближчі контакти можна встановлювати через те, що один одного ми розуміємо, бо мені здається в 14 році, коли люди зі сходу зустрілися з цією величезною проблемою, ну не проблемою, війною та або ті, хто жили зараз в анексованому Крими, то там люди з Києвом не могли зрозуміти той спільний не мали того спільного, наприклад, досвіду, як зі сходу, а зараз через те, що всі зіштовхнулися з цим, з цією великою річчю, як війна, то один одного розуміємо, навіть незнайомі люди, вони стають знайомими через там кілька слів, які ви поговорите, поділитись.

Дякую.

Студентка НУБіП (20 років): А мені здається, що спочатку війни так справді всі так здружилися. Було була підтримка дуже сильно, а зараз вже ну так підтримка є, але виникає дуже багато питань по поведі. Там, наприклад, мови поведі того, кому там гірше, більше прильотів дешевше ну типу. Мені здається, що люди якісь трошки стали за злі чи щось таке, і зараз вже не таке єднання, і там допомога, як на початку війни, це особисто моя думка.

Дякую . ?

Студентка КПІ (21 рік): А я погоджуюсь напевно з Євгенією, тому що от саме велику таку підтримку було видно саме на початку війни. От зараз воно також є це безперечно, але мені здається, вже як не в такому обсязі.

Дякую..

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так мені здається, що на початку війни це дуже сильно, дуже, дуже, дуже з'єднало українців. Вони стали більш скажемо так. Вони більш доглядали один за одного більше проявляли увагу один до одного, більше були дружніми і турбувалися один про одного, зараз це трохи послабшало. Особливо це видно, наприклад, за кордоном: українці все ще

намагаються, якщо вони знають, що це українець, вони намагаються йому допомогти. Але є питання мови, якщо людина українець розмовляє на російській, то зразу виникає така підозра чи росіяни це чи ні і людина сталася до цієї людини більш з підозрою і за задалегідь такою негативною реакцією тільки потім, коли вона дізнається, що це українець, вона вчиняє свої дії більш позитивно, вона більш позитивно відноситься.

Студентка КНУ-3 (20 років): Так, особисто мені, теза відгукується, адже дійсно українці стали ще більш згуртованішою нацією, більше довіри та людяності один до одного з'явилося, найбільше це проявляється у допомозі в такі часи один одному, ніхто не пройде осторонь людей, які просять про допомогу та підтримку, я впевнена зараз в цьому.

Тепер давайте перейдемо до навчання. А що ви думаєте про навчання умовах війни і чи відчуваєте ви, що у вас є певне зниження важливості навчання у вашому житті від початку війни?

Студентка КНУ-1 (20 років): Ну я хочу сказати, що відразу, коли почалася навчання, це трішки відволікло, бо це було ще здається, в квітні 22 року. Це так відволікло від цього стану постійного тривожності і цього жаху перших місяців війни. І зараз, і протягом цього всього семестру. Я не думаю, що там війна якось впливала, просто всі вже звикли до цього, як до дистанційки в свій час. Так зараз, думаю, що в принципі вже всі звикли і ніяких таких супер змін вже немає.

Дякую.

Студентка КНУ-3 (20 років): Особисто для мене навчання в університеті відійшло на ступінь нижче дак точно, зараз я вважаю що більше потрібно думати за фінансову складову і працювати заради майбутнього, більш доцільним є вкладатися в курси, а не чекати закінчення навчання і «витрачати» 4 роки на вивчення однієї спеціальності

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так я тут погоджуюсь. Мені здається, що чесно ну після коронавірусу формат дистанційного навчання він дуже впливав і на процес освоєння знаю, і бажання, мабуть, можливість поєднувати це з роботою, дає ну певні підстави, мабуть, менше навчатися, приділяти час університету. Тому, якщо говорити за можливість, то мені здається, що той, хто хоче, дійсно він отримує точно знання про те дистанційно. Це чи було б офлайн навіть в час?

Під час війни, тому що мені здається, дуже сильно швидко нас підготував коронавірус і дуже швидко адаптувалися під час війни. Університету за це велика вдячність, але виходить, що, мабуть, і контроль знань, у студентів він знижується через те, що це дистанційний формат. Але знову ж таки той, хто хоче той і отримує знання, будь якому форматі онлайн під час війни чи під час коронавірусу.

Дякую.

Студентка КПІ (21 рік): Давайте я. Так я теж вважаю, що зараз це вже не дуже впливало.

На формат навчання саме війна важче було пристосуватися до дистанційного формату навчання під час коронавірусу. А так то. Ну нічого і не змінилося, особисто в моєму університеті. І я вважаю, що зараз можна отримувати знання на курсах. Ну то ті люди, в яких є бажання вчитися. Вони знайдуть можливість, я думаю, в будь яких умовах?

Дякую.

Студентка НУБіП (20 років): Так, ну я вважаю, що нас коронавірус підготував до дистанційного навчання, але, наприклад, зараз мене в університеті я здаю екзамени очно всі дипломні захищаю очно, і нам навіть не дозволяють, якщо сюди за кордоном вони повинні вернутися сюди і здати все це очно. Ось тому не знаю, в мене такий університет дуже

цікавий ось, але дистанційка так, звісно, вона повліяла на наші знання, мені так здається.

Ось до засвоєння матеріалу, але щось таке зараз ніби вже коронавірусу підготував до того, що буде дистанційка, коли почалась війна, нічого такого не сталося. Ось.

Дякую.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так коронавірус підготував нас до цього дистанційного навчання як такого великого, великої різниці не було. Єдине, що навчання в цей період стала як як можливість відключитися, переключитися на якусь іншу діяльність і не просто сидіти моніторити новини, що там сталося, де щось вибухнуло, куди прилетіло і таке інше. І так, якщо людина хоче навчатися, то вона знайде завжди можливість де навчатися. Навчатися. Тож так.

Дякую. А якщо говорити про роботу, ви працюєте і ну, можливо, не працює. Це може бути якась інша активність. Там волонтерство щось такого плану. І як це впливає на навчання?

Студентка КНУ-1 (20 років): Я працюю трошки в іншій сфері, ніж навчають, тому коли почала працювати моє бажання навчатися почало плавно знижуватися до нуля. Тому зараз я більше часу приділяю роботі і вже хочу просто закінчити навчання для того, щоб можна було повноцінно працювати в іншій сфері.

Дякую.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Десь така ж сама ситуація. Мені здається, коли почала працювати, то значно зменшується бажання навчатися в університеті. Але, знову ж таки тут питання просто, мабуть, в тому, що я не дуже хочу поєднувати, потім моє майбутнє з цією спеціальністю як соціологія, як з того, якою я навчаюся. І тому я проходжу навчальні курси, тобто мені цікаво вчитися сам процес, але просто, мабуть, я не маю велике бажання дуже багато вкладати в університет, тому що не бачу, ну свій, що я отримую після того, тобто я більше вибирають.

Курси навчання або ну або приділяти час роботі. Хоча в мене є випадки, я знаю, що людина навчається, навчається і паралельно працює, і там, і там має успіхи, то це, мабуть, теж залежить від людини, від її бажання.

Студентка КНУ-3 (20 років): Я працюю, зараз активно займаюсь своєю самореалізацією в сфері продажу, займаюсь також волонтерством в своєму смт Баришівка, впливає на навчання колосально, з'явилися навіть проблеми в закінченні бакалаврату, але надіюсь, що диплом отримаю, основна проблема в тому, що не бачу себе працівницею по спеціальності.

Дякую.

Студентка КПІ (21 рік): Я також працюю да от так і я також брала іншу сферу діяльності от тому я погоджуюсь з дівчатами, що бажання працювати, бажання вчитися в університеті вона трохи знижується. Так тому що напевно, я не зовсім бачу себе в цій сфері діяльності, в якій я бачила себе, коли вступала до університету. От.

Дякую..

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так я не працювала, я не працюю, тож про це нічого такого сказати не можу, але у мене є знайомі, які працюють і навчаються, і те, що вони кажуть, що вони вибирають більше роботу, бо вони там можуть отримати більш практичні знання. І це винагороджується, тобто вони працюють, і вони отримують гроші, і це їх більше мотивує складати більшу енергію в роботу, а не в навчання, тому що навчання в них нема такого бонусу, приємного на кінці.

Дякую.Евгенія.

Студентка НУБіП (20 років): А я не працюю, але я їжджу по спорту на збори постійно, але це не впливає на моє навчання, тому що я це роблю з середньої школи, я привикла поєднувати одне і друге, і, ну просто я там більше уваги приділяю спорту, чи навчанню. Ось і все.

Скажіть, будь ласка, а чи впливають повітряні тривоги і відключення світла на процес вашого навчання і роботу, чи відчуваєте ви це якось, і як ви вирішуєте цю проблему?

Студентка КНУ-1 (20 років): Ну коли було ну тривоги взагалі, як на мене не впливають, бо я живу за період тривоги 24 на 7, і якщо впливають, то не впливатимуть, то можна взагалі цей день сидіти і нічого не робити, бо ти звикаєш до цього стану. От. А з приводу відключення світла, це було постійно жахливо і на момент відключення світла я знаходилася в Києві, і в тому районі взагалі нічого не ловила, ні інтернету, ні зв'язку, і довелося переїжджати в інше місто.

На захід України там, де ще не було такої проблеми, бо неможливо було ні працювати, ні навчатися, але якщо навчанням це можна було ще якось ну повідомити про те, що в тебе немає світла і там не може сьогодні зайти, то з роботою це потрібно робити кожного дня. І неможливо було це поєднувати, тому довелося такі термінові рішення робити.

Які термінові рішення, можете розповісти детальніше?

Студентка КНУ-1 (20 років): Переїхати в інше місто, на захід України.

Далі, дівчата. Хто продовжить?

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так я зараз знаходжусь за кордоном і тому тривоги і відключення світла для мене не були якимось такими перешкодами для того, щоб для навчання. Були й інші, але саме відключення світла і тривоги ні.

Дякую.. .

Студентка НУБіП (20 років): Так я по поводу тривог не знаю, я на них не звертаю вже уваги, тому в мене вони мене уникають проблем з цим або світла ну зимою було так тяжко, тому що світло могло не бути там я не знаю сутки двоє троє і ну тоді ти про навчання вже не дуже думаєш, якщо чесно, тому що треба закривати якісь другі питання, а не навчання, але потім все нормалізувалося і той, хто хоче там вчитися все завжди можна наздогнати, тому ну типа було важко з цим всім, але нічого такого критичного.

Студентка КНУ-3 (20 років): Я б сказала, що впливає більше на роботу, адже постійно під час повітряних тривог, покидаємо торговий центр, що впливає на кількість клієнтів. На жаль, цю проблему не вирішуємо, краще бути в безпеці і бути обережними.

Дякую.

Студентка КПШ (21 рік): також на моє навчання не вплинула відсутність світла і тривоги, під час тривоги просто всі заняття закінчувалися, і все переривалося, і розпочинається вже після них. А що відносно роботи то, я зараз працюю в ресторані, і у нас є генератор тому також не дуже вплинула відсутність світла. Хіба що перші два дні, поки його ще не закупили, а потім вже і до нас люди могли пройти підзарядитися, підзарядити свої гаджети і у нас працювало все тому.

Проблеми були тільки на початку.

Дякую, . . .

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так чи вплинула відсутність світла? Воно вплинуло на мою нервову систему, більше на роботу не вплинула, тому що робота закупила сталінки і генератори, тому більшість, ну і завдяки цьому, власне, я могла підключатися до пар, хоча знову ж таки, якщо були проблеми з світлом чи з мережею викладачі дуже з розумінням ставилися до цього. І за що я дуже вдячна. Тому в принципі, можна було просто дозлати якісь роботи письмово тому це, мабуть, більше впливало на спосіб життя, що треба було від відключення до підключення жити.

А так, на навчальні роботи, ну це дуже стресово. Просто було, а так...

Дякую, (Ім'я респондента), я бачу, піднімає руку.

Студентка КНУ-3 (20 років): Однозначно більший вплив на якість навчання має робота, адже зовсім інша зайнятість і тим паче що зі своїм графіком та захопленістю іншою спеціальністю бажання приділяти достатньої уваги навчанню немає, а якщо взяти повітряні тривоги і відключення світла, то мені здається, що українцям це вже не завада, адаптуємось до всього.

Студентка КНУ-1 (20 років): Так я просто що хочу взяти такий важливий момент, що коли лише були ті 1 моменти відключення світла, то була така практика, як ходити в якісь заклади типу кафе, якісь коворкінгу і працювати там, бо вони почали швидко закупляти всі генератори і була можливість хоча б підзарядитися. І це було насправді дуже важливо, бо коли це один немає світла і немає зв'язку немає вже не паурбанків, бо

ніхто не був до цього готовий, то це дуже рятувало, насправді, ці всілякі штуки. У кафе, коворкінг, як я кажу.

Дякую. Так і скажіть, будь ласка, от ми зараз поговорили про навчання і про роботу.

Чи відгукується вам така теза що робота більше зараз заважає навчанню, ніж поведінці тривоги і відключення світла?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Мені здається, повітряні тривоги відключення слід це річ, яку ми не можемо контролювати, а роботу це якраз наш вибір в більшості міг вибирати роботу чи навчання. Якщо працювати на фул тайм мені особисто ну важче, це поєднувати через те, що я не завжди можу підключитись на пари і не завжди мають час до здачі. А якщо говорити за тривоги і відключення світла відключення світла точно, а тривоги то ну.

Мабуть, на початку так в повномасштабного вторгнення зараз мені здається якось спокійніше на них реагує, хоча це зовсім неправильно. Ось.

Дякую.

Студентка КНУ-1 (20 років): Ну так зараз вже немає такої проблемою. Світлом знаю буде восени та взимку. Але зараз принципі навчання навчання вже це не впливає. Тривоги також ми всі вже звикли вже там. Ну я за себе кажу, там ніхто не ходить в укриття, там постійно і не ховається тому.

Вже якось так це якось на фоні все відбувається тут ти там працюєш. Чи навчаєшся чи тими справами займаєшся.

Дякую..Євгеенія.

Студентка КПШ (21 рік): Так, як сказала, що напевно це більше навчання заважає роботі зараз от для тих, хто ну як не бачить себе в цій сфері навчання, яку він обрав, а так то от так, на щастя, відключень світла вже немає, тому це не впливає ні на навчання, ні на роботу, а тривоги...Також я б сказала, не впливають ну от хіба що зупиняються викладання в університеті, викладання пару на час тривоги.

Дякую..

Студентка НУБіП (20 років): Ну я вже казала, що я не працюю, але я постійно їжджу по спорту, але це проісходить більшу частину мого життя. Тому я вже до цього звикли в університеті знають, що може не бути бути місяць, півтора я потім все це доздам , а насчъот тривоги і відключень світла на зараз відключень світла немає і сподіваємося, що не буде, а до тривоги усі звикли, я не кажу, звісно, що це правильно, але ну більшість людей як я замічала, не реагують на це. Тому мені нормально поєднувати і універ і спорт, і тривоги, і відключення світла короче, ну просто тяжко, психологічно, дуже тіпа по нервам б'є і так далі, а так в принципі нормально.

Дякую.. У (Ім'я респондента) проблеми з під'єднанням. Так давайте тоді далі, а далі давайте трохи поговоримо про ваш бюджет. Зараз я також покажу вам вправу. Скажіть, будь ласка, чи треба повторно надсилати посилання на вправи, яке ви перед цим робили вправи про цінності? Скажіть, будь ласка, зараз відкривається цей файл чи треба оновити? Так, а так у всіх відкривається?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Я, якщо що можу вже говорити. Якщо потрібно.

Я, якщо що я вже можу говорити, я вже поставила. Мені здається, це просто в мене старість, і я зараз починаю звертати увагу на те, що ціни дійсно дорожчають. Мені здається, це і раніше відбувалося. Просто чомусь я уваги раніше на це не звертала, чи це повпливала на мої звички?

Мабуть що ні. Не можу сказати, що я сильно себе обмежую, очевидна кожен день не ходжу в ресторан вечеряти, на жаль, от але, ну в принципі воно зараз я комфортно відчуває себе, хотілося б, звісно, більше собі дозволяти, але я не можу сказати, що сильно обмежую себе в чомусь критично.

Дякую.

Студентка КНУ-1 (20 років): Я погоджуся в принципі з Іриною, бо дійсно є певне зростання цін і це помітно. Можливо, це помітно для нас зараз, бо раніше там ми чи не займалася там якимись покупками продуктів, або просто не цікавились цінами, бо були ще маленькими. Зараз ми це помічаємо от, але щоб там прям якось себе обмежувати в чому- то, такого

в принципі немає. Можливо, щось там трішки рідше купляєш або. Ну, такого, щоб прямо чогось не купляти там себе прямо обмежувати, такого немає.

Дякую. . .

Студентка КПІ (21 рік): Я також думаю, що погоджуюся з дівчатами що, так, щоб себе обмежувати в чомусь дуже сильно ти ні, але звісно, зараз розподіляєш свій бюджет більш раціонально і думаєш, що потрібно зараз придбати в першу чергу, а без чого можна обійтися. А щодо зросту цін то це видно, я думаю, в будь якій сфері і в першу чергу це продукти.

Дякую..

Студентка НУБіП (20 років): Ну я собі ні в чому в принципі не обмежує, можливо, там якихось чогось там стало менше купувати, але там поки був там такому, то не так було. Так є, але ціни, звісно, дуже сильно зросли, і це з помітно всіх сферах житті. Поетому...

Дякую. .

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так на ціни зросли, але щоб від чого відмовлятися такого немає, але стала більше розподіляти свій бюджет так, щоб спочатку найважливіше. Потім що від чого я можу відмовитися і можливо, це купити пізніше. Чи можливо, мені це взагалі не потрібно і ще роздивлятися таку можливість, щоб з грошей, які в мене є, щоб залишилася якась кількість грошей, яку можна відкласти на потім, на чорний день, щоб створити собі подушку безпеки, щоб, якщо що можливо, щось знову трапиться, прийдеться знову якийсь кудись переїжджати, щоб десь якась сума, яка мене я знаю, що вона є, що вона нікуди не піде і що я можу на неї завжди розраховувати.

Дякую. Так нас плавно підвела до наступного запитання, дивіться, я вас, прошу зараз перейти за посиланням. Відкрити вправи і зараз ми переходимо до другої вправи і принцип той же самий, вам треба розподілити дані статті розходів на три групи, і якби справа, як впоратися з цією справою, будь ласка. Розповідайте, чому і як ви їх розподілили і чому обрали саме такий варіант.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Я можу почати. Купую найчастіше нього внесла, зараз скажу продукти, очевидно, бо це ну без продуктів я б не вижила, бо треба чимось харчуватись, здоров'я і зовнішність в плані того, що це ну, тобто я лікуюся, через те частково велика витрата виходить на саме зовнішність і здоров'я, а ну так би наче це в принципі на постійній основі. Іноді купую або іноді роблю це ресторан, кафе. Часом я працюю в кав'ярні, або приходжу з друзями посидіти, а це так само подорожі, але подорожі, чесно кажучи, я відкладаю суму постійно, але подорожую дуже рідко і так само навчання. Тобто в мене там раз в квартал, я планую щось вивчати, тому в принципі кошти йдуть на саме на навчання і зараз одну хвилинку приїде машина. Я скажу далі, що і далі майже не купую це. Знову ж таки одяг мені в принципі зараз знімають фільми покладу спорт, як займається спортом, але мені там просто не потрібно нічого купляти, тому що це вдома я роблю або ну, або бігаю, мені нічого не потрібно для цього. А програми підписки ігри ну, тобто підписки на нетфлікс часом робила, зараз майже ну вже відписалася. Алкоголь, цигарки взагалі не купую. А, ну і розваги, я чесно, не знаю, що відноситься до розваг. Мабуть, кіно то в принципі, ну, мабуть, це краще віднести до іноді купую, тому що періодично, часом.

Дякую.

Студентка КНУ-1 (20 років): Я можу продовжити з того, що купую, найчастіше це продукти здоров'я та зовнішність, бо в мене таж ситуація. Також лікуюся. Це стосується зовнішності здоров'я, а те, що іноді купується ресторани кафе, бо іноді хожу. Одяг. Також це розваги, навчання, подорожі це сюди і також віднесла донати, бо в принципі, якщо порівнювати з продуктами, то це я роблю рідше і з того, що майже не купується програми, підписки та ігри. В принципі і взагалі з цього нічого такого не цікавить. Алкоголь та цигарки не купую. Спорт також займаюся вдома. Для цього не потрібно нічого купляти і хобі, бо немає такого якогось одного чітко вираженого хобі, то мені знаю, що сюди можна віднести.

Дякую. Так.

Студентка КП (21 рік): Я можу продовжити, давайте так віднесли до того, що купую найчастіше це, звісно, продукти. Також витрачаю більше грошей на здоров'я, зовнішність. Тому що сфера лікування також зараз це, ціни зросли тому... От також, якщо порівнювати з донатами, думаю, не так

часто, тому донати я віднесла до другої колонки. Доречі, хобі також поставила в першу колонку, тому що зараз це таке хобі допомагає якимось відволіктися. І для мене це важлива частина свого життя. Тому на це йде також велика частина мого бюджету. І, також, до другої колонки віднесла одяг. Купую, бо просто якісь обновки приносять задоволення в такі часи. Подорожі, навчання. Кафе і ресторани також, і до останньої колонки віднесла розваги, тому що на них просто зараз майже і немає часу, програми, підписки ігри, так як підписок в мене тільки, наприклад, нетфлікс і спотіфай спорт. Також, як сказали дівчата, займаюся вдома і залишається алкоголь цигарки. Також не цікавить.

Дякую..

Студентка НУБіП (20 років): Так купую найчастіше: це продукти, це зрозуміло, здоров'я, ось, подорожі спорт. Зараз подорожі вже звісно, можна віднести, іноді купує, але раніше це було дуже часто. Іноді купую це хобі зовнішність, навчання, алкоголь, цигарки і донати. Майже не купую: ресторани, кафе, розваги, одяг і програми, підписки ігри.

Дякую..

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Ну в мене до того, що я купую, навіть частіше це здоров'я, продукти і навчання. До навчання відношу все, що стосується навчання, тобто це курси, підручники, книжки, якісь допоміжні матеріали це все наше до навчання. Іноді я купую це одяг ну скільки потрібно його іноді відновлювати. І це також, якщо прогнози і надію радість купити щось нове, потім подорож. До цього відношення тільки подорожі, наприклад, до іншої країни чи до іншого міста. В Німеччині будь яка поїздка це подорож, тому я відношу сюди будь яку поїздку. Потім донати та зовнішність. Майже не купую це хоб, спорт мене немає майже часу на це та бажання це робити кафе і ресторани, також, я майже не відвідую, алкоголь та цигарки, я також не покупаю, цигарки, я взагалі не вживаю. Щодо програм підписок то ігри, програми я не купую ніколи не купувала, а підписки в мене є. Декілька підписок на нетфлікс і розваги зараз також я майже не купую.

Студентка КНУ-3 (20 років): Так, до першої групи я віднесла здоров'я, зовнішність та спорт і думаю, що ці статті, по суті, взаємопов'язані. Також

продукти, ресторани та кафе, бо я на роботі, в принципі, часто п'ю каву, їм там якусь булочку то ж так, це одна з найчастіших статей.

Дякую. Так і далі наступне питання. Скажіть, будь ласка, якщо вам не вистачає грошей на якісь звичні продукти, як ви вирішуєте цю проблему, чи починаєте ви економити, чи шукаєте додатково заробіток?

Студентка КНУ-3 (20 років): Ну, я спочатку економила, але потім змінила місце працевлаштування, вирішила, що легше просто більше заробляти.

Студентка КНУ-2 (22 роки): В мене такої ситуації, мабуть не було. Я, як сказала, попередньо дуже нервова і тривожна, тому я звикла відкладати досить ну хороший відсоток своєї заробітної плати на як хтось казав чорний день, але на чорний день просто щоб був ну певна подушка безпеки, якщо щось станеться. Тому якщо щось стається, я бачу, що коштів не вистачає. Я беру зазвичай з тої Суми, але ну, на щастя, поки що такого не було і поки що все нормально, і я дуже не люблю позичати в когось ну і брати кредити, сто відсотків.

Студентка КНУ-1 (20 років): Так я погоджуюся, погоджуюся з іриною, бо намагаюся, щоб такої ситуації не було, щоб там не було там на кав, або на ще щось тому навіть не знаю, бо я в цій ситуації повела собі, але себе, але в будь якому разі є можливість звернутися до батьків або до хлопця.

От і в принципі не знаю, не думаю, що була б якась там можливість чи треба щось таке робити.

Дякую., .

Студентка КПІ (21 рік): Мене також немає таких ситуацій, прям щоб взагалі не було грошей, так як також намагаюся відкладати.

Дякую. Дівчата.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так в мене ніколи не було такої ситуації, що на щось не вистачало. Я завжди розподіляють свої ресурси так, що у мене на щось, наприклад, на каву у мене є якась сума, я цю суму ще більше трохи збільшую на всякий випадок. Я також казала, що я трохи тривожно тому на всякий випадок я цю суму збільшую. У разі,

якщо не вистачає, то як і в Марини в мене не хлопець, але сім'я, який я можу переважно попросити гроші.

Дякую. .

Студентка НУБіП (20 років): Я не вмію правильно розділяти кошти, тому мені часто не вистачає. Я можу чи у батьків позичити, чи у подруги, та й так ось так і живемо. Але це якісь маленькі такі там на каву, а ще щось в мене з цим не виникає проблем, якщо взагалі вже нема грошей, то можна просто її не пити, ну типу чи щось там не з'їсти, в ресторан не сходити, щось таке.

Скажіть, будь ласка, чи доводилося вам за час війни змінювати або шукати нове місце роботи?

Студентка КНУ-3 (20 років): Так, знайшла нове місце роботи, перейшла в іншу компанію, але у тій же сфері.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так, я скажу було. Одразу був період це вигорання, мабуть, через півроку після повномасштабного вторгнення, коли дуже багато роботи було, а мало людей. Тому брала паузу місяць, звільнившись і шукаючи потім нову роботу. Ось тому був досвід.

Дякую. .

Студентка КНУ-1 (20 років): У мене не було, бо я почала працювати як раз вже коли почалася повномасштабне вторгнення. І в принципі, це вже майже рік пройшов і принципі за рік такого не було.

Дякую. .

Студентка НУБіП (20 років): Ну в мене такого досвіду не було.

Студентка КПШ (21 рік): Я змінювала роботу, так і змінювала роботу під час війни. Тому так мене був такий досвід.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так, я також не змінювала роботу. Я не працюю.

Так. Добре. Розкажіть, будь ласка, чи з'явилися у вас за час війни? Якісь нові статті розходів, яких раніше не було?

Студентка КНУ-1 (20 років): Ну це донати .І все напевно.

Студентка КНУ-3 (20 років): Я переїхала на квартиру, то з'явилися платежі за оренду квартири та комунальні послуги, також донати для ЗСУ.

Студентка НУБіП (20 років): Да в мене з'явилися на донати і ще на ліки від нервів. Ось.

Дякую. Дівчата.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Так само лише на донати.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): В мене також додавати і заспокійливі засоби. Все.

Студентка КПШ (21 рік): Також напевно донати.

Дякую, дівчата. Так і далі давайте поговоримо про майбутнє. Ну давайте уявімо, що через місяць закінчилася війна. Розкажіть, будь ласка, як ви бачите, що відбувається з країною, що робите ви і чи відбуваються якісь кардинальні зміни у вашому житті.

Студентка КНУ-1 (20 років): Да я їду додому де окупованого Бердянська, всі їдуть на море, всі їдуть відпочивати у Крим. Ну, якщо серйозно, то серйозно їду додому повертаюся, але з приводу України думаю, що почнеться якийсь такий реальний розвиток. Будова всі захочуть вкладати гроші, інвестиції в Україну. Думаю, що дійсно буде якість класне майбутнє.

Студентка КНУ-2 (22 роки): Я можу, як я колись читала статтю, писав про Україну з оптимістичною. Дуже хочу вірити, що після перемоги все дуже швидко ще зарухається. Будуть супер багато інвестицій буде відбудова і так далі, але водночас я дуже боюся, періоду якоїсь ейфорії, яка закрийє всі проблеми, які були під час війни. І, знову ж-таки тут мені здається, що буде дуже. Період викликів в плані того, що потрібно буде дуже сильно старатися змінювати країну, і там буде дуже багато проблем, які потрібно буде вирішувати. Тобто мені здається, що там, щоб я дуже боюся, щоб не було періоду після 2004 року, коли всі організувалися і була помаранчева революція, а після того був період, коли ну все відбувалося так само, як і до того і після 14 року, коли почалися реформи, а потім вони стагнувалися, тому дуже хочеться вірити. Хочеться, щоб країна

розвивалася, але я розумію, що дуже буде багато зусиль. Мені здається, буде якийсь період депресії так само. Ну, я знаю, дуже хочеться перемоги, але я розумію, що дуже багато всього треба буде робити і період буде ненайлегший, попри те, що це буде перемога. Але головне, щоб вона була.

А що робите ви у цій новій країні?

Студентка КНУ-2 (22 роки): Що я роблю? Я живу в Україні 100 відсотків. Я працюю на, моя робота, і моя діяльність буде пов'язана безпосередньо з змінами в країні, то це буде максимально. Хочу бути максимально корисно в період відбудови в період після перемоги. І зараз тому все, що я бачу, це дуже багато роботи, але за неї дуже багато результату, і я дуже хочу поїхати у Херсонську область своїми друзями, як ми це робили три вже роки підряд і відсвяткувати перемогу там джерелах чи біля маяка.

Дякую. Хто наступний?

Студентка КНУ-3 (20 років): Ну, особисто для мене, якраз кардинальні зміни відбуваються зараз, під час війни навіть, на які я не наважувалась до цього. Звичайно, всі будуть щасливі, як закінчиться війна, але не думаю, що для мене саме через місяць будуть більш кардинальні зміни, ніж відбуваються зараз.

Студентка НУБіП (20 років): Давайте я. Ну, просто складно уявити, тому що всім зрозуміло, що через місяць і навіть там не знаю. Можливо, через півроку це все не закінчиться, але я би після перемоги, я завжди хотіла з'їздити в Харків, але через збори я ніколи не могла. Ну в мене не було часу на все і зараз я жалую, що я так і не побувала. Ось, по поводу країни не знаю. Мені здається, що буде дуже тяжко після закінчення війни ще буде дуже багато питань і проблем, які потрібно буде вирішувати і нічого такого класного, там, розвитку... Можливо, так він буде, але спочатку буде якась депресія, щось таке, а вже потім, можливо, буде розвиток. Ну мені, на мою думку, нічого такого супер класного, ну, типу супер класно це те, що тіпа люди зможуть повернутися на звільнені території, а на счют економіки і в принципі розвитку країни є питання до цього.

Дякую.

Студентка КП (21 рік): Я теж хотіла вірити, звісно, що все добре, все чудово все це ейфорія, але мені здається, що вона швидко пройде і

прийдуть якісь тяжкі часи і буде відбудова і будуть з'являтися інші проблеми. Які зараз навіть складно уявити.

Що ви робите у цій країні?

Студентка КПІ (21 рік): Я стовідсотково залишаюся в цій країні. От і продовжую життя, але вже спокійніше. Я сподіваюся на це без тривог і без якихось несподіванок. І хотілося б, щоб з'явилася стабільність.

Дякую.

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так щодо персональних то я повернувся в Україну, щоб продовжити тут навчання і жити також далі в Україні. А щодо країни? То мені здається, що після об'явлення перемоги буде, як уже казали, буде ейфорія, будуть всі радісні на позитивному все буде дуже позитивно, але потім, коли всіх росіян з нашої території попруть, коли всі військові повернуться додому, то люди зрозуміють, які великі втрати були на цій війні. І не тільки в персональному складі не тільки населені, а ще у всіх інших сферах. І буде такий невеликий період депресії, можливо, навіть революції.

Буде ті, які люди, все одно, які дотримуються різних боків, різних думок і навіть з питання мови, мені здається, також буде, бо деякі зараз переходять на українську більше, але з'їжджаються ті, хто спілкуються російською, думають, що немає ніякої різниці, що спілкуються українською. Що це вважається як друга мова. І ті, хто, наприклад, переїжджають за кордон, вони перестають спілкуватися українською мовою. Вони продовжують спілкуватися російською. Чи вони почали спілкуватися українською і їх ніхто не підтримав, і тому вони знову перейшли на російську. І в цьому може бути проблема, оскільки люди думають, що ми перемогли, то в чому ця цінність мовою наша національність і все інше. Тож але потім я сподіваюсь, що буде відбудова, буде позитивно і наша Україна, вона буде більше розвиватися і буде на.тому ж рівні, як і країни з високими розвиненими економіками, як, наприклад, Німеччина.

Дякую, що ви будете робити? Ну коли закінчиться війна, як , бачите себе?

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Ну я ж сказала, що повернуся додому продовжувати навчатися на магістратурі.

Що воно закінчиться війна через місяць? Потім я планувала піти, попрацювати в якусь фірму міжнародну фірму, яка має філіал в Україні, в Києві, а потім вже, мабуть...заснувати свою власну справу, як і мій тато сказав, так піти по стопам і цим самим приносити позитивний вклад в Україну в її економічну сферу, і в підприємницьку діяльність.

І, дівчата, вже останнє запитання, скажіть, будь ласка, все те ж саме через 10 років, як ви бачите країну і як ви бачите своє життя через 10 років, якщо через місяць закінчиться війна?

Студентка НУБіП (20 років): О, я бачу Україну розвинену високо там економічною, технологічною країною. Було б дуже класно, а своє життя, якщо чесно, ну я ще не знаю. Я бачу через 10 років, але ну це 100 процентів всій країні, а там будемо дивитися, як складеться.

Студентка КНУ-3 (20 років): Я в Україні, але при цьому періодично стабільно подорожую, займаюся власним брендом, який процвітає в нашій країні, я досить хороший спеціаліст та критик в сфері моди, брендів та компаній в Україні, сімейний статус: одружена, вже матиму дитину, соціальний статус: живу в достатку, відома в сфері моди в Україні, самодостатня жінка, яка має вплив та хорошу репутацію в своєму оточенні і при цьому щаслива у своїх сімейних відносинах.

Дякую

Студентка КНУ-2 (22 роки): Ну так само бачу розвинену країну з хорошим рівнем економічного розвитку, а щоб займало дуже високе місце в гендерному глобальному, гендерному індексі. Мені здається, все, що прекрасне може статись з Україною, щоб воно сталося через 10 років. Головне просто прикласти зусилля, а своє життя чесно, я не знаю, де я його бачу. Можливо, я кудись поїду, поживу декілька років за кордоном, а ну, але загалом хочу продовжувати жити в Україні, працювати в Україні і розвивати все, що пов'язані в Україні безпосередньо.

Дякую..

Студентка КНУ-1 (20 років): Якщо казати про себе, то себе то бачу себе в Україні. Ну живу, працюю. Я заміжня, у мене є діти зараз 10 років. А якщо казати саме про розвиток України, то через 10 років це я бачу і також розвиненою, успішною на міжнародному рівні і найважливіше, дуже з

високою оборонною спроможністю за класною армією, яка в нас і зараз ще більш підкріпленою іншою технікою і різними ще оборонними спроможностями, щоб ми ніколи на нас не змогли

напасти і окупувати якусь частину території.

Дякую.

Студентка КПІ (21 рік): Я теж вважаю, що Україна буде.

Високорозвиненою державою, що у нас буде вищий рівень життя за той, який ми маємо зараз і більше оборонні спроможності не ще покращиться. Це 100 відсотків. А щодо свого життя, то не хотілося б загадувати, тому що не знаю. Зараз я не хочу нікуди їхати і хочу залишатися в своїй країні і жити тут. Але як зміниться мій світогляд? Тут не можу нічого гарантувати. Можливо, мені захочеться прожити десь за кордоном тому. Точно сказати не можу.

Дякую. .

Студентка КНУ-4 (виїхала за кордон, 21 рік): Так мені здається, що країна буде відбудована, у нас будуть...Україна буде на рівні з країнами Європи, навіть якщо не вище, щоб на неї всі рівнялися, у всіх планах. Як показала практика, то в Україні є дуже багато спеціалістів, які багато чого можуть навчити Європу. Тому я думаю, що багато хтось буде приїжджати зі всіх уголків світу, щоб набратися в наших спеціалістів опиту це як і в ІТ-сфері, так і військовій сфері. Потім що? Щодо персональних моїх, що буде через 10 років, то я залишуся в Україні. Мабуть те, що я буду матеріально незалежна від моїх батьків, повністю, і зможу повністю себе забезпечувати. А щодо стосунків, то я знаходжу далеко загадувати про дітей та заміжжя.

Але я сподіваюсь, що буде людина, з якою я буду...Думаю, що я зможу провести з нею залишок свого часу.

Дякую.

Дякую, дівчата, на цьому все. Я дійсно хочу подякувати за те, що ви сьогодні знайшли час і так щиро та відповідально відповідали на всі питання. Бажаю, щоб усі ваші плани, про які ви щойно сказали, щоб всі

вони здійснилися, і все було дійсно так, як ви того хочете. Тож дякую і успіхів!

Додаток 2. Транскрипт 2-ї фокус-групи.

Вітаю! Моє ім'я Марія, я студентка факультету соціології та сьогодні я буду вашим інтерв'юером. Перш ніж ми почнемо, я хочу щиро подякувати, що знайшли час, аби приєднатися до нашої бесіди.

Сьогодні ми поговоримо на тему змін ваших поглядів та пріоритетів за час війни у рамках дослідження "Зміни життєвих стратегій студентства". Ваші думки та досвід допоможуть краще зрозуміти, як молодь адаптується до нових реалій, та як ці зміни впливають на ваш світогляд. Хочу попередити, що дана розмова буде записана, але запевняю, що дане відео не буде передано жодним третім особам та робиться виключно для подальшого аналізу у рамках дослідження. Згодом даний запис буде видалено. Сьогодні ми використовуємо "ZOOM" - чи є у когось питання щодо того, як користуватися платформою? Якщо в ході дискусії хтось говоритиме, а у вас буде доповнення або запитання – на нижній панелі у вас є кнопка "підняти руку", я побачу вашу реакцію та дам слово трохи згодом. Давайте поважати одне одного та дамо усім можливість висловитись.

У разі повітряної тривоги ви можете припинити проходження інтерв'ю та пройти до укриття або продовжити бесіду за вашим бажанням. У разі відключення світла, за можливості та бажання ви можете перепід'єднатися до зустрічі або повідомити мене про втрату сталого підключення до інтернету та надати відповіді на пропущені запитання у письмовому вигляді.

У нашому обговоренні важливо, щоб кожен з вас почувався комфортно і вільно ділився своїми думками. Всі ваші відповіді залишаться анонімними, я не даю оцінок, а навпаки, ціную щирість та відвертість у висловлюванні ваших позицій та відчуттів. Ще раз дякую вам за участь та сподіваюсь, що наша дискусія виявиться продуктивною та цікавою для всіх. Тож, давайте розпочинати. Спершу давайте познайомимось. Коротко розкажіть про себе та назвіть 3-4 прикметники, які максимально точно характеризують Вас.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Давайте я буду перша... Так, мене звати (Ім'я респондента). Ну я студентка, я навчаюсь в медичному університеті, тобто прикметник, який... Медицина - медичний потім... Креативна, молода, сучасна. Все, передаю слово наступному.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Можу я почати. Мене звати (Ім'я респондента), я ще студентка, але на 4 курсі я взяла академ-відпустку. Так ну це таке... Основне прикметники. Я б сказала любляча, вільна... І активна.

Дякую, хто бажає наступний?

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Я теж студент медичного університету. По прикметникам напевно... Допитливий, ну, співчутливий і добрий.

Дякую.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Ну давайте я тоді. Мене звати (Ім'я респондента), я навчаюсь в КПІ на 2 курсі. По прикметникам, ну... Лінивий, веселий і... Не знаю, комп'ютерний.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Давайте тоді я. Мене звати (Ім'я респондента), я теж навчаюсь в медичному університеті на 3 курсі, поки не знаю, ким я хочу стати і прикметники... Які я для себе охарактеризувала. Це напевно... Ну, трохи сором'язлива, закрита людина. Допитлива і сентиментальна.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Мене звати (Ім'я респондента), я теж навчаюсь в медичному університеті от щодо прикметників, так я зараз задумалася і важко щось назвати, але не знаю, хай буде успішна, розумна і, хай буде, закрита.

Мені, знову ж таки, дуже приємно з усім усіма вами познайомитись і давайте тоді переходити до 1-ї вправи. Я кожному з вас надіслала посилання на вашу власну сторінку, перейдіть зараз, будь ласка, за цими посиланнями і скажіть, чи у всіх все відкривається, якщо ні, то продублюю.

Так, дивіться, перед вами 13 карток з цінностями, які тою чи іншою мірою важливі для різних людей, і зараз вам треба розподілити їх по 3 групам. У вас знизу є такі 3 зелененькі поля і, відповідно, вам треба поділити цінності на 3 групи від найбільш важливих, до найменш важливих. Тож, будь ласка, давайте три хвилини, я думаю вистачить, що скажете?

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Можна питання? Чи треба їх рівномірно розподілити? Чи як я відчуваю? Як ви відчуваєте?

Можна у першій 2 цінності, у другій 7, тобто абсолютно на ваш погляд, ваше відчуття. Так, ну вже 3 хвилини пройшло. Я думаю, можемо розпочинати. Якщо точно, то вже прокоментувати, а дивіться ми зараз коментуємо першу групу цінностей, лише те, що ви віднесли до того, що для вас найважливіше. Будь ласка. Так, Анастасія, будь ласка.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Так 1 група, від якої я не можу відмовитись, це психологічний комфорт, моральність, міжособистісні стосунки та особиста свобода.

Дякую, можете коротко прокоментувати?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Я можу прокоментувати в порівнянні, що це якби ну основна моя цінність, внутрішньо психологічний комфорт, від якого відходять усі інші цінності, які я перенесла в цю категорію, тому що психологічний комфорт неможливий для мене без моральності, без особистої свободи і зв'язку з людьми з соціумом відчувати, що я потрібна ось, а це таки більш ідейні і такі чуттєві цінності, а не матеріальні, які в мене з'явилися в інших колонках.

Дякую, так, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Давайте я. Так, до першої колонки я також віднесла психологічний комфорт, здоров'я, самореалізацію та особисту свободу, міжособистісні стосунки і матеріальний комфорт. Чому? Ну, для мене, в принципі, так, як я студентка медичного, здоров'я на 1 плані завжди і я вважаю, що психологічний комфорт, матеріальний комфорт також є такими складовими. Я би висловила це як гомеостаз, підтримання, власне, організму, ну, тобто для нормального функціонування це обов'язково. І, звісно, ми українці, ми вільна нація, тому, особиста свобода це обов'язково і без цього людина це тварина соціальна, тому міжособистісні стосунки.

Дякую. Так, будь ласка.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну, я 1 конку вибрав психологічний комфорт, здоров'я, особисту свободу і самореалізацію. Ну, в принципі, як на мене, психологічний комфорт і здоров'я вони взагалі дуже взаємопов'язані, то як для повноцінного функціонування людини це як одне із найважливіших, що потрібно. Особиста свобода для мене як можливість робити вибір своєму житті і як слідувати своїм цілям. Можливо, щось таке самореалізація, ну це фактично її як підвідділ особистої свободи, як для мене.

Дякую. будь ласка.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Давайте я. Ну, в першій колонці в мене співпадає з іншими багато, я моральність поставив, бо це вважаю те, що нас відділяє від тварин, ну, матеріальний комфорт і психологічний комфорт. Вони, ну, це, напевно, найважливіше для людини, міжособистісні стосунки, бо, ну, взаємодія з іншими людьми. Ну, вона дуже для мене важливо. Ну і особиста свобода, щоб я міг робити те, що я вважаю, за потрібно.

Дякую. також хотіла.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Так, я до першої колонки віднесла самореалізацію та знання, тому що це напряму пов'язано з тим, чим я займаюсь, мені хотілось би в цій сфері дійсно чогось досягти. Також особисту свободу, ну, просто для власного комфорту, щоб можна було робити те, що саме мені хочеться і моральність та міжособистісні стосунки, так як я дуже сильно ціную своє оточення родини та друзів.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Давайте, да, ну, я теж обрала, в принципі, як у всіх, ті ж категорії вже називалися. От я вибрала здоров'я фізичного і ментального здоров'я, в принципі, нічого особливого не вийде, також самореалізації, оскільки вважаю, що, ну, це такий аспект в житті, котрий треба, щоб він був, бо без цього якось почуватися себе повністю щасливим теж не вийде. Потім я обрала психологічний комфорт бо на сьогоднішній куди без нього, ну і моральність, бо це такі, я б теж сказала, стовпи, на яких тримається наше суспільство, то тут воно має бути завжди, від цього, як би, відмовлятися не треба.

Дякую. І тепер ми плавно переходимо до наступного питання, в нас так прямо на цьому завершила. Зараз поговоримо про стосунки і давайте спершу поговоримо про родину, про сім'ю. Скажіть, будь ласка, що взагалі для вас сім'я і які у вас стосунки у сім'ї?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Добре, давайте я теж на цей раз розпочну. Да, взагалі, коли я говорю про сім'ю, я думаю про свою рідню, там, де я виховувалася. Це батьки, брат, ну, інші родичі. Коли я уявляю свою сім'ю, яку я можу створити, я не думаю про такі кровні зв'язки. Для мене сім'я це більш рівень близькості стосунків відвертості і вкладу одне в одного, тому типу сім'я розглядається... Навіть може бути співжиття з друзями, коли ви не одружені, але вони більшу частину життя разом. Ну проводите час і ведете своє домогосподарство, ну і сім'я це тварини, не обов'язково діти, і тому подібне, а стосунки із сім'єю, те що? Мене дуже хороші, довірливі стосунки з мамою, на яку я бачу, що сильно впливає, і ну, так сказати модернізують. Ось я не спілкуюсь. Батьківська фігура, я його поважаю як батька, як особистість я його не поважаю, і тому ми не спілкуємося, в тому числі через війну України з Росією. Ось в мене є молодший брат, з яким я дуже рідко підтримую контакт, лише коли нам щось потрібно одне від одного. Ось тому ми такі більш пасивні один до одного і байдужі.

Так я бачу руку, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Я теж можу погодитись із Анастасією в плані того, що для мене поняття сім'я це не тільки кровні родичі і просто близькі люди мої друзі, бо деякі друзі, для мене набагато ближче, ніж родичі, прям поглиблюються в стан моєї сім'ї я би не дуже хотіла, але можу сказати, що так підтримую гарні стосунки з обома своїми батьками. Не дивлячись на те, що вони розлучені вже дуже давно. Також з братами та сестрами має гарні стосунки от на цьому все.

Дякую. Я бачу, (Ім'я респондента) піднімає, будь ласка..

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): так я хотіла в принципі теж підтримати трохи тезу, що сім'я це не завжди тільки про таку кровні родичі, тому що ну, наприклад, моїй сім'ї є родичі котрих, я називаю далекі, тобто вони так є по крові моїм родичам, але насправді по якомусь там думках і близькість, вони ну дуже далекі от, а так в мене в сім'ї, котрий має на увазі, сім'ю це мої батьки і брат в мене дуже гарні стосунки от і моя кішка, друзі, от то тут все чудове.

І не знаю от те, що сім'я це така теж більш ширше поняття тому що знову таки те, що сказала теж є друзі, котрі зараз вже стали такими дуже важливою частиною мого життя тут вже як сім'я.

Дякую, давайте (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну, для мене сім'я це більших місце, де я можу розслабитись і спокійно довіряти моїм близьким. Взагалі відношення в мене з сім'єю довірливе дуже. Єдине, що я не дуже спілкуюся з сестрами, бо вони і в інших містах живуть. Ну і в принципі, в нас не дуже співпадають ну вайб, або щось таке.

Вибачте, а сестри рідні чи ні?

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Рідні.

Дякую.?

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Ну я знову ж таки підтримую тезу, що прозвучала, що кровні родичі можуть бути не завжди найближчими для тебе людьми, для мене ця ситуація дуже знайома, але поглиблюватися в це я не дуже хочу. І якщо повернутися до питання саме що таке сім'я, то це для мене на 1 місці це батьки, на 2 місці, але не по важливості, всі інші родичі і мій хлопець, із яким я б хотіла насправді будувати майбутнє. Я сподіваюсь, що це вийде, і також коло найближчих друзів це люди, які роблять мене щасливою.

Дякую.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Ну і далі я тоді, ну сім'я для мене це підтримка і довіра. Напевно, ну і як вже сказали, що сім'я це не обов'язково кровні родичі, бо деякі мої друзі, напевно, для мене, до мене ближче, ніж мої якісь більш далекі родичі. Ну і в сім'ї в мене більш дружні стосунки. Знаю, що вони мене підтримують, коли мені це буде потрібно.

Дякую. Так і далі давайте далі поговоримо про стосунки більш вже як про стосунки із партнером або партнеркою. За статистикою міністерства юстиції, спочатку повномасштабного вторгнення значно зросла кількість укладання шлюбу і розлучень. А як ви вважаєте, як взагалі війна впливає стосунки? Так я бачу руку.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так я хотіла сказати, що я не прямо на своєму прикладі, але маю друга, який за період війни вже встиг і одружитися, і розлучитися, і також додав статистику те, що він ще й військовий, тобто мені здається на мою особисту думку, що це може бути пов'язано з тим, особливо у тих, хто пішли на війну, хто бере активну участь у цьому, що життя відчувається більш ціннішим та коротшим, і все ж таки, присутнє таке відчуття ніби не точно впевнений в тому, що може статися сьогодні-завтра і хочеться все таки встигнути все в цьому житті, не дивлячись на те, що там людям по дев'ятнадцять, двадцять-п'ять років, от тому мені здається, це могло вплинути на саме таку статистику.

Дякую. (Ім'я респондента)?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Мені здається просто війна, як будь яка кризова ситуація, вона провокує переоцінку цінностей по суті, і я особисто спостерігаю, як багато моїх однолітків захотіли не тільки одружитися ,але ще й багато дівчат захотіли дитину , це прямо не сказала б , що тренд, але це тенденція, це бажання підвищується і бажання одружитись теж, якщо ми маємо чисто юридично, що військові одружуються, щоб хтось за них там був відповідальний, тобто, ну це як договір укладається з правової точки зору це вигідно, а просто ось ця усвідомленість скінченності життя і того, що ти можеш чогось не встигнути провокує тебе реалізовуватися все скоріше, не відкладати на потім , тому я в принципі, згодна з тим, для мене це зрозуміло, чому кількість одружень збільшується і виглядає логічним.

Ну це саме про одруження і розлучення, це була просто така статистика трохи для початку, але взагалі запитання про стосунки, тобто, це не обов'язково має бути одруження, дякую мені було цікаво те, що ви сказали про те, що тенденція в плані дітей це ,ну я просто також таке спостерігаю і цікаво чути, що це не тільки в моєму оточенні. Так, хто наступний?

СТУДЕНТ КШ (19 РОКІВ): На своєму прикладі мені особливо нічого сказати про це, і додати саме про статистику, та мені здається, тільки про стосунки, максимум, що можу сказати, що в мене є друг і він через війну довго з дівчиною своєю не бачився, але це наче не сильно повпливало на їхні стосунки, вони все ще підтримують контакт і постійно бачаться.

Дякую.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): На своєму прикладі мені теж нічого сказати, але мені здається, що, в принципі, кризові чинники вони можуть, як і зблизити людей, так і розлучити, через якісь перепони чи щось таке. Тому доволі логічно, що і одружень стає більше і розлучень. Це просто різні верстви населення скоріше за все так себе ведуть.

Дякую, піднімає руку, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): На своєму прикладі я можу сказати тільки те, що у мене натомість сталося не розлучення під час війни, а якраз таки я почала свої стосунки по суті у цей період і в моєму найближчому оточенні теж, насправді, спостерігається така тенденція, що люди якось більш охоче або задокументовують свої стосунки, тобто одружуються, або навпаки розходяться, розлучаються, сваряться і так далі. Мені здається, що це може бути частково пов'язане з тим, що під час всяких кризових станів як війна, або як під час пандемії. Просто люди стають як більш рішучими та сміливими, і вони не такі терплячі до того, що їм не подобається зараз, як могли бути в спокійний період свого життя, я пов'язую це з цим

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Взагалі я певно це теж може пояснити просто з таким феноменом, що люди спішать жити, спішать одружуватися, розлучитися. Якщо розумієш, що ці люди більше жити не можуть, тому на що, якби відкладати на потім, якщо те, що сказала, що, наприклад, не знаю, завтра може не настати, грубо кажучи, там у нас новини сьогодні можуть бути про ядерну зброю, завтра ракетний обстріл і не знаю, влучило в будинок житловий, тому я думаю, тільки через те ця статистика вона і зросла.

Дякую. Так дивіться, у нас залишається 8 хвилин. Ми зараз продовжуємо потім, коли вимкнеться зустріч ми зайдемо на нове посилання, а так і тепер давайте ви перед цим, майже кожен сказав про те, що родина це не тільки родичі, а це також можуть бути і друзі, і скажіть зараз будь ласка, взагалі розкажіть трохи про ваших друзів і які у вас з ними стосунки?

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так я взагалі не можу охарактеризувати себе як прям екстраверт чи інтроверт, а скоріш за все більше амбіверт в

мене друзів не так багато, але більшість із них, які є вони всі доволі вже давні друзі, тобто, починаючи там з 4 років, знайомі там до 10 і більше, але при тому, наприклад, з моїм вступом до університету з'явилися і нові одногрупники, наприклад, однокурсники от, тобто моє коло друзів це 4-5 людей, але прям найближчі ,не всі я би сказала. І я всіх своїх друзів люблю, ціную і поважаю. Мені дуже цікаво слухати їхню думку, тому що вони всі дуже різні і дуже цікаві особистості, що з університету, що з курсів якоїсь мови іноземної чи будь де ми познайомились, дуже цікаво, навіть вже скільки років проходить спілкуватися з цими людьми. І я вважаю, що це якраз характеризує те, що якщо ти знаходиш свою людину, то вона з тобою і залишається. Мені повезло знайти таких людей от тому, в принципі, в цьому плані я можу сказати, що я успішна. На цьому все дякую, дякую.

Анастасія, можливо, ви продовжите?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Ну взагалі я, все-таки, більш екстравертна людина і мене дуже велике коло друзів, але ну очевидно, що з кимось ближче з кимось далше я б назвала, що в мене є плюс мінус 3 прям найближчих друга- подруги, які вже також випробувані часом, з якими багато що пережили. І це дуже великий простір для довіри от для того, щоб спертися на них інші це ті, з якими маємо плюс мінус близькі стосунки просто ,ну типу скоріш да не так багато разом життєвого досвіду пережили ,щоб випробувати один одного, але загалом мені здається, що від війни ще більше прискорилося екстраверсія. Я заряджаюсь від людей, я постійно заводжу нові дружні стосунки і ну, це не те, що я щось від людей беру, ну тобто це не якісь використання їх і знаходження ,не знаю там корисних знайомств, а просто в мене дуже така жага до людей пізнавати, слухати інші досвіди, перейматись. Також цікавий досвід, що змінилося в динаміці за останній рік, це те, що очевидно, що з деякими перестали спілкуватися, тому, що ми міняємося, але навпаки, так досвід звів з такими людьми, з якими я б раніше не почала дружити і навіть одна дівчина, з якою ми там давно знайомі, ми відчували, що ми недолюблюємо прямо один одного, а зараз я цю людину розглядаю як близьку, тому що ну так склались обставини ось.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну взагалі мене друзів небагато, але прямо найближчі вони стали ще зі школи і взагалі через війну, як трохи місця дислокації наші змінилося з ними. І через це, як прямо наживо, ми не можемо поспілкуватись, але через інтернет, довгий час ми спілкуємось, і я

можу сказати, що ми з ними стали навіть набагато ближче, ніж були до війни.

Дякую. Можливо, дівчата?

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Добре. У мене знову ж таки друзів не дуже багато, і ну декілька залишилось старих, хто зі школи або дитинства. Чому я насправді дуже рада, тому ,що дуже багато в моєму оточенні, таких ну без дитинства просто втрачали рано чи пізно контакт ,більше ніколи не бачилися, це досить сумно, завжди зі сторони виглядало, тому я рада, що в мене все ж таки виходить підтримувати стосунки з тими з ким я знайома вже дуже довго. Все ж таки з плином часом поступила в університет і більше я спілкуюся з тими, з ким я познайомилась за ці 3 роки, і я не бачу в цьому ніякої проблеми, мені це дуже приємно. Плюс нам завжди є про що поговорити, тому, що ми варимося в одному чані, якщо можна так сказати.

Дякую.

СТУДЕНТ КШ (19 РОКІВ): в мене є один такий найкращий друг, якого я дуже довго знаю, він знайомий, майже з усіма моїми родичами, постійно кудись їздимо, зустрічаємось, окрім нього, в мене є декілька старих друзів, але з ними вже не так часто підтримую контакт з віком, і після початку війни мені повезло потрапити в компанію, ми постійно збираємось на вихідних, це для мене як для інтроверта велика вдача. Ну і яюсь після війни, напевно, теж став більш екстравертним.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Ну в мене друзів небагато і не мало, але мені вистачає в принципі. З більшістю цих людей я знайома вже як мінімум десь роки 3. Тобто хтось залишився зі школи ще, але більшість своїх друзів я знайшла саме в університеті. Можливо, це просто пов'язано з тим, що у нас коло інтересів зараз співпадає. Думаю, це ті люди, котрі мене дуже легко можуть зрозуміти. Ось напевно і все.

Дякую, так і давайте тепер поговоримо на більш такі серйозні теми, скажіть, будь ласка, чи є у вашому колі знайомі, які належать до лав ЗСУ і чи змінилося, можливо, ваше ставлення або стосунки із цими людьми після початку війни?

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так ну конкретно із ЗСУ у мене немає друзів, але є один друг, який належить до нацгвардії України. Тобто, по суті, якщо я не помиляюсь, то це як підрозділ ЗСУ чи щось таке. Тому я

вважаю, що це відноситься, тому, що він теж військовий. Ну так я можу сказати, не те, щоб моє ставлення змінилося, але наші стосунки змінилися, мені стало, якщо чесно важче спілкуватися з людиною, тому, що за цей час дуже він встиг змінитися, стати більш таким, ну не те щоб дорослим, але серйозним і все-таки люди, які вже майже рік перебувають на передовій, змінюються і сильно змінюються.

Йому так само складніше стало мене розуміти, враховуючи те, що я живу далеко від передової, я не бачу цю війну на свої очі. Тобто нам в цьому плані важко один одного зрозуміти, бо ми живемо трошки різним життям от і по різному його трошки сприймаємо, але загалом я хочу і буду підтримувати зв'язок і стосунки у нас в цілому нормальні, просто через війну вони змінилися через це.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Я коротенько відповім. В мене серед друзів ніхто не служить, це завжди або якісь знайомі або знайомі знайомих. Тобто для мене все те, що пов'язано з військовослужбовцями - це історії, це не мої стосунки, це історія про когось, або щось і моє власне ставлення й оцінка цього, мабуть, мені нема що додати.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): У мене є один, як не знаю, приятель, хоча зараз дуже багато спілкуємось в силу обставин, який несе службу в лавах ЗСУ. Я можу сказати, що моє ставлення до нього змінилося. Тому, що я стала сприймати його набагато більш серйозною людиною. Чесно, я дуже сильно не очікувала коли він доєднався до збройних сил, от чесно кажу щиро, але коли я про це дізналась, я була дуже сильно шокована. І звісно, що цей вчинок мене однозначно вразив.

Дякую, так (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТ КШ (19 РОКІВ): Ну, в мене немає там ніяких знайомих, які служать в ЗСУ. Тому ну, особливо нічого додати не можу до цієї теми.

ИСЛАВ: В мене так само. В мене знайомих немає, і я теж до цього нічого не може дати.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Ну те саме, серед якихось близьких, чи когось у сім'ї немає. Єдине просто знайомі, бо там далекі знайомі батьків або, наприклад, сусіди. То до цих людей у мене просто повага, але саме у мене немає якихось близьких, щоб я могла сказати, що якимось саме на спілкування це вплинуло.

Дякую, скажіть ,будь ласка ,як вам така теза про те, що війна сприяє зближенню стосунків між українцями? І якщо так, то в чому це може проявлятися?

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Ну я вважаю, що безперечно так . От мені сподобалося фраза (Ім'я респондента), що всі ми варимося в одному котлі і все ж таки війна в першу чергу це нічого позитивного, це дуже негативна річ, можна сказати як проблема, і проблеми ми знаємо зближують людей. Тобто ті в кого однаково погані ситуації, і всі хто хочуть жити щасливо добре і гарно, для цього треба будувати правильне суспільство, без допомоги один одному та якоїсь соціалізації між людьми цього ніяк не буде .І от зараз наші військові захисники та захисниці вони працюють над захистом наших кордонів, тобто безпосередньо на війні ,люди, які знаходяться в тилу, тобто звичайні, цивільні вони також працюють і мають працювати над справи встановленням правильного суспільства над нашою культурою і от всім цим. І якщо люди насправді цього прагнуть, то це має зближувати людей. Ось така моя думка.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Я вважаю з цього приводу, що точно було зближення ,і дуже відчутне. Це спричинене тим, що ми відчуваємо загрозу ворога, нас об'єднує один фактор ,ми українці, і на основі цього ми відчуваємо солідарність, яка змушує нас більше довіряти одне одному, навіть якщо ви персонально в житті не були знайомі, але вас життєві ситуації зводять і оця довіра вона все таки є, і відчуття спорідненості з незнайомими людьми в такій критичній ситуації є, але особисто, що є зараз спостерігаю, це те, що воно слабне. Тобто наслідки вони залишаться , але нові конфлікти знову з'являються. Раніше був конфлікт яскраво виражений сходу і заходу як різних цивілізацій, то ну зараз він послабшав, але конфлікти з тими російськомовними українцями, як їх ідентифіковано, хто має право як розмовляти, якщо не брати до уваги державотворчі процеси і те, що по закону, тобто державну сферу використання мови ,то в побутовому житті ці конфлікти навпаки загострюються. Якщо раніше більше країн, а можливо хтось ставився, то зараз вони більш радикальні відносяться, а інші навпаки.

Воно просто слабшає оце зближення, воно відбулося і тепер воно за моїм відчуттям з плином часу слабшає, але ну все таки не те, щоб воно

повернулося, на мою думку, до попереднього стану. От просто на якійсь мірі тримаються.

Дякую, (Ім'я респондента). Може хтось, щось додати власне?

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну, я вважаю, в принципі, більше довіри до інших людей і взаємодопомоги було в перші місяці після повномасштабного вторгнення, а з плином часу воно почало слабшати, але все ж таки є багато людей, на яких можна покластися і мені здається, що їх стало набагато більше, ніж було раніше навіть не незнайомих тобі.

Дякую. ,будь ласка.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Як вже сказали, що так, коли почалася війна, то це була спільна і найважливіша проблема, напевно, для всіх українців ,тому всі об'єдналися проти неї. Але з часом, напевно, люди особливо ті які більш в тилу подалі від гарячих точок, то вони почали напевно звикати до війни. Тому теж почались якісь конфлікти між собою. Ну і про те, що вже казала Анастасія і .

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ):якщо говорити саме про ту тезу ,що війна зближує населення, то да, я можу погодитися, але все ж таки, як вже було зазначено на побутовому рівні, це може не так яскраво проявлятися особливо коли градус накаливання трішечки спадає, якщо можна так сказати. Тобто ,під час війни люди трішечки більш культивовані насиллям, ненавистю і ось це все є причиною, чому в нас так гостро стоїть мовне питання зараз, чому в нас так гостро стоїть питання протистояння сходу та заходу, як вже було сказано, споживання російського контенту і так далі. І це все ті фактори, які насправді важливі для нації, на мою думку, але не є ключовими ,тому така справа на побутовому рівні з цих приводів заважає мені сказати, що прям ми об'єдналися і своєю країною ,ось.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Тоді теж хотіла б додати. Я вважаю, що саме в масштабних речах ми якраз таки об'єдналися. Це певна, як самоідентифікація нас як нації, що якраз з початку війни всі зрозуміли, щоб українці, це якось зрозуміли це на різних рівнях, але зараз дуже багато різних питань, та мовне питання про яке вже зазначалося і досі в принципі воно так і не вирішилося, і з'являються різні табори в самій Україні. І у всіх воюючих таборах різні думки, і це не тільки таких масштабних речах, як у

мовному конфлікті, але і от нещодавно був день вишиванки і можна все таки яскравий приклад отут на рівному місці з'явився конфлікт, що хтось вважає нові вишиванки неправильними, хтось ,що нові вишиванки мають бути і модернізуватися, і от на рівному місці з'явилися люди, котрі почали ворогувати один з одним. Тобто у нас якби як нація, ще багато питань, котрі треба вирішувати, бо ми ніби ми зрозуміли, що нас один спільний вектор, але є такі от дрібниці, але мова це не дрібниця така велика річ і не сходяться думки, тому мені здається, багато ще попереду, все буде добре.

Дякую, а я бачу ви ще дописали у чат, можливо хоче прокоментувати.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК):Ну тоді я швидко просто додам, ну просто з персонального досвіду, що я тільки під час повномасштабної війни я спробувала сама без компаньйона це робити, тому що просто особисто мені відчуття довіри до людей воно піднялося ну конкретно до українців, і я вже не відчуваю, що мене хтось може так скривдити. Я навпаки очікую від людей, що вони будуть раді мені допомогти і це насправді підтверджується з кожним разом, і я думаю, це якраз наслідок війни і це не те, що просто мое сприйняття змінилося, а це реальна ситуація в суспільстві змінилося, що ми сприймаємо цих людей навколо нас, в нашій країні, не такими далекими і чужими. Вони вже не чужі, вони вже свої, а коли свої то ти їм менше хочеш зашкодити.

Дякую. Так і тепер ми переходимо до наступного етапу. Зараз поговоримо про навчання. Скажіть, будь ласка, що ви думаєте про навчання в умовах війни і чи відчуваєте ви зниження важливості ,можливо, ролі навчання рівняння з воєнним часом?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК):Я можу сказати за себе , я особисто за собою спостерігаю, що спочатку у мене виросло бажання вчитись, і я бачила свою кар'єру академічну, яку я намітила ще до повномасштабної війни. І тому я погодилася на пропозицію навчатися за кордоном, де я провела 2 семестри, після яких я зрозуміла, я абсолютно не хочу, я думала, можливо, мені погано за кордоном, повернулася додому на ще один останній семестр і до мене бажання вчитись не повернулося, при тому, що я ну все життя цьому приділяла, і це якби частина моєї ідентичності, що я постійно здобуваю нові знання настільки, що я просто не змогла добити цих декілька місяців 4 курсу і взяла академвідпустку, але якби мені не дали, то готова була відраховуватися, тому що просто це навчання на вищу освіту виглядає як ти

здобуєш щось на майбутнє, те, що тобі потім окупиться, а я не відчуваю, що я хочу зараз сказати на цей час на якусь майбутню перспективу я хочу реалізувати своє життя прямо в моменті і не витратити час на те, що окупиться потім. Ось тому я не знаю, в майбутньому можливо, я повернуся, але ну час покаже.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Як я вже зазначила, я навчаюся в медичному університеті і перед цим у нас був COVID, через який ми просиділи півтора року вдома і нормального навчання, як на мене, в нас не було, воно було дистанційно, неповноцінне, без жодної практики, і на той момент мене взагалі не було ніякої жаги до навчання. При тому, що я вважаю, що я насправді влучно вибрала спеціальність, яка мені насправді подобається і чим би мені хотілося займатися. І як би це дивно не прозвучало, але враховуючи те, що під час війни наш університет київський медичний вийшов на очне навчання, звісно, не обов'язково, по бажанню, враховуючи те, що деякі інші, навіть львівський, там вони залишилися всі на дистанційному я цим дуже пишаюся, що в мене з'явилася страшена жага, тому що у нас, до речі, допустили до практики, до того, щоб ми могли побувати в лікарнях на операціях, ходити, робити своїми руками і це по перше, а по друге це те, що під час війни я зрозуміла, наскільки ще більш моя майбутня професія буде потрібною та важливою, і вже зараз що навіть будучи просто там студентом медиком 3 курсу, ще не маючи диплома, я вже можу багато чим допомагати й багато як впливати на сферу медицини та бути корисною людям, які якимось чином потерпіли вже від цієї війни, наприклад.

Дякую.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну взагалі я згоден з Дарією в тому, що коли було тільки дистанційне навчання, було якось сумно, не відчувалось, що ми можемо якось так відтворити ці знання, а коли ми вже почали там взаємодіяти з пацієнтами, можливо, робити якісь маніпуляції медичні, то як мотивація до навчання зросла і ну стало як набагато приємніше навчатись.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Як я вже зазначив, я навчаюся в КПІ, я очно провчився там декілька місяців, потім почався COVID ось після цього одразу війна. Тому для мене особисто сильно навчання не змінилося. Як дистанційно навчався, так дистанційно навчаюся, можу зазначити, що після

початку війни деякі викладачі, навіть більшість, вони якось краще почали ставитися, вони йшли на поступки. Там для студентів, які були якісь проблеми зі світлом, потім чи які ну не було можливості нормально навчатися, що багато викладачів от дійсно підтримували. Деякі там збиралися у зумі, щоб якось психологічно підтримати, а в іншому ,напевно, для мене особисто навчання сильно якось драматично не змінилось.

Дякую . Дівчата, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Можу сказати так, ну в мене в принципі аналогічна ситуація щодо форми навчання. Що саме під час війни з вересня ми нарешті вийшли на очній формі, а на очній формі набагато цікавіше, так як з'явилася і практика, і спілкування пряме що з викладачами, що з одногрупниками це теж дуже важливий фактор, тому що ти відчуваєш себе частиною колективу. Тобі так набагато комфортніше просто знаходитися в університеті, але я не можу сказати, що якось прям саме з військовими діями змінилося моє ставлення до навчання або в гірший бік, або в кращий. Тобто це більше все ж таки пов'язані саме з формою.

Дякую.?

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ):Єдине що можу виділити те, що в мене змінилося ставлення до якихось академічних невдач. Якщо раніше це могло бути значно більше, трагедія на півдня, то зараз розумієш, просто що є в житті набагато важливіші речі. Там не знаю несправедливість, яку вважав раніше якоюсь величезною проблемою от, а також щодо навчання, то навпаки через знову таки я навчаюся в медичному університеті в київському і саме через очну форму, а не навпаки, оці комісії це був один момент, якщо просто відволіктися. У нас були блекаути, ракетні обстріли взагалі нічого не важливо. Підеш там в лікарні, університет на часі і нібито на той момент забуваєш, що зараз війна ти не дивишся постійно новини ти просто в процесі ти навчаєшся, мені подобається те, що я роблю і ніби життя повертається назад, тому що навчання навпаки якось все покращує, але так, це більш пов'язане ще з формою навчання.

Дякую . А скажіть, будь ласка, якщо говорити про роботу ,по перше чи працюєте ви і по друге якщо врахувати повітряні тривоги і відключення світла чи впливає це на якість вашого навчання і вашої роботи? Якщо ви працюєте, це може також бути не робота може бути якась діяльність, волонтерство щось.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Ну на даний момент я не працюю і під час блекаутів теж не довелось працювати, а на навчання я можу сказати, що так, на жаль. Обстріли, блекаути та тривоги впливають на психоемоційний стан дуже сильно, особливо складно, коли зараз почастишали обстріли вночі, і через це складно вставати зранку та концентруватися одразу. На заняттях в університеті, чи тим паче, якщо зранку вже екзамен стоїть, тому в цьому плані це просто впливає на здоров'я в першу чергу на психічний стан. Тому так.

Дякую, , може хтось продовжити, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Взагалі просто я працюю я з медичного взагалі не знаю, коли там будуть працювати. От я не можу сказати саме, як це впливало на якість роботи. Єдине так, що от те, що казала Дар'я, що ось все це впливає просто на фізичне здоров'я, якщо це недосипи, то зрозуміло, що це мало мотивації, тобі просто хочеться лягти під ковдру і сховатися і нічого не робити. То так це справді було складно, але ну коли була зима, блекаути, якось справилися, тому важко, але тримаємось.

Дякую, будь ласка (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Ну я зі свого досвіду теж можу сказати, що я не працюю, тому не знаю, наскільки це впливає на робоче населення, все що відбувається, але щодо навчання, на психоемоційний ситуацію, все ж таки давить все, що відбувається, але мені в блекаути там і обстріли тривоги більше заважають саме з практичної точки зору. Тому, що у мене, наприклад, така ситуація, що я живу на лівому березі, якщо тривога я до свого університету просто не зможу дістатися, тому це створює дуже дискомфортні умови, а якщо вночі ще були обстріли, то відповідно ти відчуваєш себе достатньо не відпочивши, і це все дуже погано впливає на якість освіти, але все одно я радий, що освітній процес продовжується.

Дякую, будь ласка (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Так, ну з роботою теж сказати не можу, а за навчання, взагалі тяжче, бо як світла не було сидіти і намагатись щось вчити. Також психічний стан, напевно, не дуже гарно впливає, на запам'ятовування інформації, там на висипання і все таке, але що можу сказати, що в принципі навчання дуже захищає від зайвих думок, то просто часу на якісь сильні переживання особливо і не було.

Дякую, будь ласка (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ):Про роботу теж я не можу сказати, про навчання от десь восени, коли почались блекаути, у нас тоді по відмінняли дедлайни всі, і в мене нормально ефективно навчатися не вийшло. І тому мені довелося потім десь за декілька тижнів доздавати майже усе, і я не зміг усе доздати, мені довелося оформлювати перенос з однієї дисципліни, яку я тільки на цьому тижні закрив тому так, ця вся ситуація, мені було до неї важко пристосуватися, щоб ефективно все здавати і навчатися.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК):Стосовно мене то я закінчувала попередній семестр осінньо-зимовий у Фінляндії, і я вже тоді переставала вчитися і я повернулася в Україну, коли вже були блекаути, але не такі сильні, і з того моменту я взагалі не вчилася, я не працювала, я приїхала з чіткою метою, що я хочу просто бути вдома, і тут просто хочу жити, тобто, я себе морально до цього підготувала навіть там до другого наступу на Київ, про який тоді розмовляли. Тому, коли були вибухи по ночам чи коли там за 10 хвилин ходьби від нашого університету впала ракета, я не звертала уваги і спала далі, того навіть на мій психологічний стан я не пам'ятаю, щоб це якось впливало, просто тому, що я з чітким розумінням приїхала, і тому це якось було очевидним і звичним, от яким і досі зберігається. Тому на мене це не дуже імпакт мало за весь цей час.

Дякую, далі давайте поговоримо про бюджет. По перше відомо, що зараз дуже зросли ціни з приходом війни. Скажіть, будь ласка, чи відчуваєте ви на собі зростання цін і чи вплинуло це якось на ваші звички в плані того, що якщо ви з якоюсь певною частотою звикли вживати певні продукти або послуги, чи відчуваєте ви вплив у тому, що ви стали, можливо, рідше це робити або ви маєте на чомусь економити або забезпечити собі дані можливості.

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК):Я можу розпочати. Взагалі типу я з самого дитинства не заможна і тому в мене просто є звичка, що я відсікаю типу я розумію, що мені потрібно, що я хочу, мінімально витрачаю і плюс мінус в цьому режимі комфортної економії я проживала і з повномасштабним вторгненням я поїхала у Фінляндію, де мені платили стипендію і в Фінляндії значно дорожчі ціни, ніж тут, тому коли я повернулася, я в принципі була готова, я не відчувала дискомфорту, я досі його не сильно відчуваю, тому що я не відчула зростання цін або зменшення, тобто якось

моя поведінка не сильно змінилася. Єдине мені шкода витратити гроші на сигарети і до цього я набагато рідше їх купую, а в іншому я не бачу змін.

Дякую.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Взагалі, я і до війни не дуже часто витрачав гроші, там кудись ходив чи щось таке, тому і сімейна ситуація особливо не змінилася, тому якось на собі я не відчув там зміщення коштів або знецінення їх скажімо так.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так як я студент медик і я ще не працюю ,то все ж таки я все ще фінансово залежна від своїх батьків і, наприклад, от з початком війни в перші дні війни моя мама втратила роботу і через це були певні фінансові проблеми, але, звісно, все налагодилося, все в нормі, особисто на себе я можу витратити тільки свої зароблені гроші, скажімо так, ну і хочу витратити, і це моя стипендія. Стипендія в українських університетах дуже перемінна і ще й мізерна, тому не можу сказати, що сильно щось змінилося. Я, як і раніше, багато собі дозволити на неї не могла, так і зараз. Тому ну, може трошки там не знаю, від манікюру відмовилась, але я вважаю, що це взагалі ніяк не вплинуло на якість мого життя.

Дякую. ,будь ласка.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Ну як я казав, я не працюю, тому я залежу матеріально від батьків і з моїм образом життя, що я там 1-2 рази на тиждень зустрічаюсь з друзями і тільки майже на це гроші і витрачаю і це було як до війни, так і після війни. І тому, що я свої гроші не заробляю я не можу сказати, що я прям відчув зростання цін, бо я не заробляю їх ,та сиджу на батьківській шиї, це все.

Дякую ,дівчата , ?

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Ну ось щодо мене, знову ж таки так як, я не працюю, а тільки навчаюсь. Я все ще фінансово залежна від батьків як і більшість тут, тому мені дуже важко сказати, як взагалі зараз змінилася цінова політика в країні, але ось просто якщо походити по закладах, по магазинах, можна помітити, що певна економічна стабільність є, тому особисто на мій матеріальний стан це не дуже, якщо чесно вплинуло, але я думаю, що багатьом верствам населення від цього стало жити набагато не комфортніше.

Дякую.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): В мене та сама ситуація, як і в більшості вже зазначалося. Тобто я не працюю зараз я живу з батьками, то як так і сильно не було ще від чогось відмовитися, але не можу сказати, чи до війни сильно от собі дозволяли, що ніби зараз добре, це не так, і зрозуміло, що якщо ти там банально в супермаркет, коли йдеш, то ну я бачу, що всі ціни вони вирости мінімум десь в 2 рази те, що з порівнянням, що було до війни. Я думаю, всі пам'ятають жарти про яйця, котрі коштували не як золоті і так далі. Тобто ну це все є, і це все вплинуло, але через те, що я не маю свого власного бюджету, я не можу таку більш повну оцінку дати.

Дякую .А у мене таке питання, чи з'явилися у вас якісь нові статті розходів за час війни? І якщо так, то що це?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК):Ну розтрати на квартиру і на kota, тому що просто з'їхала на квартиру і завела kota і це було під час війни, але це відносно недавно сталося ,в іншому я б не сказала, що з'явилися зміни, а коли в мене були гроші, я мала змогу більше допомагають фінансово друзям, батькам, бабусі там на їхні потреби ,я оплачувала подрузі психотерапевта, тобто, коли в мене з'явилися гроші, оця фінська стипендія, я набагато більше тратила на потреби моїх близьких людей і на донати.

Дякую, підіймає руку, будь ласка.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Ну я можу одразу сказати, що ні, я тільки почав, напевно, частіше зустрічатися з друзями і все так я особливо грошей не витрачаю.

Дякую. Будь ласка, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Ну у мене так само я особливо грошей не витрачаю і нових статей розходів не з'явилося.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ):У мене так само нової спеціальної статті розходів не з'явилося, але можу сказати тільки, що стараюся донатити, якщо є якісь збори, особливо від знайомих.

Дякую. Здається, (Ім'я респондента) далі підіймала руку.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так ну я можу повністю підтримати сказане (Ім'я респондента), в мене ситуація така сама.

Дякую. (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Ну знову таки та сама ситуація. Просто що певно, як у мене, як і у більшості українців, з'явилася така графа, просто що з'явилися донати, бо раніше ніхто таким волонтерством, в такому плані не займався, тому тільки донати з'явилися, а так нічого не змінилося.

Дякую. Тепер давайте уявимо, що через місяць закінчилася війна.

Розкажіть, що відбувається з країною? Що робите Ви? Чи відбуваються якісь кардинальні зміни у вашому житті, на які ви, можливо, не наважуєтесь або не маєте можливості через воєнний стан?

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Так, ну, я думаю, країна починає підрахунок усіх втрат, і матеріальних, і людських, і потенційних, і починаються великі судові процеси над винними, а ще починають всі вирішувати, що робити із Росією або її залишками, а я їду волонтеркою на будівництво у Крим і живу так декілька місяців або рік, це я вже вирішила.

Дякую, так, (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Ну, по-перше, Росії не існує. Україна повернула свої території та кордони. Відбудова, єднання народу, повна дерусифікація та українізація.

А що ви робите у цій країні, ?

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Я буду волонтером будь де, де буду корисною.

Дякую. підіймає руку, будь ласка.

СТУДЕНТ КШ (19 РОКІВ): Так, ну, я продовжую навчатись, кардинальних змін не бачу, чесно кажучи. Після закінчення війни сподіваюсь допомагати відбудовувати країну за своєю спеціальністю - програміст. Да ну складно уявити, що буде далі через 10 років постійно щось відбувається глобально. Ну і себе, як я вже казав, я сподіваюсь, що я буду якось працювати по своїй спеціальності. Її вчасно не знаю, як далі буде ситуація.

Дякую. (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): Ну такий ідеальний сценарій буде, щоб Україна була в ЄС, Україну взяли в НАТО, і все було прекрасно. Іноземні інвестиції, коли я кажу слово іноземні, я маю на увазі західного світу і все прекрасно, яка зростає і все добре, от ну це такий був не найкращий, можливо, прати це трохи нереалістичне, але будемо вірити, що так і буде, а щодо мого життя то чесно важко сказати. Світ як виявився мінливий і ми не могли 2 роки тому сказати, що буде зараз от і я точно думаю, що ми тоді казали, що наше життя буде виглядати по іншому, тому чесно важко сказати, але єдине, що може бути далі продовжувати обирати Україну в саму цю країну, тому от подивимося.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): Так, ну, я надіюсь, що економіка нашої країни буде зростати, людям стане краще жити, покращиться якість життя, що до цього моменту вирішиться більшість національних питань.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Я думаю, у перші дні після закінчення війни вся країна святкує перемогу, думаю, це буде тривати тижні 2 точно. Далі починається складний етап нашої державності це період відбудови. Надіюся ми як нація зможемо вирішити всі розголоси та впевнено крокувати в майбутнє. Щодо мого життя то я хочу нарешті планувати його з впевненістю у завтрашньому дні. Одним словом спокійно собі продовжувати жити, але з активною громадською позицією.

Дякую, (Ім'я респондента). А можете описати своє життя та стан країни через 10 років? За тих самих умов.

СТУДЕНТ КПІ (19 РОКІВ): Так, ну, насправді складно уявити, бо постійно відбувається щось глобальне. Сподіваюсь працювати за спеціальністю, і допомагати розвивати країну в цьому напрямку. Маю надію, що люди не будуть повторювати помилки минулого в майбутньому.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КНУ (21 РІК): Так, давайте тепер я продовжу. В ідеальному варіанті, в Україні, Польщі і країн Балтії союз, майже як велике князівство литовське, і це рушійна політична сила Європи. Це якщо виключаєм усі інші можливі варіанти розвитку подій, включно із конфліктом США та Китаю. А я абсолютно точно не можу вгадати де і ким я буду, єдине, що точно буду в Україні, вільній чи на фронті.

Дякую. Будь ласка, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА НМУ-1 (20 РОКІВ): А, ну, так, я бачу себе значно щасливішою людиною, яка працює за своєю бажаною спеціальністю, також сподіваюсь що до цього часу в мене вже буде родина. За можливості ще хотілось би брати участь у волонтерській діяльності.

Дякую.

СТУДЕНТ НМУ (19 РОКІВ): З приводу країни я, в принципі, погоджуюсь з дівчатами. Стосовно мене... Ну, я думаю, в цей час я вже буду лікарем, а за спеціальність не визначився поки, то ж ще не знаю.

Дякую. Так, я бачу (Ім'я респондента) підіймає руку, будь ласка.

СТУДЕНТКА НМУ-2 (20 РОКІВ): Так, я думаю, через 10 років ідеальним сценарієм для України було б вступ в ЄС, у НАТО, створити, скажімо так, надійну «парасольку» захисту. Я дуже сподіваюся і вірю, що все так і складеться. Щодо себе через 10 років, то мені важко уявити, оскільки життя зараз настільки мінливе і швидкоплинне. Єдине я можу сказати, що скоріш за все я надалі буду вибирати своє життя, тут, в Україні.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА НМУ (19 РОКІВ): Так, тоді завершу. Ну, для мене Україна через десять років – це країна майбутнього, де сконцентровані найкращі люди та технології. Я, як майбутній лікар, буду продовжувати навчатися, сподіваюся, що вже буду працювати по спеціальності та надавати людям пост воєнну психічну допомогу.

Дуже вам дякую, так, ну і ще на цьому ми будемо завершувати. Я дуже всім вдячна за те, що ви сьогодні доєдналися до нашої зустрічі і дуже дякую за вашу терплячість і за те, що ви так активно співпрацювали протягом цих 2 годин, дякую і бажаю вам успіхів у здійсненні озвучених вами планів і всього найкращого дякую!

Додаток 3. Транскрипт 3-ї фокус-групи.

Вітаю! Моє ім'я Марія, я студентка факультету соціології та сьогодні я буду вашим інтерв'юером. Перш ніж ми почнемо, я хочу щиро подякувати, що знайшли час, аби приєднатися до нашої бесіди.

Сьогодні ми поговоримо на тему змін ваших поглядів та пріоритетів за час війни у рамках дослідження "Зміни життєвих стратегій студентства". Ваші думки та досвід допоможуть краще зрозуміти, як молодь адаптується до нових реалій, та як ці зміни впливають на ваш світогляд. Хочу попередити, що дана розмова буде записана, але запевняю, що дане відео не буде передано жодним третім особам та робиться виключно для подальшого аналізу у рамках дослідження. Згодом даний запис буде видалено. Сьогодні ми використовуємо "ZOOM" - чи є у когось питання щодо того, як користуватися платформою? Якщо в ході дискусії хтось говоритиме, а у вас буде доповнення або запитання – на нижній панелі у вас є кнопка "підняти руку", я побачу вашу реакцію та дам слово трохи згодом. Давайте поважати одне одного та дамо усім можливість висловитись.

У разі повітряної тривоги ви можете припинити проходження інтерв'ю та пройти до укриття або продовжити бесіду за вашим бажанням. У разі відключення світла, за можливості та бажання ви можете перепід'єднатися до зустрічі або повідомити мене про втрату сталого підключення до інтернету та надати відповіді на пропущені запитання у письмовому вигляді.

У нашому обговоренні важливо, щоб кожен з вас почувався комфортно і вільно ділився своїми думками. Всі ваші відповіді залишаться анонімними, я не даю оцінок, а навпаки, ціную щирість та відвертість у висловлюванні ваших позицій та відчуттів. Ще раз дякую вам за участь та сподіваюсь, що наша дискусія виявиться продуктивною та цікавою для всіх. Тож, давайте розпочинати. Спершу давайте познайомимось. Коротко розкажіть про себе та назвіть 3-4 прикметники, які максимально точно характеризують Вас.

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Так мене звати (Ім'я респондента) я студентка київського політехнічного інституту, вчуся на спеціальності біотехнології на 3 курсі зараз. З початком війни в квітні переїхала в Німеччину і вже понад рік знаходжуся тут. Щодо прикметників це важко, мабуть, зараз підібрати, але в якійсь мірі точно втомлена. Також, можливо, не визначили на своєму життєвому шляху зараз. І третій. Ну. Заважко буде зараз підібрати, але типу мотивована щось змінювати, так скажу. В своєму житті конкретно.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте наступним, буду мене звати (Ім'я респондента), мені 21, я навчаюсь КНТД Київський національний університет технологій та дизайну. Три прикметники. Мабуть, про себе скажу, як кажуть, друзі, що я добрий. Також враховуючи реалії знервований і хочу теж погодитись з (Ім'я респондента), що дуже мотивований.

Дякую, дякую. (Ім'я респондента), я бачила перед цим вмикав мікрофон.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Так так, (Ім'я респондента) навчаюсь в Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка. А так, значить, мені 21, що там 2-ге... Чотири прикметники: живу в Києві, всю війну провів тут. Чотири прикметники, ну нехай буде, я не знаю того, що цікавиться, як це одним словом цікаво. Зацікавлений, напевно, так підхоплю колег теж втомлений, я думаю. А нехай буде лінивий. Мені здається, це об'єктивно тут і четверте: ну хай буде теж мотивований змінювати якість так гарно сказали і мені це сподобалось. Нехай буде так.

Дякую. Дівчата?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Добре мене звати, (Ім'я респондента), я теж навчаюся в Київському політехнічному інституті на комп'ютерній інженерії 4 курс. Переїхала, не можу сказати, що я переїхала, але через війну зараз я знаходжуся в Австрії і паралельно навчаюся в іншому університеті. Тут називається ЮДКУ. От але мрія повернутися додому і скоро повернуся. Про прикметники мені дуже подобається слово «мотивована» і я ще напевно, не знаю, хочу як це сказати, хочу розважатися і нічого не робити не так. От якщо я знаю, як це прикметник, але щось типу. Шукаюча пригод знаю, може так.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Я (Ім'я респондента), зараз вчуся в Польщі, в університеті Сілезькому переїхала, жила в Польщі не за власним бажанням. Так вийшло, що війна почалася в той момент, коли я вже була за кордоном, і я таким чином трошки застрягли не в тому місці, де хотіла б знаходитися і власне півроку до вчилася в університеті і потім повернулася до України. По прикметники, то я, напевно, мені сподобалася, як Антон сказав про себе, я вважаю, що я теж добра. Я напевно, теж об'єктивно

кажучи про себе дуже принципова. І, чесно кажучи, це знову ж таки вибивається серед всіх інших. Я втратила якусь мотивацію на цей період, то я навпаки не мотивована зараз. Ну і щось четверте може бути. Теж досить лінива хай буде так.

Дякую, дякую (Ім'я респондента). І давайте тоді ми відразу переходимо до 1 завдання. Я зараз вам надішлю посилання. Так я зараз кожному учаснику надала власне посилання, за яким потрібно розподілити розподілити 13 карток з цінностями, які тою чи іншою мірою важливі для різних людей.

А вам треба розподілити їх по 3 групам від найважливіших до найменш важливих, якщо виникають запитання, бо ви можете розподіляти абсолютно вільно. Тобто можете до 1 колонки віднести там 2 або 7 цінностей до 2 відповідно. Також він не кількість, тобто немає такого, що п'ятнадцять цінностей 3 групи і кожна група має бути по п'ять цінностей це абсолютно вільно.

І якщо виникають запитання щодо значення карток, також можете здавати. Поясню давайте цю справу десь 3 хвилини і в 16:15. починаємо обговорення.

СТУДЕНТКА КП (21 РІК): Перепрошую це якості, які, я вважаю важливими для себе чи я чи для інших людей?

Для себе.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Ну я вже готова, якщо що. А мені треба зачитати?

Прокоментуйте першу колонку найважливіших цінностей і розкажіть, що ви віднесли до цієї колонки і чому?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Добре, в мене ви найважливішу цінностях це особиста свобода, тому що ну, мені здається, це не впливає як життя з батьками, наприклад, так і теперішня ситуація в країні ти яюсь усвідомлюється, наскільки це все важливо і не задумується про це, коли все гарно. Ну і з батьками це просто як вже така більш буденна проблема, що не вистачає особистого простору і часу на себе. Але, можливо, малося на увазі щось інше. Я сприймаю це так. Потім психологічний комфорт також важливо, тому що часто, особливо в останній час і, починаючи загалом з навчання в університеті, часто були проблеми з власним психологічним

комфортом. Тому хочеться якимось чином досягти повного якось миру з собою. Потім міжособистісні стосунки, тому що люди це буквально те на чому я в основному тримаюся, спілкування з людьми і близькими. І моральність це якраз таке відноситься до моєї якості, такої як принциповість то і моральність це теж для мене дуже часто являється якимось принципом, хоча я не можу сказати за себе, що я там дуже і найморальніша людина з усіх, кого я знаю. Проте, я часто про це думаю, і самореалізація це якраз такий пов'язано так само про те, що я казала, щодо мотивації у мене її сильно нема, проте постійно думаю, і хвилююся за те, що я можу чогось все можу нічого не досягти, або що я нічого не вмію і тому для мене хотілося б, щоб ця самореалізація це напевно, те, від чого я б ніколи не хотіла відмовитися. Хотіла б обов'язково її досягти, обов'язково її мати і усвідомлювати, що вона у мене є. Ось так.

Дякую. (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Так звісно. В мене насправді дуже схожі відповіді з (Ім'я респондента). Єдине, що я самореалізацію віднесла якось над усіма колонками, тому що для мене я не знаю, мені здається, що вона її не можна, якби від неї не можна відмовитися. Мені здається, що просто вона може по різному проявлятися типу. Для когось вона саме в якихось можливо пов'язаних з роботою, матеріальними речами справах, але, можливо, хто може від чого відмовитися, але він все одно самореалізується в чомусь іншому типу. В стосунках, з людьми і так далі, тому я не змогла віднести саме цей пункт, ні до якої з колонок, тому що мені здається, що якби ну що я не можу її, якби досягнути як якусь конкретну річ. От, а так само я згодна з тим, що в 1 колонці має бути моральність та психологічний комфорт. Також я сюди віднесла ще дозвілля та матеріальний комфорт. Да, і так само з приводу краси та здоров'я теж мені здається, що вони взаємопов'язані речі, і що від них не можна відмовитися, тому що якщо якось від них відмовився один раз, то потім ніколи не зможеш наздогнати це. Тому для мене вони якось мають бути теж постійно десь підтримуватися. Отак. А щодо найменшої найменшого ступеня важливості для сюди віднесла владу та статус. Отак.

Дякую, (Ім'я респондента). Хто бажає продовжити?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я продовжу. В 1 колонку я відніс здоров'я, бо я з дитинства займаюсь спортом і завжди травми

переслідували мене. І я вже в свої 21 рік розумію, що здоров'я це дуже важливо. Треба за ним слідкувати, ходити на огляди. Ну типу то далі самореалізація що це розуміння людини свого потенціалу. Ми зараз дуже молоді і зараз якраз такий час, коли ця якість має проявлятися це. Далі візьмемо фізичний комфорт, враховуючи на роботі, які працюють, це робота з людьми і зазвичай стан мій психологічний стан залежить від настрою людей. Якщо людей поганий настрій, мене буде так само і навпаки. Саме тому я вважаю, що це дуже важливо якимось його розвивати і намагатися зробити його більш стабільним. Далі я обрав міжособистісні стосунки, оскільки слово і це я вважаю як от попередні колеги говорила про друзів, якщо б друзі під час війни я не знаю, що б зі мною сталося в мене психологічного комфорту, зовсім би не було особиста свобода, знову ж таки, враховуючи те, що зараз живу з батьками, війна дуже багато часу проводить з одними й тими самими людьми, і це трішки давить і хочеться якоїсь особистої свободи.

І останній пункт, який додав у 1 колонку це моральність. Я зрозумів це так що можна це як інтерпретувати як 1 правило моралі, що відносяться до людей так я хочу, щоб відносились до тебе. Ось якимось так.

Дякую.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Ну може я, якщо (Ім'я респондента) не проти?

Так щодо цінностей найвищого ступеня важливості на 1 місці у мене здоров'я на 2 психологічний комфорт. В принципі, цей рік мені показав, що якщо ці 1 перші 2 позиції в пріоритеті, то все інше може вдаватися, бо якщо в тебе шкутильгає здоров'я або ти відчуваєш себе некомфортно ментально, то внаслідок цього ти інше просто не можеш робити. Далі в мене йде самореалізація, бо зараз це важливо. Особливо, коли тобі 20 і ти думаєш, з чим взагалі пов'язував далі своє життя і тому подібне.

Далі особиста свобода це те, чого я вже не відмовлюся. Мабуть, ніколи після того, як я рік в принципі пожила за кордоном і усвідомила те, що я самостійна особистість, яка в принципі вирішує всі проблеми, може зробити все сама для себе, не потребує когось іншого, а далі дозвілля. Я думаю, що без відпочинку не можливо досягати своїх цілей нормально, тому я не готова, наприклад, від цього відмовитися і просто працювати нон стопом, далі йде матеріальний комфорт.

Ну тут не знаю, як це коментувати, просто для реалізації якогось росту треба відповідні умови якісь комфортні навкруг себе, і це все за допомогою матеріальних благ може облаштуватися і далі це знання. Цю позицію я довго розмірковувала куди поставити, але вирішила, що не готова від цього відмовитися не в плані якихось академічних досягнень, а от в плані всього того, що, як мій досвід, який я назбирала протягом 20 років, де мені здається, без цього мені важко. Зараз було там, де я є.

(Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Так добре, дай тоді завершую я думав ми коментуємо всі 3 тому думав почати з останнього. Ну да, почну тоді і закінчу першу. У мене тут міжособистісні стосунки, ну це не в порядку, я кажу просто те, що відніс спершу колонку міжособистісні стосунки не знаю, люблю своїх друзів, батьків, дівчину, всіх взагалі люблю людей, мені важливо якимось з ними гарно комунікувати, важливо, коли вони зі мною гарно комунікують, навряд чи від цього відмовлюся колись не думаю, що зміниться далі психологічний комфорт. Ну це зрозуміло, що війна підтвердила напевно, якщо може, я до війни відніс би це в другу колонку зараз в принципі важливо, бо постійно якісь чинники, подразники і тобі якимось треба себе тримати. Потім здоров'я. Ну тут мені здається і своєї, в тому числі для всіх взагалі людей це зараз теж доволі нагальна проблема, будь який момент там прилетить, ракета ще щось уламок і все здоров'я нема. Тому ну, мені здається, це, як і було важливим. Звісно, то зараз воно що важливість підвищується, що ще у нас особисто свобода ну от мені сподобалося, як (Ім'я респондента) сказала, що її складно взагалі якимось класифікувати, але ну вона повинна бути в людини, бо якщо у неї немає цієї свободи, то хто ми тоді такі? Росіяни чи хто? Вона має бути. І самореалізація, п'яте, бо дійсно, тут вже (Ім'я респондента) там 20, 21 рік, і це дійсно важливо зараз знайти свій шлях просто в житті і ну, якщо через 10 п'ятнадцять років це може бути десь в 2 колонці, то зараз у мене поки що це в першій тому оці п'ять речей в принципі все.

Дякую. І давайте, в принципі, всі так говорили про стосунки, давайте плавно перейдемо до цієї теми і давайте спершу поговоримо. Про сім'ю, скажіть, будь ласка, яка ну взагалі, що для вас є і які у вас стосунки в сім'ї?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Можливо, давайте я почну. Добре, ну я не можу якось описати свою сім'ю якимось.

Якось чорно або біло, це завжди такі стосунки не описуються якимось одним словом. Загалом я вважаю, що в мене, я не знаю навіть як, як правильно писати сім'ю дуже гарна сім'я, я задоволена, мені подобаються мої батьки, непогані люди все вам, але звісно, не без якихось суперечок не без якихось розгалужень у поглядах і якраз таки за війну так само відбулися ці різні погляди і їхній вплив, тому що я мріяла повернутися якраз таке додому, опинившись у іншій країні, вже з початком війни, а мої батьки буквально мене не пускали і через те якось так напружилося, напружились стосунки і це досі відбувається в тому плані, що нібито от мені 20 років, але до кінця я не можу вирішувати щось сама, бо я маю зважати на їхні погляди, тому в цілому, описуючи ситуацію, у мене чудова сім'я. Я їх обожаю, всі один одного люблять проблем нема, але звісно, розбіжності у поглядах, як у неважливих, так і у важливих ситуаціях, вони все ж наявні. От можливо все щось не до недосказала, тому повторіть. Будь ласка.

Ні все чудово. Дякую. Хто продовжить? У нас залишилось 10 хвилин. Я думаю, що в принципі ми встигнемо ще 2 людей послухати і далі я надішлю вам нове посилання і ми зайдемо на зустріч.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Добре, давайте. Може я тоді тури стосунків в сім'ї ну я єдина дитина в сім'ї так якось вийшло, що в мене братів- сестер немає. Тому напевно, акцент на батьках ще більше. За рахунок цього у мене гарний з ним стосунки як були, так і під час війни залишилися в принципі, тут глобально нічого не змінилося. Я ну так зараз живу один, але перші два, напевно, два місяці війни жив з батьками і ну в цілому, звичайно, це так ну трошки, коли у вас напружена атмосфера, війна за вікном і в цілому ще мають оживати це так, складненько трошки і ну. Виявляється якась розбіжність у поглядах, виявляється розбіжність в побуті уже і ну, так це достатньо складно. Але ну тому я вважаю, що в принципі з батьками мають бути гарні стосунки, але ну, бачитися ви маєте не кожного дня бажано, щоб ці стосунки тільки покращувалися, у вас було, ну може, трошки один одному набриднути от а так, загалом вони дуже на мене впливають.

Ну я від них у багато в чому залежу, це не знаю, мені здається нормально, і так всі люди, скільки тобі 20 років 43 від їх думки залежитш, від їх

погляду, залежиш, тому це нормально, я їх люблю, немає якихось проблем і тому, ну, не знаю, що ще додати от з війною єдине, що з війною досвід спільного проживання знову повернувся, і от тут такі висновки я зробив на основі цього.

Дякую. Дякую, (Ім'я респондента). Хто продовжить?

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Можу я продовжити. Ну от щодо стосунків з моєю сім'єю, то я якраз таки менша сестра в мене є ще старша сестра, тому я не скажу, що прям фокус на мені у нас рівноцінну люблять її однаково до нас плюс мінус відносяться, але в мене з початком війни, пройшла повна така жорстока сепарація, бо після років дистанційки я була весь час додому, а тут переїзд в іншу країну. Я сама, тому в якомусь плані стала самостійнішою і тому подібне. І але в цій самостійності. А але ці самостійності, я бачу якісь трошки мінус бо в мене за цей рік просто з'явилася якась мулька, що я маю сепаруватися абсолютно всьому там фінансово від думки від всього взагалі відгородитися від цих людей. Я не знаю, як з цим боротися, але тим не менше є таке в голові. Інколи з цим дуже важко, бо типу заспокойся тобі всього 20 ти не можеш цього досягнути за цей відрізок часу, а вже дуже сильно хочеться і це дуже дивно. А взагалі, якщо окремо брати по батьках, то типу в мене нормальні стосунки з мамою, я взагалі можу з нею всім поділитися. Вона мене досить сильно підтримувала в деяких моментах, коли мені було тяжко за кордоном, бо цього взагалі тут ніяк не можна ізбіжати українська не знаю, але от а щодо батька це мене трошки не те, щоб дратує, засмучує, мабуть, в наших стосунках, бо в мене досить холодні стосунки, бо його характер це повністю відображення мого в найгірших рисах. І тому інколи буває тяжко з ним комунікувати. Ну просто така ситуація, наприклад, що от я кожен день дзвоню і з мамою можемо там говорити, а от з батьком за цей рік я десь говорила, можливо, разів п'ять, при тому, що вони одружені, живуть разом просто типу мама переказує це все от такі, можливо, комусь дивно, але я ж в принципі за 20 років звикла якось так типу. Для мене це нормально. Я думаю в цьому.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я. В мене, скажу чесно доволі напружені відносини між членами сім'ї. Скажемо так на це впливають чинники, подразники, про які, на жаль, не можу сказати, але сюжет

залишається в тому. Ну, якщо, наприклад, описати одним словом стан нашої сім'ї зараз як море іноді буває спокійно, але коли почне хвилюватися, тоді буде не дуже прикольно. Але в цілому батьки завжди мене підтримували, завжди допомагали коли я починав вчитися в університеті, починав працювати завжди була підтримка допомога від них, і також ще хотів щось сказати.

Батьки, вони. Вони дуже як дуже люблю, але у них іноді буває отця надмірна опіка і скажемо так, коли я роздратований через там певні чинники, вони можуть цього не помічати. І через це створюється певні конфлікти. Але ми намагаємось стабілізувати, тому в цілому певно, добре.

Дякую, у нас ще залишилось 4 хвилини.

СТУДЕНТКА КПШ (21 РІК): Думаю, що я ще залишилось. Я думаю, що я встигну за 4 хвилини. Моя сім'я відрізняється від. Всі мої ребята, які тільки що розмовляли в мене, я не змогла підібрати правильного слова, але мені здається, що можна вжити слово не обмежена сім'я, тому що мої батьки розлучилися, коли мені було п'ять років, і я вже з дитинства звикла, щоб мене є як 2 дому. Тобто в мене окремі стосунки з татом, окремі стосунки з мамою, вони спокійно могли спілкуватися одне з одним, але не дуже часто це робили, тому в мене якби такий, таке сприйняття світу, що ніби я якби в мене не дуже багато родичів, але так само всі мої друзі стають моїми родичами не гірше, ніж близькі родичі. Розумієте, тобто мене якось так я звикла, що моя сім'я не обмежується одним будинком, одним одним людьми, якось одними зв'язками родинними. Тому якось так я не знаю як жити по іншому, тому що я до такого звикла з приводу стосунків. Між нами в мене чудові стосунки, що з батьком, що з мамою і так само в мене є вітчим з ним теж мене добрі стосунки і в мене є ще декілька людей, які не кровні мої родичі, але я їх вважаю своїми рідними, з якими теж в мене дуже добрі стосунки. Отак я забула про що я вже мала розказати.

Все правильно, все по темі дякую.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Я ще хотіла б додати, що я з (Ім'я респондента) погоджуюся щодо відносин. У мене дуже схожа ситуація з мамою і батьком вони разом, але мамою якось набагато тепліше, спілкуюся і частіше, хоча ми часто знаходимося в одному будинку та з татом якось дуже рідко комунікуємо один на один, навіть коли ми там вдвох 1 на один на кухні, наприклад, навряд чи хтось нас є до говорить один до одного,

скоріш за все, хтось один просто піде кухні в іншу кімнату. От ну і все це просто про те, що схоже ситуація, як у Ярославів.

Дякую. Дякую, (Ім'я респондента), і давайте тоді я зараз завершую цю зустріч і вже у новій зустрічі перейдемо до наступного питання, щоб його так розвивати. Зараз я надішлю у чат посилання. За статистикою Міністерства Юстиції з початку повномасштабного вторгнення значно зросла кількість укладання шлюбу та розлучень. Як ви вважаєте, як війна впливає на стосунки?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Ну, давайте я розпочну. Укладання шлюбів, я думаю, збільшується через те, що люди зараз поспішають жити. Ніхто не знає, що буде завтра, тому всі намагаються якнайшвидше вхопити свій шматочок щастя і якщо одруження це один із шляхів стати щасливим - то чому його варто відкладати? А збільшення розлучень можна пояснити тим, що багато хто переїхав закордон. З мого особистого досвіду - відстань вбиває стосунки. Ви віддаляєтеся один від одного і у вас стає менше спільного, яке на відстані нормально не побудуєш і ще й бажання його будувати зникає.

Дякую, (Ім'я респондента). Так, (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Так, мені здається, кількість укладання шлюбу зросла через те, що люди усвідомили, що може трапитися будь-що і жити треба зараз. А щодо розлучень, як на мене, на це міг вплинути великий рівень стресу, який люди можливо переживають по-різному і вимагають один від одного різних речей, через що виникають непорозуміння і незадоволення. Плюс, як і під час пандемії, постійне перебуття в одному приміщенні, бомбосховищі, що дуже тисне. З іншого боку також це може бути пов'язано з довгою розлукою, коли жінки виїхали закордон і стосунки не витримали, або ж коли чоловіки перебувають на фронті і жінки втомлюються постійно хвилюватися за них.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Загалом погоджуюся з (Ім'я респондента). На багатьох впливає таким чином, що люди поспішають жити, любити, відчувати, а тим паче якщо стосунки проходять перевірку війною. Тому можливо легше ухвалити рішення про одруження, бо часу втрачати не хочеться. Але звісно може впливати і навпаки. Війна додає стресових

ситуацій, виникає більше подразників, і якщо в парі і так були розбіжності, то війна могла тільки загострити ці проблеми. Плюс, ймовірно, може вплинути відстань, у багатьох вимушено-переселених українців друга половинка залишилася тут, і стосунки на відстані, до того ж в даних обставинах, можуть негативно впливати на партнерів.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Так, давайте я продовжу. Ну, я так думаю, що війна послужила свого роду індикатором. Тобто, воно якось відразу стало зрозуміло справжню... Справжній рівень, мабуть, зав'язків. Особливо в перші дні війни, коли, знаєте, всі питали одне в одного оце «Як ти?», «Шо ви там?». Тобто, наче все звузилось до найближчого кола, підтвердивши ступінь близькості цих стосунків. Думаю, так. Ну і, відповідно, стосовно тих людей, що взагалі себе ніяк не проявили, теж все стало зрозуміло. Якось так.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): А, так, ну, я погоджуюся з попередніми висловленнями, і хочу від себе ще додати, що збільшення кількості розлучень так само може бути спричинено тим, що багатьом людям під час війни здається «не на часі» влаштовувати особисте життя. Думка про те, що особисті стосунки набагато менш важливі ніж спільна національна проблема може впливати на бажання і готовність людей до створення/продовження романтичних стосунків.

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): До речі, я, якщо можна додам до того, що сказала (Ім'я респондента) ще що мені здається, що так само може впливати, коли чоловіки йдуть на війну, навіть якщо жінка не переїхала в іншу країну, а просто так само довго розлука і ще більше стресу. Іноді як це не сумно, але буває, що жінка просто втомлюється переживати за свого чоловіка, можливо, їй просто легше вже, щоб вони розлучилися і вона перестала переживати. Я не знаю, як це висловити правильно. Мені здається, що це теж може так само впливати, як і розлука.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): І ще на секундочку додати таку, ну, більш веселу нотку. Може, ті чоловіки, які теж виїхали разом зі своїми дружинами, ну там якось пересікли кордон нелегально незаконно, потім їх жінки через який час..

Влад, зараз не чутно. Може перезайдіть?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Так це в мене щось з інтернетом сталося, здається.

Остання фраза була чоловіки, які нелегально виїхали за кордон і що далі?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): А, чоловіки, які нелегально виїхали за кордон, де, власне, уже пройшов, потім рік війни і жінки, ну, починають задумуватися. Що ну може, якось наш чоловік неправильно вчинив і потім ідуть від нього. Це ті жінки, які поставили в першому завданні моральність в 1-шу колонку.

Дякую.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Можна додати до цього?

Так, звичайно.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Не знаю, де (Ім'я респондента) бачив такі ситуації, але мені здається, навпаки, ті чоловіки й жінки, які виїхали разом в мене є, наприклад, знайома пара із Маріуполя, от самі розумієте, що там відбувалося. І я взагалі не засуджую цих людей за те, що вони виїхали разом, і мені здається, там відносини навпаки стали міцніші в якомусь плані бо вони пройшли таке горе, якщо це можна так назвати, я взагалі не можу це описати такими словами, і слава богу, що я такого не відчувала і співчуваю цим людям.

Так, а щодо того, що типу вони почали відчуття моральності, починають там щось відчувати і так далі, то в мене є приклад, знову ж таки, знайомої, чоловік якої лишився в Україні, вона на початку минулого року сказала, о боже, та це типу, як так можна? Це ж взагалі не чоловік, якщо він виїде, а зараз рік пройшов і вона за ним скучила, і вже сидить і планує четверту схему, як його вивезти за кордон отак от.

Дякую, (Ім'я респондента). Чи хтось може бажаєш щось додати на цю тему? Якщо ні, то давайте переходити до наступного питання, і тепер давайте поговоримо про друзів і розкажіть взагалі, що таке ну розкажіть трохи про своїх друзів і які у вас з ними стосунки?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Давайте я почну, власне, для мене це була болісна тема на початку війни і в перші півроку війни була за ну

менше, напевно, трошки менше, ніж півроку війни, я була за кордоном в Польщі, у мене там друзі немає і не було. У мене були колеги, знайомі, одногрупники, але це не прирівнювалося і звісно, ніхто не міг мені служити як друг, грубо кажучи, і я оцінила важливість дружби і поставила є власне в першому опитуванні на перше особистісні стосунки на перше місце саме тому, що коли я повернулася до Києва, я усвідомила, що для мене Київ не просто дім, як місто, в якому я живу, а так само дім в плані людей. Я повертаюся до тих людей, з ким я маю, напевно, найліпші стосунки серед усіх людей знову ж-таки така я забула слова тавтологія так.

Я повернуся і зрозуміла, що ось ті люди, з якими я дружу, які були в Києві на той момент це мій дім. І для мене ця дружба була дуже важливою, якщо б багато вже хто здається, сьогодні сказав це, якщо б не друзі, то я б скоріш за все, була в такому психологічному стані, що зараз би не була на цьому опитуванні. І взагалі багато де не була, тому для мене дружба являється вирішальним, напевно, в житті в цілому, а особливо це усвідомила за час війни.

Дякую, (Ім'я респондента). Можливо, (Ім'я респондента) продовжить?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): А, я хотіла, знову ж таки погодитись з усім, що сказала (Ім'я респондента). Особливо з приводу Києва я сходжу почуття відчула, тому що, звісно, я не так довго була за кордоном, але і тому, що я виїхала саме під час війни. Тобто зараз це вже пройшов рік, але теж оце от почуття, коли ти повертаєшся до Києва і ніби там ніби кожне дерево наповнюється своїми друзями. Тобто я не знаю, я просто йдеш і дуже сильно любиш кожне, кожне дерево кожен будинок, але це не тільки відчуття, що це твоя рідна земля. Це теж, звісно, дуже важливий фактор, але саме через друзів воно якось ще відлунюються твоєї душі. Я не знаю, як це можна описати, але, це от, да, це саме друзі створюють якось таке от наповнення життя. Для мене це точно так і так само, як вже багато хто сказав, що я не уявляю свого життя без друзів. Я іноді, напевно, це навіть грає трошки проти мене, тому що я, мені складно бути самою в деякі моменти, мені я дуже потребую людей, особливо дуже потребує своїх друзів, але вони наповнюють моє життя усім наповнюють життя життям. Отак.

Дякую, (Ім'я респондента). Хто продовжить? Хто бажає?

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Я можу в принципі. Власне зараз у мене дуже сильно відрізняються, мені здається, досвід дружби від тих, що розповідали дівчата, бо за цей рік я усвідомила для себе, що перш за все, ти маєш бути другом сам для себе і твоя міжособисті твої стосунки з іншими людьми не мають прям дуже сильно впливати на тебе. Якщо це тобі псує настрої, тому подібне, то краще відмовитися від спілкування з такими людьми. Наприклад, як в мене був друг, я його вважала найкращим другом, з яким ти переписуєтья про кожен дрібничку, кожен день ви здається, знаєте один одного найкраща, але усі ні я не знаю, що йому в голову взбрело, але він почав якось недвозначно двозначно висловлюватися про те, що от ти там переїхала в Німеччину. Значить ти там залишишся от там мову вчиш ой, а ти щось за університети говорила, то, мабуть, ти переїдеш і будеш там вчитися, і так далі не знаю, можливо це якась жаль втрати чи що при тому, що в мене немає планів залишатись тут на постійну основу я хочу влітку повертатись Київ додому, от але тим не менше мені це супер почало псувати настрої. Ти взагалі, що ти людині не говорив, то вона ну не сприймає це і не хоче мабуть, чути, то я просто припинила спілкування, бо це дуже сильно мене ображало і тому подібне. А також, мені здається, я стала більше цінувати друзів, з якими в мене, хоч і рідкі контакт, але вони як наповнюють мене, припідносять. Я була взимку в Україні на всього 2 тижні, і їде навіть в інше місто, щоб чисто побачити своїми друзями. І мені так цінно було те, що ну, можливо, ми не так часто спілкуємося типу ми там зідзвонюємося ж тому подібна ну раз на 2 місяці і так далі, але тим не менше, немає оцієї пустоти між вами. Здається, що ви чогось один про одного не знаєте, ви можете спокійно зустрітись і поговорити 3 години, не замовкаючи от таких друзів, я почала цінувати набагато більше, бо, як виявилось, ті з ким ти майже постійно спілкуєшся, і вони тебе знають краще за всіх виявилися трошечки шкідливим фастфудом в твоєму житті, а ті друзі, з якими ти начебто не дуже так часто контактуєш, але вони наповнюють тебе набагато краще і таке спілкування цінніше, а також ще в дружбі змінилося те, що я можливо, це його і егоїстично з мого боку, але тим не менше, я не дуже люблю зараз ще слухати, як той сильно жаліється, або ще щось. В тому плані, що в мене подружка. Там також на дистанційці сидить своєму місці не в Києві і тому подібну, і вона часто там жаліється. У мене там викладач може, там ще щось має, там ще щось тому подібне. Мені не хочеться це чути, бо у відповідь, коли я там, наприклад, за ті самі проблеми в Німеччині і так далі жалілася така вона, ага, і далі

своє розповідати і мені якось не хочеться слухати, чиїсь проблеми, якщо мої так само не хочуть слухати. Важко, мабуть, це описати ще якось то ось таким тому я стала в якомусь плані, мабуть, егоїстичніше просто в дружбі.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я закінчу, чи не останній? Добре по першій одразу хочу сказати, що мої друзі найкращі і не в тому плані, що як звичайне розуміння найкращий друг, а вони просто найкращі як означення там як прикметник, а я їх дуже сильно люблю. І насправді, якщо один мій друг на початку війни, бо майже всі інші виїхали на захід України. І на жаль, ну може, не на жаль, поїхали майже всі залишився один, але якщо б не він, я, мабуть, не знаю, втратив би віру, хтось втратив би, не знаю, можливість робити якісь речі, можливість отримувати задоволення від простих речей. Але завдяки йому я відчував себе людиною, відчував себе комусь потрібним і завдяки йому відчував спокій попри вибухи і попри всю ту ситуацію, яка була у нас. Для мене дружба насправді це коли неважливо, в компанії просто ви приходите бачитися один з одним. Давайте візьмемо для прикладу компанії освіти в компанії дивитесь один на одного і починають сміятись, бо ви розумієте, що думали про одне і те саме, коли, наприклад, ви йдете по парку, дивитесь на одну і ту саму дівчинку, починаєте сміятись через те, що ви на неї одночасно подивилися. Неважливо, з яких причин зазвичай у друзів свої причини завжди на щось. І ось для мене дружба це насправді, коли ви розумієте один одного на якомусь підсвідомому рівні, і не знаєте навіть, як це працює. Ось якось так для мене поняття дружби.

Дякую, і (Ім'я респондента) здається ще.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Ну я тут погоджуюся, у мене теж один такий є друг, з яким ми ну десь, напевно, на 8 день я думаю, після початку повномасштабних там десь був початок березня оце перша була людина не з бомбосховища, загалом не виходив з мого двору, яку я побачив, і це досі один з найщасливіших моментів, напевно за цей рік. Бо я не знаю, це дає надію. Друзі. Друзі дають радість і ну ти відчуваєш себе краще просто. Ну, хоча теж от як сказала правильно (Ім'я респондента), звичайно, друзі мають перевірятися. І якщо от, наприклад, не знаю, якщо людина там твій друг умовно слухає досі там російську музику, наприклад, наприклад, через рік після повномасштабного ну, напевно, варто подумати, що від нього

відмовитися. От, ну або хоча б якось зменшити його появу в твоєму житті. Ну в принципі так, щоб довго не розтягувати там теж всі вже так непогано сказав.

Дякую і також плавно підійшли до цієї теми. А скажіть, будь ласка, чи є серед ваших знайомих або друзів, хтось про належить до лав ЗСУ, і, як можливо, змінилося ваше ставлення або ваші стосунки з цими людьми після початку масштабного вторгнення?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Я можу почати, бо в мене вітчим належать до ЗСУ. Він з першого дня вже і ще в 14 році ходив в до я за контрактом він влаштувався до збройних сил, і він був на сході. І потім, коли почалось повномасштабне вторгнення в саме в перший день, 24 лютого, він одразу ж пішов його, призвали він сам. Навіть якщо вони не призвали, за бажанням пішов, там були всі перекриті дороги, неможливо було ніяк дістатися до частини. Він пішки дійшов там якось вони з побратимами знайшли машину і поїхали в частину. І він дуже довго, я його не бачила десь напевно місяців сім. Потім він почав приїжджати частіше, і зараз я з ним нещодавно бачилися, коли переїжджала до Києва, йому там потрібна була операція на нозі, і тому він був якийсь час дома, і я не знала, що я його так сильно люблю і що це дуже, дуже гарний вислів, наданий з мого боку, але просто через те, що він вітчим, то я до нього трошки, ставилася трошки, якби не так як до своїх батьків, ну це напевно, логічно, але якби я його стала трошки на нижчій рівень, і коли я так довго з ним не бачилися, і коли я розуміла, що він в небезпеці, то я все ж таки зрозуміла, що він так само моя родина, і що я його дуже люблю. І я дуже хочу, щоб все було добре, і наші стосунки хороші, з ними. Відповідаючи на ваше питання.

Дякую (Ім'я респондента). Хто бажає продовжити?

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Тоді я розкажу про свій досвід, я так розумію ставлення двоє довоєнних і людей, які в складі ЗСУ так є питання зрозуміла правильно?

Ну взагалі, якщо у вас можливо, є знайомі, які зараз належать до ЗСУ, чи змінилося ваші, можливо, стосунки, якщо це ближче знайомі або ставлення до них.

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Ось прям супер близьких мене знайомих, які служать в лавах ЗСУ немає, але так склалося, що в мене в родичах є

така людина, як пташка, це Катя Поліщук, я думаю, ви всі чули про неї, з Азовсталі, яка була в російському полоні, і, скажімо так, в нас.. не.. ну ми типу так, родичі через там дуже багато махінацій, але тим не менше, я знаю небагато спілкувалася до війни і після, в принципі, але я її бачила, поки була вдома взимку. І, мабуть, от зустріч конкретно з нею змінила моє ставлення в принципі, до людей, які служать, бо типу я безмежно їм вдячна за все, що вони роблять, я не відмовляюсь від того, що їм потрібно допомагати типу донати. Це я це розумію, і це все окей і нормально. Але при цьому, мабуть, варто не ідеалізувати військових абсолютно всіх, тому що це такі самі люди, які просто роблять більше для того, щоб звільнити нашу країну від окупації, тому подібне. Але тим не менше, це люди з своїми тарганами в голові і ідеалізувати їх не можна. Бо поки він на фронті, то або вона здається, що це супер герой, а коли ця людина повертається, то її проблеми нікуди не зникають, її думки з деяких приводів вони дещо типу, ну, скажем так, не толерантні, можливо, і тому подібно їхнє відношення до того, їхній патріотизм. Всі оці почуття це, звісно, все прекрасно, але це не відмінняє того, що може бути недоліки інші. Яюсь так.

Дякую. Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Ну я можу продовжити, якщо просто думку (Ім'я респондента) теж продовжувати. Мені здається про ідеалізацію, що зараз треба ідеалізувати. Бо, ну це фактично найважливіші люди конкретно зараз суспільстві, як би там не було, які роблять найважливішу функцію зараз. І тому мені здається, наразі треба ідеалізувати. Після повернення, після закінчення війни, звичайно, буде багато нюансів, пов'язаних з цим, дійсно люди різні, потім буде різний досвід у людей на війні, і там потрібно буде розбиратися, буде важко, звісно, але зараз, щоб вони відчували підтримку, вони відчували віддачу від ну нас фактично людей не на фронті, то мені здається, ідеалізувати, ну, може, ідеалізувати це таке сильно яесь високе слово, але ну з повагою з гідністю і, це однозначно, і ну не знаю з приводу критики людей на фронті. Ну, зараз мені здається, недоречно, після війни треба, звичайно, буде розбиратися. Ну, але тут, щоб було це закінчення війни, якраз мені здається, що була перемога, то зараз цих людей в якомусь плані варто ідеалізувати.

Дякую. (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Так, звичайно. В мене, не знаю чи на жаль чи на щастя, немає знайомих з лав ЗСУ, і тим паче близьких людей, бо я думаю, що якщо були я не зміг би передати ті емоції, які б я відчував. Але, як змінилось моє ставлення до ЗСУ в цілому, я можу передати по, скажімо так, якщо порівнюючи, наприклад, там з початком війни, коли люди, якщо пам'ятаєте, люди, здається з охорони чи посольства, чи чогось з рпг знищили танк. Люди з охорони, це не військові, це ще хтось це просто охоронець. Це був початок війни. Коли змінилось ставлення, це коли ми бачили оті жахливі відео катувань, знущань над нашими військовими, нелюдськими якимись діями, відношенні до наших військових, через що вони проходять, що вони переживають заради того, щоб нас захистити, і не можна це назвати їхньою роботою. Тобто хтось може назвати, але звичайно, людина віддає життя за свою сім'ю, за інших людей, за свою націю. Тому таких людей, безумовно, треба поважати, донатити на ЗСУ. І, мабуть, в цілому все.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Так я ж залишилася, але чесно кажучи, мені, я не багато чого маю сказати. Згодна з усіма в дискусії щодо ідеалізації, напевно, більше згодна з тим, що зараз варто звертати увагу на досягнення, а на якісь недоліки і зараз дійсно варто ідеалізувати з ЗСУ. Натомість потім, звісно, буде повно питань до деяких представників ЗСУ і так далі, але все ж я погоджуюсь з ідеєю про те, що зараз ідеалізувати варто, ну і про знайомих, у мене знову ж таки, на жаль, чи на щастя немає близьких знайомих, є один знайомий дорослий чоловік, друг сім'ї, який ще приймав не аби яку участь у війні за часів ато, але чесно кажучи, на той момент я була ще не настільки свідомою і національно свідомою, щоб оцінювати це по факту. Але зараз я не так часто спілкуюся з цим чоловіком, але іноді зустрічаються, і я іноді бачу його значок. Ось цей металевий значок, які який військові носять у себе на шії. У мене просто в голову приходить таке дуже, дуже сильне усвідомлення і сильні емоції щодо того, наскільки я поважаю цю людину. І особливо я просто в цілому знала цю людину зазвичай за розповідями, як чоловіка, який завжди готовий і завжди хоче і виражає бажання всім всюди з чимось допомогти і у нього просто неймовірне почуття долгу перед державою і я вважаю, ну ми всі хочемо називати себе дуже часто патріотами, але всі часто сумніваємося, чи ми робимо достатньо і ось та людина цей чоловік, я думаю, він певно у себе в

голові і відчуває, що він робить достатньо, і він робить все можливе все, що в його силах, тому мене просто неймовірна повага до нього. Особливо з тією, із повномасштабним вторгненням, вона розвилася найбільше, тому що знову ж таки раніше у мене, на жаль, не було такої такої свідомості того, що відбувається в країні останні 8 років. Чи вже вже дев'ять напевно. От, ну, в цілому це все, більше нічого сказати.

Дякую, (Ім'я респондента), скажіть, будь ласка, чи відгукується вам теза про те, що війна посприяла зближенню стосунків і підвищенню рівня довіри між українцями? Як ви це відчуваєте і можливо, чому так? Або чому ні?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я спробую почати. На початку війни, безумовно, по цим міткам, потім були прильоти і ніхто не довіряв нікому. Ми намагалися з другом волонтерити, але нас не пускали у під'їзди бо типу не знали хто ми, це просто для прикладу, але зараз війна настільки об'єднала, як люди допомагали один одному, сидячи в укриттях, приносили якісь пайки, коли там хтось не мав можливості вийти, не було коштів. Усі один одному допомагали і це скажемо на російське слово не хочу, тому скажу: це згуртувало народ. Знову ж таки, повертаючись до теми відео, яких ми бачили по відношенню до наших бійців, кожне таке відео воно породило ненависть, лють і все, що тільки можна і жагу до об'єднання для перемоги спільного ворога. І люди робили все, волонтери, якісь добровольці, ще хтось, звичайні люди, які просто кидали, будь які гроші на це ЗСУ, чи просто по війну вони робили це, що ви скажемо так тлі того, що вони згуртувалися, бо зараз війна і треба допомагати один одному. Якось так я можу, хотів по іншому, але вийшло, як вийшло.

Дякую. У нас залишається 6 хвилин і потім ми заїдемо, і всі інші продовжать, будь ласка.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Окей про об'єднання принципі країни і людей я згодна з цією тезою, але на половину десь, мабуть, тільки до зими в нас суспільство було супер змотивоване об'єднаний тому подібне. На початку війни просто помагали всі, хто чим може, найменшою там гривню якусь допомогу і так далі там бабусі, які взагалі їжу готували для військових і так далі кожен вносив свою якусь частинку і це так продовжилося, мабуть, десь до літа потім був якийсь період трошки липень, серпень, як на мене затишшя, єдине, що це ракетні обстріли, які були великі, то це як почуття горя, воно також об'єднує людей і оцей

загальний траур. Потім восени почалися контрнаступи і знову людство було об'єднане все почуттям перемоги. І що у нас ЗСУ найкращі, тому подібне, а от після того, як звільнили Херсон, мені здається, на суспільство почало потихеньку роз'єднуватися в оцій національній єдності, бо в нас, попри все й досі, існують люди, яких я особисто не знаю, але тим не менше, ці люди підносять російську музику в чартах, є люди, фейсбук - це взагалі страшне місце, але в коментарях там можна знайти людей, які обговорюють те, чому зарплата там у військових така висока, їм це не подобається і так далі, а потім ну в принципі, мені здається, от нас суспільство зараз втомилося і через це воно супер роз'єднане і навпаки, зараз викликає більше емоцій якісь злі інфоповоди. Можливо, ну в агресії окей, ми спільні, а в усьому іншому дуже багато роздорів, не як недавня, наприклад, ситуація всі так більш менш по інтернету, тому що я дивлюся по своїй спільноті, то дуже обурені щодо того, що там суддя якийсь в Києві, здається, збив військового на блокпосту, і в цьому плані ми єдині, але до цього люди зараз просто не знають, за кого вчепитися, щоб просто очорнити його, і розповісти, хто, що і робить не так. Але суспільство українське до десь початку зими було в якомусь плані ідеально, такої єдності ми, здається, не було взагалі ніколи за все моє життя, що я пам'ятаю всіх все влаштовувало, але зараз з виснаженням приходиться спостерігати таку ситуацію.

Дякую, (Ім'я респондента). В нас ще є 3 хвилини. Може, хтось хоче ще відповісти.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Я могла б спробувати швиденько. Я вважаю, що оце об'єднаність народу. Вона є дуже, дуже хиткою. Тому що в якийсь момент думаю, що кожен всі як одна сім'я. Ми всі такі класні з однією ідеєю, з однією мотивацією, ціллю, а потім заходиш в магазин і до тебе продавець розмовляє російською мовою, і ти нібито відчуваєш якийсь розчарування. І у мене недавно було, що на блокпості, який знаходиться в 10 метрах від мого будинку. Я чула, як військові розмовляють російською і нібито ну нібито дрібниця, а з іншої сторони ти думаєш, ну про яку об'єднаність може йти мова, якщо ось навіть не хочу наговорювати, але ось, навіть військові продовжують розмовляти російською мовою, та сама російська музика нещастя, яку ти чуєш кожного боку у кожній із кожної сторони кожного боку, як дивно звучало, відпустить більше приходять в компанію друзів і хтось все ще підтримує російських артистів. На стрімінгових сервісах та серверах де ти за це платиш музику ніхто не хоче

цього розуміти. Ти думаєш, яке об'єднання, якщо якась інста-самка все ще в топ чартах України? І тому я вважаю, що це об'єднання, воно, безперечно є, воно наявне, але при цьому воно дуже хитке і воно, звісно ж, його не можна описати загально, бо воно знаходиться у кожного в голові. Хтось вважає себе частиною цілого хтось ні, і іноді ти можеш думати, що ось ми всі тут українці цілі, як одне ціле, але ось ті, що слухають кацапську музику, не вони типу не з нашої компанії і в такому випадку, якщо такі думки є, то все все ж не можна казати про те, що країна суцільно об'єдналася і весь народ однакової думки про все, що зараз торкається нас і ситуації тому казати, що народ об'єднався. Ось так загально і чітко не можна, я вважаю.

Дякую, (Ім'я респондента), і давайте тоді зараз ще перезайдемо і в нас залишилось ще (Ім'я респондента) і (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Ну давайте, може, я в принципі от цим звичайно об'єднання, є і нереальне об'єднання, по міркам того, що відбувалися раніше, це взагалі. Ну не можна було очікувати, що колись таке буде, дійсно зараз втома є, я згоден з цією думкою, що люди втомлюються, як типу втомлюються від війни, це погано, це так не має бути, бо все ще, ну залишає війна, нікуди не зникла, вона триває і не можна, не можна втомлюватися, звісно, хоча, ну це так теж мені здається, певна людська особливість така після цієї втоми знову я сподіваюся, настане, буде більше мотивації людей, але мені ну є такий момент, що мені просто шкода, що цього об'єднання не було раніше, що просто до 24 числа. Ну якби війна тривала 8 років, а люди почали багато людей, звісно, були супер там супер свідомі, суперактивні люди. Але більшість людей почало якось змінювати свої погляди там на русню, в тому числі, а все таки не можна заперечувати, що, ну багато досить багато людей не бачило проблеми до 24 числа. До того часу як там, ну я безпосередньо в їх дім ну це так, звичайно, не їх конкретний дім, а просто я маю на увазі їх там батьківщину почали летіти ракети, і це сумно. Це можна, мені здається, мало це об'єднання відбулося раніше, ми були трошки зайняті політичними питаннями якимись там умовно: Зеленський - Порошенко це важливі питання, безперечно. Але, було, ну наш сусід, все-таки це питання було важливішим, і варто було концентруватися на ньому, мені здається, ніж на якихось політичних чварах, що безперечно теж важливо. Напевно, напевно думка така.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Мені якось дуже складно відповісти на це питання. Я зараз зрозуміла, що я взагалі не знаю, не маю об'єктивної думки. Точніше, моя думка не може бути об'єктивною, але я не знаю правильної відповіді на це, я згодна з усім, що сказали мої колеги, я можу відповісти тільки за себе, що я відчуваю. Дуже сильно відчуваю різницю у ставленні до свого народу до своєї національної приналежності, і я дуже рада, що в мене так сильно злетів націоналізм, так би мовити. І, так, я згодна з Владом, що шкода, що цього не трапилося раніше, що було б краще так почувати себе вже давно, але як на мене, все це є процес, що наша країна, наш народ розвивається і просто, можливо, саме от зараз мало це статися. І далі вже все буде по іншому. Тому, я не знаю, з приводу питання єдності я відчуваю, от, наприклад, я в іншій країні знаходжуся, і я точно часто відчуваю себе якось так, що от іноземці, і я розумію, що вони не розуміють мене, що розуміють тільки українці, і це, з одного боку, можливо, неправильно. Можливо, це, якби націоналізм перевершує правила моралі, але частіше я відчуваю себе приємно від цього, що я, якби хочу бути серед українців. Хочу бути постійно в Україні, хочу купувати українське і мені здається, що це, це добре, це правильно і багато в кого це з'явилося зараз. Під час війни. І це добре, це добре, що воно з'явилося хоча б зараз. І надалі буде розвиватися така моя думка.

Дякую (Ім'я респондента) і давайте тепер поговоримо про навчання. Так, перше запитання, ну ви всі студенти, скажіть, що ви думаєте про навчання в умовах війни і чи відчуваєте ви зниження можливості ролі навчання у вашому житті.

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Я можу почати, якщо коротко того так напевно, тому що я зараз на 4 курсі в КПІ, я закінчую бакалаврат і я хочу скоріше його закінчити і наразі не хочу вступати на магістратуру принаймні зараз, тому що я якось переосмислила своє ставлення до всього і зрозуміло, що навчання не є чимось таким, що мене захоплює й що мені зараз важливо. Тому я хочу дати собі час і не вступати на магістратуру. Тому так для мене змінилися пріоритети.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Я можу так само додати точніше, не додати, а підтвердити у мене така сама ситуація. Власне, війною вирішила не вступати на магістратуру, хоча це завжди було дуже проблемним

питанням. У мене в сім'ї, що обов'язково треба закінчити диплом і все таке, як і в багатьох сім'ях, в багатьох, багатьох батьків нашого, поки пізніше покоління наших батьків притримується все ж того, що диплом це обов'язкова частина твого життя, але я все ж з війною вирішила, що зараз не на часі обирати університет, спеціалізацію і витратити 2 роки на магістратуру, яка врешті може не знадобитися тому. Просто погоджуюсь з думкою (Ім'я респондента). У мене така сама ситуація.

Дякую. (Ім'я респондента), (Ім'я респондента), може хтось вас?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Ну давайте може я однозначно знизилось, і це почалося з ковіда, з дистанційки от як одразу почалася дистанційка, як, ну не було потреби їздити в університет. Мені здається, самодисципліна уже руйнується потроху, потім ще й з війною фокус переключився зовсім на інше і ну, звичайно, менше значення ти надаєш навчанню і чи добре це не знаю. Можливо, ні, але ну як є.

Дякую. Антон.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я, мабуть, ну звичайно зменшилось для початку, але, мабуть, не через війну це почалося після половини після першого семестру першого курсу, коли я влаштувався на першу офіційну роботу і при всій повазі до свого університету, хоча я не знаю, за що мені його поважати, університет, мені нічого не дає в даний момент і не давав минулому. Тому, скажемо так, бажання продовжувати вчитися далі в мене немає, хоча в даних умовах я маю це робити, і якщо порівняти навіть слідкуючи за групою в телеграмі, яка у нас є між своєю групою, конкретно кількість відвідин у нас очне відвідування, кількість відвідувань значно зменшилась після початку війни, враховуючи навіть, ну, під час ковіду, ходили більше людей, ніж під час війни, бо хтось виїхав. Хтось знаходиться зі своїми сім'ями в інших містах, там чи селах, тому якось так.

Дякую.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): І я завершу, принципі за мотивацію до навчання, то здається, (Ім'я респондента) казав, що вона пропала спочатку в принципі, дистанційка, це ще був коронавірус. Ну, тут мені здається, я в школі була більш замотивована вчиться, мені дійсно подобався цей процес, бо я бачила якусь певну віддачу, і ну тоді була основна ціль, наприклад, здати екзамен ЗНО і вступити в той вуз, який ти хочеш, а вступ

в вуз це ще переїзд в інше місто. Київ, столиця і отакі були думки, а зараз я все, що роблю в університеті вже 3 роки, я не розумію, навіщо це типу я розчарувалася взагалі в методах викладання і тому подібне. І ти розумієш, що викладачам ви якось не потрібні, вони викладають все через одне місце і тобі воно особливо не потрібно, бо це не приносить тобі абсолютно ніякого задоволення. І ну, блін, навіщо це робити? В деякий момент просто загрузаєш в такій рутині, здаєш кучу практик, які вимагають дофігіща твого часу. Я там, наприклад, деякими завданнями могла їй по чотири-по п'ять годин, а максимум за це завдання 2 бали ти такий: а куди я витрачаю свій час типу може там яким саморозвитком краще замість цього зайнятися? І через це ну дуже велике розчарування в університеті. Але при цьому в мене жахливий комплекс відмінниці. Він здається, і це дуже важко. Взаємо пов'язується, коли то з однієї раціональні сторони подумає, що от мені це не подобається. Я не хочу це робити, краще я там вчитиму зараз німецьку, зроблю фокус на інші речі і так далі, а з іншої сторони такий та як же ж там типу іншій якось вчать, а ти значить не можеш, і це досить жахливо і про магістратуру. Я також вирішила для себе, що я, мабуть, краще почекаю. В наступному році я закінчую бакалаврат, і я не хочу на магістратуру в КПП і так точно краще почекаю рік. Можливо, якесь волонтерство за кордоном знайду чи щось подібне, але точно не хочу вгязати в українську освіту ще на 2 роки відразу ж після бакалаврата.

Дякую (Ім'я респондента). І тепер ми плавно переходимо до теми роботи. Багато з вас вже зазначали перед цим про те, що ви працюєте або працювали. Розкажіть, будь ласка, чи працюєте ви зараз і, можливо, якщо це якась інша активність і волонтерство, то також скажіть. Будь ласка, хто хоче розпочати?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Ну я можу почати, я почала працювати одразу, як повернулася до дому, до Києва. Просто частково навіть не стільки через війну і почуття того, що мені там треба зараз працювати, скільки через вже відносини з батьками я не могла просто сидіти вдома цілими днями, і тому пішла на роботу вже встигла кинути ту роботу, пропрацювавши півроку, два місяці відпочити і знову влаштуватися, то зараз я знову працюю. Ну, власне, зараз працюю репетитором польської мови.

Дякую. Хто продовжить?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я продовжу зараз працюю. Це друга робота моя, скажемо так, чому почав працювати? Бо скажемо так, коли я був молодший, то не зручно було брати гроші у батьків, а потім там... у зв'язку з деякими обставинами фінансовими треба було як ці обставини покращувати. Працюю, важко сказати це, як перекласти українською, бо я працюю на американську компанію, там з англійською і навіть моя посада це теж вона називається англійською мовою, називається вона менеджер. Типу, мабуть, українською найкраще це можна перекласти десь менеджер з логістики або ну, щоб було зрозуміло, ось вже десь півтора року цим цією роботою займаюсь, не сказати, що мені подобається, але, враховуючи те, яка зараз ситуація у нашій країні, то я не можу жалуватись, забув як українською. Так, жалітися. Все. Дякую.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Да , хотів відмітити, що у Антона прекрасна англійська. А да, відповідаючи на питання, ні, зараз я особисто не працюю, а працював десь напевно, і рік півтора вже не сильно пам'ятаю. Зараз зайнятий дипломом, повністю в цьому треба закінчувати бакалаврат. Треба вступати на магістратуру теж, тому зараз зосередженість на цьому і, звичайно, пошуку себе і в цілому, не знаю своєї, це теж слово вилетіло в пошуках себе, нехай буде так.

СТУДЕНТКА КП (21 РІК): У мене дуже схожа ситуація на ситуацію. (Ім'я респондента) я теж наразі не працюю і теж займаюся пошуком себе, але навіть на магістратуру вступати не планую. Тому я так просто у якомусь, не знаю, плаванні незрозумілому, але мені цікаво, цікаво щось пізнавати нове і пробувати щось робити інше.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Я тоді остання, ну я зараз не працюю в принципі, в мене не було досвіду роботи. Я постійно студентка і в мене досить зараз напружена ситуація, тому що німецької моєї б один не вистачає, що тут десь іти працювати. І до цього я на курсах була з вивчення, а зараз курсові пишу, тому в принципі не мають для цього часу, але в мене є в планах через те, що у нас буде очне навчання наступного семестру повертатися в Київ і там же зміщати фокус уваги більше не з навчання, а влаштуватися кудись на роботу, тому що спеціальність мені не подобається і по ній я влаштовуватися далі якось не планую, тому краще

отримувати досвід в інших галузях і додаю, мабуть, що от відчуття того, що скоро почнеться той період, коли мені потрібно типу буде знаходити роботу і так далі, він мене дещо страшить, не в тому плані, що мені страшно працювати, ні, я достатньо працююча людина і можу справлятися із роботою. Просто оця невідомість, як це взагалі відбувається? Цей пошук роботи? Здається, що всі такі дорослі і усвідомлені, і їм розказали цей секрет, як знаходять першу роботу, а ти такий мені забули розказати от і навіть попри те, що я маю досить багато навичок, але вони не підкріплені десь досвідом, трудовою книжкою, тому подібного. Типу я знаю для себе, що я знаю добре англійську. Я зараз вчу німецьку я досить непогано, там, можу монтувати відео і тому подібно, але немає якось зі сторони такої адекватної оцінки типу не мама сказала, о боже ти молодець, а от хтось інший або це якось досвідом роботи закріплено, тому мені здається, що конкретно через те, що немає оцього підкріплення і від інших людей якимось досвідом роботи і так далі. Мені здається, що 1 раз шукати роботу буде важко, от тому весь страх такий невідомості дещо мене нервує останнім часом, тим більше чим ближче серпень, коли я вже маю виїжджати, тим більше я хвилююся, але, якось справлюся як з усім в житті.

Дякую, (Ім'я респондента), і давайте зараз поговоримо про повітряні тривоги і відключення світла. Як ці фактори впливають на процес навчання і на роботу і як ви з цим впораетесь? Як ви знаходите вихід з цієї ситуації?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я спробую почати. Як це вплинуло на мою роботу? А у нас така сфера, де немає ніяких перерв, то там завжди, завжди є якась робота. Завжди щось трапляється і звичайно, що скажемо так, тривоги на початку, це не ті тривоги, які зараз через. Скажемо так через те, що плине час ми пристосовуємося до умов, в яких ми знаходимося. І зараз для нас тривога це не те, не щось таке особливе, до чого ми вже звикли на початку ми там ховалися, ми по декілька годин ночували сховищах, зараз досі дехто так робить, але не знаю, може в мене щось там з головою не так, але я там коли якісь вибухи, замість того, щоб йти у скажемо так, хоча б коридор, я дивлюсь у вікно. Як це впливає на мою роботу? Я під час тривоги майже не припиняю працювати, тому це мені не сильно заважало. Звичайно, коли якісь вибухи, то доводилося йти в коридор, переносити, брати ноутбук, що теж витрачало багато часу,

відключення світла це дуже велика була проблема, тому що нам перестали платити за години, які ти не працюєш через відключення світла, тому ми, я купив за свої гроші окремо акумулятор для ноутбука і мене, тому що в мене дуже класні друзі. Конкретно друг, який давав мені своє житло, бо у нас були різні графіки відключень, і він мені дуже сильно допомагав. Я майже половину своєї роботи робочого часу проводив у нього і працював там. Ось.

Дякую, хто бажає продовжити, може (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Добре я будинку я знаходжуся серед тих людей, які першу частину війни пропустили ну були за кордоном і через це зараз в мене тут так була за кордоном. Через це у мене не було, вчилася в польському вузі, через те в мене не було проблем, з тривогами або відключенням світла, але якраз на момент, коли я повернулася додому, був ось цей період активних відключень світла по всьому Києву. Я якраз цей період працювала, але на моїй роботі переважно всім було все одно на це, і хоч роботи ніяку не виходило робити за час відключення світла, ми сиділи годинами і чекали включення світла на одному офісі нам точніше в один етап нам доставили генератор, щоб працювати з генераторами. Все одно це було жахливо, тому що ми сиділи під лампочками, які якимось чином підключали до тих генераторів, і це було і для зору погано, і для психіки взагалі людської. А в якийсь момент генератор пропав і ми просто сиділи в кімнаті чекали включення світла. Зараз я знаходжуся на роботі, я працюю онлайн, і я сама вирішую, що мені робити під час тривоги, бо я проводжу уроки і все моє за моїм бажанням вирішується більшість моїх учнів знаходиться в Польщі, тому для них це не проблема. Якщо у мене буде якась ситуація, за якої я мушу відмінити урок, то я можу просто про це повідомити. Це ніяк теж не впливає.

Дякую, (Ім'я респондента)?

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Ну до мене тривоги і відключення світла, вони повпливали, але не в такому плані, як ти на тих людей, що перебувають в Україні, а так як роботи нема, то взагалі ніяк не впливають. Але за навчання, коли почалися блекаути в Києві, то в нас навчання пройшло повне, асинхронний режим. Ну суть його була в тому, що головне десь до січня поздавайте всі роботи, все Бог з вами ми видали вам завдання і робіть. І в цьому я розумію тоді цю ситуацію, що в принципі всім було все

одно один на одного, і така система була дуже зручна, але зараз це відчувається наслідками бо типу, всі звикли якось трошки забивати один на одного. Викладачам якось все одно що, ну викладатися взагалі там лекції вести типу я вам кинув записі, я вам ще щось там кину і тому подібне я не буду сьогодні проводити пару, або той захист, що раніше ви точно 20 хвилин пишете зараз відкривають і забувають пишуть його, скільки хочете. Ну ця відсутність дисципліни дещо знову ж таки демотивує і коли видно, що в принципі це нікому не треба, то чого це має бути треба тобі? А також всі ці відключення і так далі повпливали на мої взаємовідносини, мабуть з друзями, але мені розповідати про це продовжувати, бо питання було про роботу і навчання.

Все-таки більше про роботу і навчання. Дякую. (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Я зі всім згоден, що раніше сказали, чуєш тривогу, матюкаєш русню, бажано додати ж на ЗСУ, якщо спиш, ідеш далі спати, бо по працює за свою молодці і все буде добре.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КП (21 РІК): Підтримую (Ім'я респондента), така сама відповідь. По суті, насправді мене дуже зачепило відключення світла, тому що в Києві, де я живу, там майже не було цих відключень, тому з приводу цього нічого не можу прокоментувати. А з приводу тривоги згодна.

Дякую, тепер давайте поговоримо про бюджет. Ну зараз відомий факт, що за час війни спостерігається значне зростання цін. А скажіть, будь ласка, чи вплинуло це якось на ваші звички і частоту вживання певних послуг або продуктів?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Ну я можу почати на мене чесно кажучи, напевно, не сильно вплинула, більше на мою сім'ю, тому що я коли з ними ну, тобто залишаюся вдома і може залишитися в них, може залишатися у хлопця, коли залишаюся вдома, то я харчуюся за їхній рахунок і тому це вони вже контролюють. Я так думаю, що, звісно, вони змінили трошки підхід до розподілення бюджету на продукти.

А я сама так вийшло, що на колишній роботі у мене вийшло трошки повідкладати грошей і спочатку я думала над тим, що треба щось з ними зробити, тобто або вкласти їх кудись або відкласти і не чіпати. Але потім

подумала, що навпаки війна, що завгодно може статися, треба витратити гроші так, щоб було весело, тому мене це скоріш вплинуло лише в той бік, що якщо я щось хочу і в мене є можливість це придбати, то скоріше за все я це придбаю.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТКА КП (21 РІК): На мене насправді не дуже вплинуло. Якщо чесно, я, звісно, перші місяці був якийсь страх і невизначеність, що може більше не бути приходу в батьків. І тому що я зараз знаходжуся все ж таки на опікуванні батьків все ще тому були якісь, можливо, зберігання і типу себевтримання. Але зараз потім я отримала стипендію від університету, тут в Австрії, і тому я вже почала більше сама розподіляти свої гроші. Тому я, згодна з тим, що сказала Іра не особливо переймалися тим, що треба більше накопичувати, а більше, щоб витратити зараз на те, що хочеться.

Так, будь ласка.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Що до себе відомо, мабуть, що в мене відношення вже в принципі радикально помінялося з початком війни, бо я приїхала за кордоном і зараз мій основний бюджет це за рахунок соціальної допомоги в Німеччині. От ну найголовніше це змінилася валюта і через неї взагалі відношення та грошей. Тому подібне і зараз я також стараюся, що якщо мені там щось подобається і тому подібне, то витратити гроші, не жаліти їх. Я стараюсь виправити так сидять виховання з своїх батьків, бо, мені здається, це знайома доволі всім в кого десь була середньостатистична сім'я, така сім'я завжди знаходиться в стані економії максимально, от тому зараз я намагаюся позбутися цього, тому що іноді бачу, що я не дозволяю собі якісь взагалі звичайні речі, і це дуже нездорова поведінка, тому стараюся витратити. На те, що мені подобається, наприклад, якийсь там хобі, тому подібне дозвілля. От, а також відношення до грошей, що змінилося в тому плані, що ось я повернуся в Україну, і це знову ж таки зв'язано з пошуком роботи, що я хочу підтримувати той рівень життя, на якому я зараз в Німеччині або навіть краще типу, як не як, але мінімалка в Німеччині мінімалка в Україні це 2 різні речі і на мінімалку в Німеччині ти можеш дозволити собі середній рівень життя як в Україні, от тому хочеться пошвидше, знаходити способи, щоб підтримувати це і продовжувати нормально жити, хоча попри всі історії і серед батьків і знайомих і так

далі, що зараз з економічною ситуацією в Україні, то трошки страшно. Самі розумієте.

Дякую. (Ім'я респондента), або (Ім'я респондента). Хто продовжить?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Дякую дякую, а де в принципі, не сказати, що сильно змінилося. Батьки економісти, тому в принципі навчили трошки економити, і тому продовжую так само жити з війною. Ще в принципі, ну ще цю сторону, бо мені здається, все таки думати про завтра потрібно. Дякую.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): На рахунок того, що сказав мій колега. Трішки, ну економіст це не завжди про економію. Ось це, як я вважаю і, ну, я думаю, що це об'єктивна, але, не важливо, я хотів сказати про те ну як змінилося моє відношення до грошей їх витрат ніяк в цілому не змінилося. Єдине, що змінився скажемо так, розхід бюджет як порівняти ну з паливом, а так само змінився, виходить, збільшився розхід просто на ті ж самі речі, ось в цілому все.

Дякую, скажіть, будь ласка, чи доводилося вам за час війни знаходити нову або змінювати роботу?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Ну я в 2 словах можу сказати, що так, як я вже згадувала я за війну змінила. Ну буквально у мене було 2 роботи за війну.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): В мене ні, в мене залишилась одна робота, і я ну бо був цей фактор невизначеності і боязні якихось змін. Тому залишилась одна і та сама робота.

Дякую. (Ім'я респондента), (Ім'я респондента)?

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): в мене ні.

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Так само нічого не змінилось, як не було, так і нема.

Так добре, давайте тепер поговоримо про статті розходів. Будь ласка, прошу вас знову перейти за цим посиланням і зараз вам також треба за тим же принципом розподілити на 3 колонки. Перша колонка- найчастіші

статті розходів. Друга, відповідно- рідші. І третя - те, що ви рідше чи ще рідше вживайте і /або майже не вживаєте. Може, хтось бажає розпочати?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Добре дякую, а треба так чому завдання назвати в першій колонці?

Так, прокоментуйте першу колонку.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): В першій колонці відніс тільки здоров'я і продукт, мене в основному все в другій. Тому що для того, щоб було здоров'я треба гарно їсти. Тому притримуюсь цієї життєвої позиції.

Вас знову не чутно.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Ой, а взагалі не було чутно і відповіді, а? Я кажу, щоб здоров'я і продукти в мене в першій колонці, бо щоб бути здоровим, треба гарно їсти. Я притримуюсь цієї життєвої філософії. Це є позиція: в першій колонці, правильно тільки 2 позиції.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я далі мене трішки більше, аж на одну, в мене, а, ні на дві, треба вчитися рахувати: продукти, ресторани, кафе, хобі, алкоголь, цигарки. Ну продукти, зрозуміло, не тільки для себе, для сім'ї, для там, не знаю, перед якимось скажемо активіті, забув українське слово, вибачте. Потім ресторани, кафе. Ресторани, кафе, зазвичай ніколи сам не ходжу ну, скажемо так, я не ходжу, а замовляю, бо працюю на роботі, де брати собою трішки незручно треба брати перерви тому замовляє або коли з друзями. Хобі. Хобі це те, що мені подобається, я готовий витратити на це гроші, ну а останнє це, на жаль, звички погані, які хотілось би від них позбавитися, але знову ж таки дуже це. Дуже важко це зробити.

Дякую. (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Так заковує найчастіше в мене продукти, зовнішність здоров'я і одяг. Ну, продукти ми всі маємо їсти, тим паче я цей рік зайнялася здоровим харчуванням, тому я зараз слідкую за цим всім ділом і підбираю те, що потрібно от потім зовнішність здоров'я, хоча їх помістити на різні рівні. Але вони в мене стояли в одному, тому що

зовнішність це також як частина, скажем дозвілля типу мене заспокоюють всякі оці креми, масочки і тому подібне, тому я націй на цих засобах для підтримання стану волосся обличчя і так далі не особливо люблю економити і інколи краще не задумуватися, яка сума витрачена на всі засоби, що стоять ванній от, а також за здоров'я. Типу, підтримувати здоров'я треба завжди, і тому пріоритет стоїть на цьому, потрібно часто і ходити до стоматолога і тому подібне. Тому це важливо. І також одяг опинився, купую найчастіш, при тому, що я ненавиджу шопінг, але тим не менше він опинився тут, тому що я в Німеччину приїхала з досить обмеженим гардеробом і плюс до того ще вдарила дистанційка, коли ти сидиш такий вдома і типу в тебе є одна кофта штани все цього тобі достатньо для функціонування, а потім ти виходиш в люди, так і розумієш, о боже, мені немає чого одягти, тому за цей рік прийшлося оновлювати собі гардероб, тому купляла досить частенько. Так.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Так звісно, давайте. У мене найчастіше, в колонку купую найчастіше увійшли продукти, зовнішність, бо тут погоджуюсь з (Ім'я респондента). У мене дуже багато всяких таких, що у мене своїх повно загонів щодо того, як я виглядаю, і особливо, якщо я перебуваю в якомусь стресі або поганому психічному стані, то виглядає я так само погано. Тому для мене важливо купувати і слідкувати за зовнішністю. Одяг теж сюди потрапив, тому що це, власне, відноситься до того, що я казала, що витратити гроші, на що хочеться одягу, мені завжди хочеться багато різного, якщо я щось побачив і мені це сподобалося, і в мене є можливість купити, то я це куплю. Ресторани і кафе це частіше за все все ж кафе, тобто якась там кава. Можливо, якісь тістечка, круасанчики, все таке це ж не так часто, але частіше за все інше, що у мене вийшло інші колонки. Ну, і все.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА КПІ (21 РІК): Так, в мене теж тут і одяг і продукти, як вже всі казали ресторани, кафе і також алкоголь. Ще що відрізняється це віднесла сюди подорожі, тому що я зараз дуже багато переїжджаю, це навіть не настільки розважальні подорожі з тієї подорожі просто з Австрії до України і навпаки, на це виходить дуже багато, витрачається грошей і

але так само і для задоволення для розваг подорожі, теж для мене це важлива штука, я не витрачаю багато грошей.

Дякую. Дивіться ми вже в принципі завершимо. Давайте ще раз зараз я перезапису зустріч, ми ще коротко поговоримо про зміни у статтях ваших доходів, що може якісь або можете зараз це коротко поговорити чи з'явилися у вас якісь нові статті розходів за час війни?

СТУДЕНТКА КПШ (21 РІК): Ну донати, звісно, я хоч і не дуже часто додачу, на жаль, але іноді все ж таки щось відправляю в можливий якісь фонди, то це хіба що єдине що з'явилося нового розходів.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Так, згодна з цим, у мене більше нічого не з'явилося.

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): В мене це те ж саме, що і у колег єдине, що скажемо так, в умовах війни з'явилися з'явився домашній улюбленець і розходи збільшились на нього. І все це єдине, що змінилось.

Дякую.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Да підтримує (Ім'я респондента), мені віддали одного домашнього улюбленця, який тепер успішно живе зі мною четвертий місяць приблизно і тому на нього стаття розходів не сильно велика, бо треба худнути все таки от. Але якщо да, якщо нового, то це і, безперечно, донати.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТКА КПШ (20 РОКІВ): Я завершу коротенькою щодо донатів погоджуюся, але також в мене з'явилися витрати на мої хобі, все пов'язано з тим, що варто не відкладати життя на потім і в принципі з трошки більшим часом для себе вільного часу, коли на навчання підзабиваєш, виявляється, що можна типу приділити увагу собі і своїм хобі. І в мене восени почалася маніакальна трошки фаза, я купляла книги вже можна просто на таких акціях і тому подібне, які мені потім написала. Я дуже люблю читати, тому от це така нова втрата на нове хобі.

Так і наступне запитання, скажіть, будь ласка чи можете виділити якісь статті витрат, які, можливо, для вас мають більше значення і ви можете на чомусь зекономити, аби отримати те, що ви бажаєте і які?

На яких статтях ви ладні зекономити для того, щоб отримати, що хочете власне?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Ну для мене мабуть те, що я готовий пожертвувати заради того, щоб зекономити це, додаткове їжа, скажімо так, не основна, а щось типу там якісь якісь солодощі чи ще щось я готовий цим жертвувати. Чим не готовий це все, що відноситься до якихось медикаментів, скажемо так воно, щось пов'язаних зі здоров'ям сім'ї або собаки, хоча собака це теж сім'я, якимось так.

Дякую. (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): А, так чим я готовий пожертвувати на чому я готовий зекономити, та напевно ну я в цей пункт там включив красу, здається, бо ну не знаю, все-таки якимось не сильно багато на неї витрачаю можу взагалі, напевно не сильно витратити все одно природні дані не зміниш, а що ще? Ну напевно одяг, в цілому, я думаю теж. Той, що зараз є достатньо, може на ньому зекономити. І поки в голову такого нічого не приходиться. Напевно так.

Дякую.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): А давайте я я напевно навпаки не можуть економити на зовнішності тому що для мене це не те, щоб я дуже великої думки про себе, або свою зовнішність. Навпаки, через те, що я постійно через щось заганяюся, мені дуже важливо підтримувати, хоч якимось чином здоров'я там шкіри, наприклад, і так далі. Тому цим я пожертвувати скоріше не можу, навіть мені так не вистачає грошей на ті речі, які я б хотіла купувати, тому я так обмежую себе, а зекономити для мене це складне питання, тому що я рідко економлю на чомусь дуже у мене дуже слабка воля, і я скоріше максимум пересилю себе чогось не купувати, наприклад, з одягу, ніж прям економити і відкладати щось. Тобто це може бути одяг, наприклад, не купити щось, щоб витрати це на більш щоденні розходи.

Дякую. Ярослава, будь ласка.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Я хотіла помітити, здається, ми соню десь загубили. На чому я можу зекономити? В мене майже не купую графі один це ресторани і кафе. В порівнянні з Україною я, в Німеччині майже взагалі не ходжу в ресторани і кафе. По-перше, це дуже б'є по гаманцю типу це

набагато дорожче якось в Україні ти не задумувався там вийти на якусь не знаю пасту піцу і тому подібно, це не так сильно било по бюджету, а тут заходить якось кафешку, яка взагалі по міркам України дуже низько от і це мінус 20 євро і такий боже за що тому в принципі на цьому економити коли ти сам і тут нема з тобою друзів і так далі то типу ходять в якісь кафешки-ресторани не так прикольно, на цьому я економлю. Також на навчання, якщо так, можна взагалі ця графа для мене трошки дивна, типу навчання, в якому плані що куплять на навчання, якщо це матеріали якісь от там підручники і так далі, то тут знову ж таки можна це все економить, бо це все знаходиться легко в інтернеті типу не обов'язково зараз підручники, які там словники і тому потрібно купляти от це все, мабуть.

Дякую. Давайте тоді наступне запитання: давайте поговоримо про майбутнє, і, давайте уявімо, що через місяць завершилася війна, і, скажіть, будь ласка, що відбувається з країною і що робите ви у цій країні? Що відбувається з вами?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Країна збільшується в дуже багато разів, я не можу сказати точно, я точно знаю, що напрямок після закінчення війни, куди ми будемо їхати, це буде Україна десь приблизно кілометрів дві тисячі п'ятсот на північний схід, десь так, це буде перша подорож. Ось де ми з друзями будемо їсти сало та борщ. Зв'язок не пропав я закінчу.

Ну можете, (Ім'я респондента) може трохи більш конкретно, ну дійсно я побачити себе у ну ось ви зараз навчаєтесь, що ви робитимете?

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Не буду, не буду навчатися. Точніше не планую працювати за спеальністю, на яку я навчаюсь, я перепрошую, мене собака дуже любопитний, відкрив двері. Так не збираюся працювати за спеціальністю, на які навчаюсь. Планую знайти сферу, в якій би я хотів, скажемо так, чим би я хотів займатися все своє життя, щоб це мені приносило дохід, який би мені вистачало і якісь певні оці ось і ще до цього всього додати дуже хочеться подорожі. От що війна забрала це подорожі за кордон, якихось місць де мені дуже подобається їжа і дуже хочу спробувати їжу у багатьох країнах.

Дякую. (Ім'я респондента). Будь ласка.

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): А так ну я думаю з подорожами згоден, але у мене тут напевне спочатку не подорож після закінчення війни, ну я

звичайно щасливий по-перше, а по-друге, я піду на атлас обов'язково, обов'язково першим ділом, навіть. Ну якщо закінчиться взимку, то виходить на перше, десь через півроку, от. Ну, що по-третє, я нещодавно побачив таку цікаву спеціальність, яка відкривається от Шевченко, я не знаю, коли вона відкриється, але там було написано, що типу.

Як облаштування післявоєнних територій, адміністрування, управління післявоєнними територіями. Я би спробував, мені здається, достатньо цікаво поїхати кудись і спробувати, бо багато чого доведеться змінювати на тих територіях. Що взагалі були 8 років, апідконтрольні агресора у або ті, що навіть от рік зараз багато роботи багато всього цікавого спробувати ну треба дізнаватися, коли цей, власне, це спеціальність відкриті.

Дякую. (Ім'я респондента), будь ласка.

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): так і я чомусь самого початку війни, коли ще думала, що ця війна не займе так багато часу, уявляла, що я буду брати активну участь у відбудові країни. Ну там буквально фактичні відбудові, які волонтерську якоюсь волонтерською допомогою не знаю, як саме це буде відбуватися і яку саме участь зможе прийняти. Але досі вважаю, що я точніше досі виражаю бажання поучаствувати в цьому. Це щось я можу зробити. Звісно, не можу піти в лави ЗСУ, але зможу допомогти відбудувати країну після перемоги.

Так само, я вважаю, що буде дуже багато заходів і святкування в найближчі декілька місяців. Так точно хочу відвідувати їх всі. Здається, що саме в той момент вся Україна, якраз-таки буде вже настільки об'єднана, що це буде просто як ти просто нібито з друзями нібито вся країна це твої друзі, і ти з ними веселишся так само подорожі, але в першу чергу хотілося б побувати в цих українських містах, в яких я не була, я була в багатьох, але не була в ще більшій кількості міст, і тому хочеться, звісно, побувати, особливо, в деокупованих на той момент територіях. Я не була ніколи в житті в Криму. Я досі заздрю всім друзям, які там були. Я дуже сильно прагну туди потрапити за своє життя. Тому ось в першу чергу подорожі по Україні, тому що ну безпосередньо після перемоги я не бачу сенсу одразу після перемоги виїжджати і подорожувати по іншим країнам варто спочатку насолодитися вільною, вільним домом і потім вже планувати все інше. Ось так.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Так, окей, щодо мене як тільки перемога станеться, я думаю, як і у всіх буде почуття оцього щастя, ейфорії і так далі. Але знаючи себе, воно для мене триватиме недовго. І в принципі, думаю, що прям таке піднесення на роки навряд чи буде, тому що типу з наслідками війни треба щось буде робити. Треба відбудовувати багато чого, міняти систему законодавства і тому подібне. Тому що попри все типу, відмінюючи війну в нас в країні дуже багато недоліків, такі як корупція, якість в деяких сферах, ну подібно. Тому потрібно буде дуже багато працювати над відновленням цього, і в декому плані доведення до європейського рівня, тому що нам багато є чого повчитися в європейських країн. І тут таке знову проблема в тому, що спочатку, звісно, всі будуть замотивовані, так давайте міняти все так далі, але потім воно все одно знайдеться місце для оцих внутрішніх конфліктів в країні, не в плані таких, як там в ДНР і так далі. Але розумієте тут зіткнення у цих поглядів з покоління старшого, яка ще радянський союз бачила, для яких це взагалі буде незвично, і молодого, яке замотивоване все змінювати і давайте давайте всі системи, всі поміняємо і тому подібне, і в цьому от це деякий страх, що навіть після перемоги типу є в Україні як себе почуватиму некомфортно, можливо, і тому, порівнявши типу все одно або прийдеться змиритися з усіма недоліками в принципі, ну, я готова типу їх змінювати, допомагати цьому, відбудовувати, міняти щось і тому потрібно активно брати участь у житті країни. Але мені здається, що якщо в перспективі я бачу тому що це не приносить змін, і в нас країна залишається на тому рівні, що вона і була, то можливо, треба буде задуматись за те, що у мене є відкриті дороги і переїзд за кордон, тому що я не хочу після перемоги жити в тій Україні, яка була до війни. Я хочу кращу Україну, я готова на це працювати, але якщо інші готові так.

Дякую, (Ім'я респондента). І давайте тепер же останнє в нас запитання про далеке майбутнє. При тих ж самих умовах, що через місяць завершиться війна, як ви бачите себе та країну через 10 років? Тобто якщо у червні або липні 2023 завершилася війна, що буде у 2033 році з нашою країною з та з вами? (Ім'я респондента), будь ласка

СТУДЕНТКА КНЕУ (20 РОКІВ): Можу спробувати почати. Мені дуже хотілося б, щоб через 10 років Україну знали в усьому світі не тільки через те, що тут відбувається війна. Тобто дуже активно всі почали розмовляти про Україну за останні 2 роки. Саме через те, що нам потрібна допомога,

нам потрібна підтримка і розголос хочеться, щоб через 10 років ми так навчилися користуватися своїми ресурсами й можливостями, щоб у світі Україна була популярна за свої якості, а не за свої проблеми. Щодо мене особисто я б хотіла через 10 років мати вже власне самореалізацію, яка для мене була дуже важливою, ще на початку цього цієї зустрічі, про яку я казала, я б хотіла мати стабільну зарплату і роботу, яка мені подобається. Натомість перевагу тієї роботи, якою маю зараз тільки задля того, щоб робити хоч щось, щоб я була задоволена життям, я точно бачу себе в Україні. Я не планую жити довгий період життя десь поза країною, це максимум тільки подорожі. Тобто життя, сім'я, діти можливі будуть саме в Україні. Ось так.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), може ви продовжите?

СТУДЕНТКА КПІ (20 РОКІВ): Окей, перспективі 10 років в як я бачу Україну, я сподіваюся, вона буде об'єднана, і в нас у всіх зміниться вектор нашого мислення, і він буде більш патріотично налаштований. Можна подивитися сумний приклад того, як за ось дев'ять років, змінився взагалі менталітет і так далі жителі донецької, луганської області не всі, звісно, але ви розумієте, про що я, от тому мені хочеться вірити, що за ці 10 років ми розберемося з наслідками війни, якщо в мене шум на фоні, то вибачте це німецькі сусіди. От так, про що я там говорила про те, що ми відбудуємо все в нас зміниться менталітет відношення людей один до одного, і ми станемо більш об'єднаною країною, яка цінує людей в ній і усвідомлює власну гідність. І те, що ми не нижчі за когось, ми не гірші там, чим Європа і так далі просто потрібно трішки прикласти зусиль і ми можемо досягти дуже багато чого от. А про себе, то у найкращому варіанті я, звісно, хотіла бути в Києві. Самореалізуватися, знайти ту справу для життя, яка мені подобається, яка приносить певний достаток, який мене буде влаштовувати. Ну і звісно, мабуть, так сказати це перебування за кордоном, коли я відчула наслідки самотності. І тому зараз мені, мабуть, таки ну хочеться в найближчі 10 років точно знайти людину, з якою я б хотіла побудувати, сім'ю і з якої я вже не почувалася ніколи самотньою, так.

Дякую, (Ім'я респондента). (Ім'я респондента), або (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУТД (21 РІК): Давайте я продовжую на рахунок себе через 10 років хочу повністю погодитись з попереднім оратором і мені навіть нема чого додати. А саме про країну, я надіюсь, що через 5 років в Україну

будуть приїжджати. Те, що вона буде в ЄС, це очевидно. Я надіюсь, насправді, це не очевидно, все може бути, але я дуже на це надіюсь. І я хочу, щоб до України приїжджали, як зараз інші люди приїжджають до Франції, Нмеччини, бо там, скажем так, кращі умови для життя, якійсь там не знаю. Краще менталітет, ще щось. В мене є така невеличка мрія, може невеличка мрія. Я хочу, щоб в Україні провели чемпіонат зі світу з футболу. Коли де ми зможемо подивитися нашу збірну і відчути всі ті емоції, які у нас відібрала війна.

Дякую, (Ім'я респондента).

СТУДЕНТ КНУ (21 РІК): Зараз я дуже, дуже коротко скажу, а що мені здається просто, ну тут питання було в тому, що якщо через місяць закінчиться війна, мені здається, це неможливим. І тому я мені б хотілося, щоб через 10 років ми от за цю за цю війну вигнали русню назад там на болота, так, щоб через 10 років вони не прийшли знову так, щоб через 10 років їх тут не було. І я бачу Україну через 10 років, без русні і через місяць, як війна закінчиться, через рік, хочу, щоб вона закінчилась тоді, коли ми ну настільки виженемо їх, щоб навіть не думали повертатись. І якщо, звичайно, про чемпіонат світу хотів сказати, що, ну, якщо так станеться, от як їм хочеться, то щоб Україна виграла чемпіонат світу, як Антон сказав, якщо він буде ще й домашні проводитись в Україні, ну, то це обов'язково. Тоді перемога на чемпіонаті світу, де, звичайно.

Дякую. Ми на цьому завершуємо. Я дякую, що знайшли час, що так щиро і дійсно детально відповідали на всі запитання. Я це справді ціную, і я хочу вам побажати, щоб всі озвучені сьогодні плани, про які ви щойно говорили, щоб все у вас здійснилося. Я бажаю вам успіхів та всього найкращого.

Дякую.

СТУДЕНТКА КП (20 РОКІВ): Марія дякуємо вам за таке цікаве опитування.